

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

S.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

SACERDOS

†. Vide verb. Celebrare. verb. Missa applicare, verb. Confessarius, verb. Communionis minister. & VV. singulorum Sacramentorum quoad ministrum. Hic pauca adnotabimus ex sexta parte. †. Et primò quoad ritum sacrificii

Sacerdos consecrare potest particulas allatas post Offeritorium

1. Verb. Eucharistia, num. 10. diximus, Sacerdotem consecrare posse particulas allatas post Oblationem, ante Præfationē. Nunc verò invenimus Marchinum de sacr. Ord. tract. 3. part. 2. c. 4. n. 15. id extendere etiam ad allatas Post Præfationem; quia & est eadem ratio, & nulla est in contrarium prohibitio: part. 6. tractat. 6. resol. 7.

Et sumere reliquias Hostiæ inventas post sumptam ablutioem.

2. Verb. Communionis, num. 41. & 44 diximus, Sacerdotem adinvenientem in patena reliquias Hostiæ sacræ post sumptionē ablutioem, posse illas sumere. non solum ad Altare; sed secundum aliquos etiam in Sacristia priusquam facras vestes deponat. Et hanc sententiam docere Fabris, in manu. cap. 11. num. 142. part. 6. tract. 6. resol. 17. Nunc verò Marchinum part. 3. cap. 3. num. 19. id extendere invenimus ad casum, quò reliquiarum inventarum essent de Hostia consecrata ab altero Sacerdote, quia est eadem ratio, nec facile discerni potest, an sint propriæ, vel alienæ. Et in die Parasceves Sacerdos post ablutioem consumit reliquias consecratas die præcedenti, si quæ in calice remanent juxta doctrinam jam dictam. Affertque praxim aliquarum Religionum. Et num. 16. etiam laicis dari posse inquit fragmentum in lintecolo communionis inventum, post communionem & aquam. Verum in utroque casu contrarium sentio. Quia in primo reliquiarum illarum præconsecratio non pertinet ad idem sacrificium, nec earum sumptio ad eandem actionem sacrificandi. Unde si inter communicandum laicos, fragmentum aliquod cadere contingat, non est sumendum à non jeiuno, sed reponendum in sacrario.

Si sint de Hostia eiusdem sacrificii.

Quæ à fortiori procedunt in secundo casu. Immo Fagundez pr. 3. lib. 3. c. 5. num. 31. nec ante aquam permittit laico dari posse fragmentum, quia esset nova & distincta communicatio: part. 6. tr. 6. ref. 3. Si autem Sacerdos post sacrificium, aut laicus post communionem, ire periculum mortis incideret, teneretur iterum communicare per modum viatici, ut diximus verb. Communionis 9 & tenet novissimè Megalius & Bresserus lib. 3. de consecr. prob. cap. 8. n. 100. & deduxerunt in praxim Patres Societatis domus professa Panormi ann. 1638. part. 6. tr. 6. ref. 18.

3. Verb. Celebrare, num. 26. diximus, liberum esse omnibus Sacerdotibus celebrare in Sabbatho sancto. Nunc addimus, Sacram Congregationem Rituum apud Persicum de off. Sacerd. l. 1. dub. 7. n. 40. decrevisse, quòd Feria V. in Cœna Domini unicum sacrificium celebraretur, hoc tamen decretum in Sicilia & alibi non videri usu receptum, & contrariam praxim approbare Marchinum ubi supra cap. 8. num. 5. part. 6. tractat. 6. resolutione 19. §. Non desinam.

Et celebrare in Sabbatho Sancto.

4. Secundò quoad obligationem celebrandi ex elemosyna, tenet Marchinus tractat. 2. part. 2. cap. 27. à num. 5. quòd si ex fundatione capellæ solum constet, capellanum celebrare teneri ad tale Altare, vel in tali Ecclesia, non tenetur applicare sacrificiū pro fundatore, sed potest applicare alteri danti stipendium, quia obligatio non debet imponi, ubi clarè non exprimitur. l. quidquid astringenda, ff. de verb. oblig. & cum lex non obliget, nisi sufficienter intimata, idem dici debet de contractu oneroso, qui est lex quædam privata. Et denique in dubiis melior est conditio possidentis suæ libertatem. Sed hæc opinio meritò refellitur in cas. Bonon. cas. 1. quia fundator censetur voluisse sibi omni meliori modo consulere, applicando sibi Missæ valorem, juxta consuetudinem capellas instituentium, & hunc casum decidere videtur sacra Congregatio in declar. decreti de celebr. Miss. ad 4. dub. part. 6. tractat. 6. resol. 13.

Sacerdos obligatus celebrare in certa Ecclesia ob institutioem capellæ, si aliud non exprimitur, tenetur applicare sacrificium pro testatore.

5. Docet præterea Marchinus tr. 3. l. 1. 2. part.

Et non potest Par. 2. cap. 16. nu. 7. Sacerdotem accipere pro una Missa posse pro sacrificio duplex stipendium, *nas stipes accipere*

Applicando verso Missæ valore, ut, si quis perat Missam ad impetrandam aliquam gratiam, & *mediam, alteri* alter pro remissione pœnæ suorum peccatorum, applicando illi valorem impetatorum, isti satisfactorum; quia ex una parte isti fructus sunt distincti & inseparabiles, & de facto separantur,

Aut uni fructum quando Missa offertur pro homine exilente in peccato, cui Missa prodesse potest, alteri test quoad satisfactionem, non quoad impetrationem, &c & consequenter Sacerdos potest se obligare ad applicationem unius & non alterius: ex altera vero, dans stipem non intendit Sacerdotem obligare ad utrumque fructum, cum præsertim quandoque sentiat, se non esse utriusque capacem. Et testatur de praxi virorum doctorum & piorum. Sed huic doctrinæ obstant in primis decreta sacre Congregationis ut idemet fatetur. Et ne quis dicat, habere posse locum, sic ubi decreta non sunt recepta, obstat secundò, quòd Sacerdos in tali casu excederet taxam Episcopi præscriptam, non in ordine ad applicationem fructus, sed ad laborem & sustentationem ipsius. Et tertio, ut observat Graff. de celebr. Miss. tom. 2. conf. 3. qui petit Missam, intendit Sacerdotem obligare omni meliori modo, & ad id totum, quòd sibi prodesse potest. Et ita tenet Pollevinus de off. cur. cap. 2. quest. 7. num. 25. Notat quoque Marchinus cap. 17. quòd, stante infinitate valoris sacrificii tam intensiva, quam extensiva potest Sacerdos illud applicare duobus, uni quidem pro stipe, alteri ex gratitudine &c. quia æqualiter prodest multis & paucis. Nec sacram Congregationem obstat, quia hæc prohibet unico Sacrificio satisfieri duplici stipendio. Sed hac re vide V. Missa num. 2. par. 6. tr. 6. ref. 9.

6. V. Missarum num. 10. diximus in dicto decreto prohiberi, ne Sacerdos acceptam alielemosynam accipiens pro celebranda Missa, alteri illam celebrandam committat, pretii parte sibi retenta. Iam verò Bordonus in cons. reg. ref. 25. n. 28. putat, se pretii sibi in dicto decreto nec censura notari, sententiam contrariam, nec talem actum damnari, sed solum prohiberi: idque nec verbis adeò rigorosis, ut denotent culpam mortalem, sicut postea, tum in §. Deinde sub attestations divini iudicii Sacra Congreg. mandat, & præcipit, ut totò omnino Missa celebrentur, quot ad rationem tribui stipendii præscripta fuerint; subdens sua obligationi non satisfaciant, quinimmo graviter peccent & ad restitutionem teneantur. Quare, cum aliunde res non sit illicita, qui contrefecerit, non fore reum peccati mortalis. Sed hanc sententiam non admitto part. 6. tract. 8. resolutione 10.

7. Petes hic: An Sacerdos obligatus ad celebrandum in Altari privilegiato, satisfaciat celebrando in alio Altari cum numismate, vel calculo privilegiato? Respondeo, Marchinum capite 24. numero 8. affirmare: nam licet in tali casu mens dantis stipem non impleatur materialiter, impletur tamen formaliter, quia imp'etur quoad effectum per liberationem animæ, nec verò refert, quodnam ex æquipollentibus fiat l. fin. §. fin. ff. mandari. & licet in Altari privilegiato esset major certitudo, Sacerdos non tenetur ad majoris certitudinem, dum tamen sequitur probabiliter certum. Et præcipit tamen casum, quo Altare eligeretur non solum ob Indulgentiam, sed etiam ob cultum divinum illius loci. Cum qua limitatione hæc opinio est probabilis, ut eam censet Ruceus de fructu sacr. Miss. lib. 3. disp. 3. quest. 3. n. 10. quamquam ratione majoris certitudinis, quæ est in Altari privilegiato, contrarium determinatum sit in casib. Bonon. cas. 1. par. 6. tr. 6. ref. 12. & olim par. 2. tr. 14. ref. 19. & par. 4. tr. 4. ref. 40.

8. Nota hic, quòd Sacerdos Missam novam celebrans, potest se in fine Missæ de Altari ad populū vergere, & spõre factas accipere obla-

Et Missam novam celebrans potest accipere obla-

lationes?

oblationes recipere, non tamen Ecclesiam circumire Sacra Congreg. apud Naldū V. *Missæ. n. 10. par. 2. tr. 14. ref. 50.*

Et pramittere debeat Confessionem peccati dubiis?

9. Nota etiam, quod licet novissimè Marchin. *cap. 1. n. 17.* & Auct. *caf. Bonon. doceant*, non esse necessario confitenda peccata mortalia dubia dubio negativo: nos tamen hanc opinionem damnayimus V. *Confessionis. n. 38.* & nunc iterum damnamus cum Lugo *de sac. pœn. disp. 16. sect. 2. §. 2. num. 63.* ubi doctè, & solidè nostram sententiam probat, & ad contraria argumenta respondet. Unde si Sacerdos ante Missam, aut laicus ante communionem, dubitat, utrum mortis delectationi conferat, tenetur Confessionem pramittere. *par. 6. tr. 6. ref. 32.*

Sacerdos non approbatus in validè absolvit in mortalibus?

10. Circa jurisdictionem absolvendi, Croulers in *reg. S. Franc. cap. 7. lect. 3.* docet contra communem, simplicem Sacerdotem illicitè quidem absolvere à mortalibus, sed non invalidè. Nam antiquitus, statim ac quis Presbyter ordinabatur, sola populi, vel alicujus pœnitentis electione ministrare poterat Pœnitentiæ Sacramentum, ut constat ex multis Canonibus, sive hanc potestatem Sacerdotes acciperent ex vi ordinationis, sive in ipsa ordinatione, dante eam illis Ecclesia, tanquam aliquid ex communi consuetudine adnexum. Nunc autem nullus Canon extat, qui absolutionem simplicis Sacerdotis declarat irritam, quia nullus tollit à Sacerdote potestatem agendi & solvendi, quia hæc accipitur in Ordine, & ab homine tolli non potest, nec satis constat eam Canones tollere voluisse: quia quamvis dicant, non possit absolvere, non valeat aliquis eligere, & similia, interpretari possunt de absolutione & electione licita; nam de matrimoniis clandestinis in *c. Aliter legitimum 30. quest. 5.* dicebatur, non esse conjugia, sed adulteria vel contubernia, vel supra, vel fornicationes, & nihilominus nemo ex his verbis unquam collegit, matrimonia clandestina esse irrita, donec id expresse statuerit Tridentinum. Si autem tolleretur potestas executionis, absolutio

non irritatur, sed solum prohibetur. Nec aliud ab eo tolli potest. In pœnitente autem olim erat facultas se submittere ad in foro pœnitentiæ cuilibet Sacerdoti, quæ licet nunc sit restricta, Canones tamen eam restringentes commode interpretantur de electione Sacerdotis, qui possit absolvere licitè. Adde, quod si simplex Sacerdos nullum mortale possit absolvere, omnia mortalia essent reservata: quia quamvis eorum, absolutio multis non Prælati esset permisa, hoc nihil faceret: quandoquidem casus papales non desinant esse reservati per hoc, quod ab Episcopis & Prælati Regularibus ordinaria potestate possint absolvi. Ita Croulers; quæ etiam opinio tribuitur Armaeano *lib. 19. de quest. Arm. & non improbabilis visa fuit Durando in 4. dist. 19. quest. 2.*

Ego verò nec probabilem, nec tutam existimo, immò dignam majoris censuræ, quia certissimum est, ad valorem Sacramenti non sufficere solum id, quod Sacerdoti in ordinatione tribuitur, dicente Tridentino *sess. 14. c. 7.* nullius momenti esse absolutionem, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam aut subdelegatam jurisdictionem non habet, quod ante in Florentino decisum fuerat; & novissimè declaravit Gregorius XV. in *declar. 12. super Bullam in scriptabili*; apud Zambellum V. *Confessor quoad auctor. n. 5.* Nec te turbet, quod in ordinatione tribuatur Sacerdoti potestas absolvendi per illa verba, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. aut quod in aliis Sacramentis sufficiat in ministro potestas in ipsa ordinatione recepta. Nam hoc Sacramentum peculiare habet, exerceri per modum iudicii: iudiciū autem non exercetur nisi cum subditis, subditos verò Sacerdos non acquirit per ordinationem, sed per specialem traditionem Ecclesiæ, quæ & dare potest, & auferre, & non dare cuiuscumque Sacerdoti eo ipso, quod ordinantur, constat ex iuribus citatis, & consentanea ratione quia nimirum, nec congruum, nec hierarchico Ecclesiæ regimini expediens erat, quod

quod omnis Sacerdos subditos omnes Christianos haberet. Simile quid contingit in matrimonio, cujus materia cum à Christo institutus fuerit contractus humanus, nec determinatum fuerit, qualis esse debeat, ipsius valor manet cum in dependentia à jure, & Ecclesia potest novas circumstantias ad illum exigere, & contractus aliter celebratos irritare, in quibus casibus nec Sacramentum integrum maneret. Adverte tamen, quod Sacerdos simplex absolvens, nullam censuram, vel irregularitatem incurret, ut observat Theſaur. in pract. de pœn. part. 2. v. absol. sacram. cap. 2. part. 6. tr. 6. ref. 52.

Sed facultas ei concessa prae unica confessione, extenditur ad absolvenda oblata in eadem confessione.

11. Jurisdictio verò Sacerdotis, alia est ordinaria, alia delegata, & iterum, hæc aut expressa, aut tacita, seu præsumpta, præsumpta quidem ex rati habitione de præſenti, aut de præterito, nam de futuro non sufficit, ut diximus V. Confessarius numero 6. & iterum V. Rati habitio. Si autem simplex Sacerdos facultate pro una tantum vice delegata, Confessionem pœnitentis audiret, & absolveret, satis probabile est, posse deinde absolvere peccatum ejusdem pœnitentis in ea Confessione oblitum: nam hæc nova absolutio videtur pars illius judicii, ad quod delegatus fuerat, & veluti complementum illius. Et sic decisum fuit Bonon. in discuss. cas. 2. part. 6. tr. 7. ref. 46.

Et concessa ad beneplacitum videtur non expirare per mortem Episcopi.

12. Petes: An facultas Confessarii concessa ad beneplacitum, expiret morte concedentis? Videtur respondendum affirmativè; quia voluntas morte finitur, leg. 4. ff. locati, l. centesimis, §. final. ff. de ver. oblig. l. uxor. §. Scævola, ff. de legat. 3. & cap. si gratio se, de rescript. in 6. Et disparitas, de approbatione absoluta est, quia hæc ad sui conservationem non requirit actualem voluntatem sicut requirit approbatio ad beneplacitum; sed satis est, quod non revocetur per actum contrarium. Sed, his non obstantibus, non esse improbabile, ait Palaeus tom. 1. tract. 3. disp. 4. punct. 16. §. 5. nu. 5. approbationem ad beneplacitum, quemadmodum absolutam, non expira-

re morte concedentis, sed requirere revocationem per actum contrarium, quia verba ad beneplacitum idem significare videntur, quod, donec revocavero, seu aliter ordinavero. Et confirmatur à simili, quia ex doctrina Molinæ Jurisconsulti de primog. Hisp. libro 1. cap. 15. numero 14. constitutus à Principe iudex ad beneplacitum, per mortem Principis non amittit officium. Potest etiam confirmari ex quodam principio Carranzæ in alleg. pro ord. mnd. ad Reg. part. 2. quod Confessarius idoneus cum aliqua limitatione approbatus, potest se habere tanquam approbatus absolute: existimat enim Episcopos, Sacerdotibus idoneis præsertim Regularibus, licentiam ad Confessiones nec licitè nec validè limitare. Sed de hac diximus v. Confessarius Regularis, à n. 5. part. 6. tr. 6. ref. 48.

13. Sacerdos celebrans in Altari non consecrato, vel in calice &c. remanent omnia consecrata. part. 9. tr. 7. ref. 17.

SACRAMENTVM.

1. Sacramentum est signum sensibile practicum rei sacræ sanctificantis hominem. Tribus perficitur, absolute & generaliter loquendo materia, forma, & intentione ministri. Verum alia, citra Eucharistiam, requirunt etiam intentionem in suscipiente, si sit adultus, ut dicitur in 4. d. 4. apud Hurtadum Complut. de sacr. in gen. disputatione 4. diffie. 13.

2. Auctor Sacramentorum est Christus, unde non est in potestate Ecclesiæ eorum essentiam immutare. Materia Sacramenti est res; forma verba, dicente Augustinò, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Aliquando res sunt etiam verba, prout habent significationem minus expressam, ut in matrimonio. Et quidem de materia & forma singulorum sacramentorum dictum est, cum de singulis sub propriis nominibus † Hic.

3. Nota

*An Christus
determina-
verit ritum
benedicendi
Christi?*

3. Nota primò, materiam Confirmationis Christum Dominum instituisse Christum benedictum, non quidem determinata benedictione, sed determinanda postea ab Ecclesia, quæ proinde juxta temporum & locorum varietatem, variam instituere & præscribere potest, & de facto præscribit in Rituali: non ea tamen intentione, ut omnes ceremoniæ ibi præscriptæ sint essentielles, ita ut, si una omittatur, benedictio irritetur, cum periculo, ut multi deinde confirmantur, aut extrinsecè inungantur invalidè, sed essentialis solum sit olei & Balsami commistio cum Spiritu sancti invocatione, quocumque ritu fiat. Et sic tenet Præpositus in 3. part. quest. 72. art. 3. dub. 1. n. 21. (part. 6. tract. 8. ref. 21.) Qui etiam de Sac. Ordin. dub. 10. num. 109. probabile existimat, Ordinum quoque materiam & formam non determinatè, sed generaliter Christum instituisse, monendò nimirum, ut Ordines conferrentur per aliquod signum sensibile ab Ecclesia determinandum, quo eorum potestas significaretur. Et ratio est, quia in confendis Ordinibus Ecclesia Græca valde dissonat à Latina, quæ modum illius non propterea revocavit unquam in dubium. Posita ergo Ecclesiæ Latinæ determinatione & ritu, Ordines aliter collatos nullos esse; subsistere nihilominus posse, Ecclesia eodem modo materiam & formam determinante. Neque huic doctrinæ repugnare Tridentinum Sess. 21. cap. 2. nam in tali mutatione Ecclesia non tolleret usum, aut substantiam Sacramenti, sed ejus materiam & formam concessa sibi potestate variè determinaret, sed hoc mihi non multum aridet. part. 6. tr. 8. ref. 19.

An aqua rosacea sit sufficiens materia Baptismi.

4. Nota secundò, novissimè Stephanum Bauny tractat. 2. quest. 4. approbare opinionem Puteani, quam attulimus V. Baptismi num. 16. quod in necessitate conferri possit Baptismus cum aqua rosacea, aut simili sub conditione. Idemque docere de lacrymis & sudoribus. Oppositum tamen docere novissimè Lanfrancum tomo 2. opusc. 1. cap.

4. a. num. 7. An verò aqua rosacea sit apta materiæ Eucharistiæ, si ex ea & farina triticea fiat panis, aut immisceatur vino? Circa primum Cajetanus in 3. part. questione 74. art. 7. dubius hælit: quia panis ex aqua rosacea non videtur diversæ speciei ab ordinario, cum aqua non sit pars panis essentialis, sed solum materia transiens. Sed jure contra ipsam insurgit Egundez in 3. Eccle. lib. 2. cap. 1. num. 14. quia, esto panis rosaceus non differat specie physica ab elementari, differt tamen specie artificiali & usuali, quæ spectari debet in materia sacramentali, unde contrariam sententiam docuit D. Thomas l. c. ad 3. & Sotus in 4. dist. quest. 1. ar. 7. sententiam Cajetani dicit non esse tutam, licet Valentiam tom. 4. dist. 6. q. 2. punct. 1. dicat, non esse improbabilem. Quoad secundum dico, eam mixturem non fore invalidam, fore tamen illicitam; quia aqua non est de essentia sacramenti; usus tamen aquæ elementaris in tali mixture, præcipitur ab Ecclesia, & est materia gravis. D. Thomas l. 1. Imò Pericus de Offic. Sacerd. lib. 1. c. 2. dub. 7. n. 33. contra Paludanum in 4. dist. 9. ar. 6. concl. 3. existimat aquam rosaceam, nec in casu necessitatis posse adhiberi. Et numero 55. asserit, mortale peccatum esse; miscere vino consecrando aquam elementarem calidam, quia esset novus ritus contra Ecclesiæ stylum. Aliqui verò nimis durum id censent. Et si in aliqua frigidissima regione esset consuetudo miscendi vino calidum, ne congeletur, absque ullo peccato fieret. part. 6. tracta. 7. ref. 18.

5. Nota tertio, materiam & formam sacramentalem debere esse simul, aliàs formam non verificari. Quanta esse debeat hæc simultas, dictum est V. Baptismi num. 26. Multò magis simultas requiritur in proferendis verbis formæ, ea nimirum, quæ secundum regulas Logicæ necessaria est, ad hoc ut conseantur una propositio: ait Camachus in 3. part. quest. 60. cap. 4. & Nignus ibid. ar. 8. qui hoc voluisse inquit dicere D. Thomas in responsi. ad 3. per illa verba

*Componere
valeat panis
consecran-
dum?
Aut vino
consecrando
immisceeri?*

*Et quid de
usu calida?*

*Materia &
forma Sa-
cramenti. te-
nent esse si-
mul.*

Et verba
forma simul
proferri.

verba, Si non intercipiatur intentio proferentis. Advertitque verba forma facilius discontinuari per interpositionem aliorum verborum, quam per interpositionem silentii, & facilius, si interruptio fiat inter syllabam & syllabam, quam si inter terminum, & terminum, unde si quis dicat: ego de bapt. & ibi sistendo, vel alia verba miscendo, prosequitur *titio in nomine* & c. licet distantia non sit magna, sed mediocris, non conficere Sacramentum. Si vero fit aliqualis interruptio, qua sensus proferentis non interciperetur, fieret Sacramentum. Et ita confici Baptisimum, ait Marchan, *tom. 1. cap. 2. q. 2. cas. 3.* Si dum Sacerdos inquit; ego te baptizo, puer se retrahente interponat: *Admovere propius puerum fonti*; & postea subjungat, *in nomine Patris*, & c. licet in hoc interveniat venialis irreverentia. *part. 5. tract. 5. resol. 41.* Quae etiam intervenit, quotiescunque verba mutantur & alterantur, aut corrupte proferuntur, aut in alia synonyma commutantur, aut contingit quid simile, manente eadem essentiali significatione, & secluso scandalo, ut ait Scotus *in 4. d. 1. 4. quest. 1. art. 3. Ibid. ref. 39.*

Cum intentione saltem virtuali. Ministri.

6. ¶ Quoad intentionem, sciendum est eam triplicem esse posse actualem, virtuales, & habituales. Prima est, quando quis actu cogitat & intendit agere quod agit: secunda cum fuit quidem talis intentio, sed postea absque re: actione cessavit, manente adhuc opere, vel effectu ipsius intentionis, à qua ortum habuit, aut cum ea immediatè, vel mediatè connexum est: tertia, cum quis aliquando habuit intentionem aliquid faciendi, quam nunquam retractavit, sed nec in se, nec in alio perseverat, quod habeat connexionem cum illa. ¶ Conveniunt ergo Doctores in ministro Sacramenti nec intentionem actualem requiri, nec solam habituales sufficere; sed sufficere, & omnino saltem requiri virtuales, modo, quo eam jam explicavimus cum Cabreta *de Sacra. quest. 64. art. 8. disput. 1. § 5. num. 41.* licet Reginaldus magis amplè, & Enriquez nimis laxè in hac re se habuerint. Ille enim *tomo 2.*

libr. 2. capite 3. numero 38. docuit, sufficere in ministro intentionem virtuales in alia intentione, suaapte natura, vel ex Ecclesiae institutione implicitam, ut est, v. g. intentio celebrandi, quae includitur in intentione induendi vestes sacerdotales, juxta morem Ecclesiae; nam ob similem connexionem, includitur in intentione suscipiendi sub diaconatum; quia ex institutione Ecclesiae connexa sunt, & qui vult unum, censetur velle etiam alium. Hic vero *lib. 1. cap. 10. num. 2.* putavit, ad conficienda Sacramenta quocumque, non aliam intentionem esse necessariam ab ea, qua quis sacros Ordines recepit, ut Sacerdos fieret, & Christi minister evaderet, *part. 2. tract. 17. resolutione 32.*

7. In suscipiente vero non requiritur consensus positivus, ait Cajetanus, sed sufficit quod non resistat id quod expressisse videtur Innocent. III. *in c. majores, de Baptis.* ubi etiam supponitur sufficere consensus coactus ex metu, quod & habetur in Concil. Tolet. IV. *can. 55.* nam talis consensus est simpliciter liber, licet involuntarius secundum quid. Sufficit etiam intentio generalis, quam habet omnis catholice vivens ut conferantur sibi Sacramenta, quando cumque eis indigerit & hunc consensum praesumit Ecclesia in moribundo, dum extremam ei, licet non petitam, exhibet Unctionem. Et tandem sufficit intentio habitualis, ut supponitur in dicto *c. majores*, quia suscipiens non se habet ut agens in ordine ad Sacramentum, sicut minister, & ideo minor intentio sufficit in illo, quam in isto. Et haec omnia docet Hurtadus *de sacra. in gen. disputat. 4. diff. 14. p. 5. tract. 13. resol. 32.*

8. ¶ Effectus Sacramentorum duplex est, generalis omnium, & peculiaris uniuscujusque. Effectus generalis est in primis gratia sanctificans: omnia enim Sacramenta debite accedentibus conferunt gratiam sanctificantem ex opere operato. Est autem duplex gratia sanctificans: prima, quae datur peccatori, & expellit peccatum mortale; & secunda, quae

Effectus Sacramentorum omnium est Gratia habitualis.

Prima quidem regulariter Baptismi, & Pœnitentiæ tantum. Aliquando etiam aliorum.

quæ datur iusto, ad augendam priorem gratiam. Et primam quidem gratiam regulariter conferunt soli Baptismus, & Pœnitentiæ, quæ proinde dicuntur Sacramenta mortuorum. Alia autem Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, regulariter conferunt secundam. † Dixi regulariter: nam existimo cum Coninch de sacram. question. 62. art. 1. dub. 2. contra Vasquez apud Hurtad. disputat. 3. diff. 4. aliquando conferre etiam primam, quando nimirum quis ea recipit in peccato, existimans se esse in gratia, cum sola attritione, ut de Eucharistia diximus V. Communionis, numer. 18. nam sic de divina clementia credere, pium est. Cujus sententiæ auctores aliqui dicunt, id Sacramentis vivorum competere ratione generis, quæ Sacramenta sunt, per se; alii, ratione specifica talis sacramenti, secundario & per accidens, & in hoc sensu probabilem eam judicat Vallalobos tom. 1. tractat. 4. diff. 9. numer. 2. nam, ait ipse, quemadmodum Sacramenta mortuorum, si suscipientem inveniunt vivum, conferunt ei per accidens secundam gratiam: ita probabile est, Sacramenta vivorum, quando inveniunt mortuum, conferre per accidens primam, part. 5. tractat. 13. resolut. 31. † Est item generalis effectus Sacramentorum, gratia virtutum, seu donorum, ut fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, &c. Particularis Baptismo, Confirmationi, & Ordini est character: proprius singulorum, quædam auxilia ad obtinendum finem, in quem singula ab ipsorum Institutore sunt ordinata.

Et si hæc suscipiantur recedente fitione, omnia conferunt gratiam.

9. Requiritur autem præter intentionem, de qua supra, debitam dispositionem tam in ministro, quam in suscipiente adulto. Et in hoc quidem, Baptismus & Pœnitentiæ requirunt fidem & attritionem saltem, alia statum gratiæ juxta dicta, cum de subjecto singulorum Sacramentorum. Et si quis absque debita dispositione Sacramentum suscipiet, non recipiet gratiam. † Reciperet tamen postea, recedente fitione, seu accedente dispositione, si susce-

Summa Diana.

ptio fuit valida (quod putamus contingere posse etiam in absolute Sacramentali, ut diximus V. Confessionis, v. 52) idque in omnibus Sacramentis: nam in omnibus militat ratio, cur hoc privilegium communiter conceditur Baptismo; quia nimirum, licet gratia postea haberi possit per contritionem; facilius tamen & utilius est homini, illam acquirere virtute Sacramenti per solam attritionem. Sic Cajet. in opusc. tom. 1. tr. 5. q. 5. & alii, part. 3. tr. 4. res. 15. & part. 5. tr. 13. res. 30.

10. In ministro autem omnia Sacramenta requirunt gratiam. Et quamvis Croufers novissime in reg. S. Franc. capite 7. lect. 21 conetur probare, ministerium Sacramenti in mortali, aut non esse sacrilegium, aut non lethale: hæc tamen opinio non est admittenda, utpotè contraria toti scholæ Thomistarum, ipsique D. Thomæ 3. part. question. 64. art. 6. & rationi. Cum enim in Sacramentis dispensetur Christi sanguis, & minister gerat personam Christi; seclusa necessitate, de qua infra, & distributione Eucharistiæ, de qua V. Communionis, numer. 67. requirit in eo sanctitatem & conscientiam mundam, posito, quod sit ab Ecclesia ad tale ministerium deputatus. part. 6. tract. 6. res. 53.

11. Sed quid in necessitate? v. g. Parochus, dum existit in peccato mortali, cessante, vocatur ad ægrum morientem & oportet festinare, in illis angustiis non videtur moraliter disponi posse per Confessionem aut contritionem. Hic saltem si peccati non recordatur, excusatur à sacrilegio. Si autem recordatur, negat Marchantius tractat. 2. capite 4. questione 2. non posse conteri in quocumque brevissimo tempore, ac proinde posse cum peccato Confessionem audire. Nihilominus plerumque contingit, actum contritionis propriæ infirmitatis, & pravorum habituum vitio, non in quavis temporis brevitate elici posse, saltem moraliter. Et in hoc casu Lugo de sacram. disputatione 8. sect. 9. numero 151, & alii ab obligatione dispo-

Kkkkk fitionis

*Excommu-
nicatio.*

Et ab eo peti.

*Et adhiberi
materia du-
bia, & dubia
potestas.*

*Sacramenta
possunt ad-
ministrari
eum jurisdic-
tione proba-
bili.*

*Numerus
Sacramento-
rum.*

fitionis talem ministrum excusant; quia necessitas proximi, in cuius subsidium Sacramenta sunt instituta, præponderat præcepto de ministrandis illis in gratia. Hac enim ratione, cum necessitas urget, multa fiunt circa personam Principis, quæ extra necessitatem irreverentiam maximam continerent, *part. 5. tractat. 13. resolutione 74.* (Et quod dictum est de peccato, diximus etiam de excommunicatione *V. Excommunicat. à numero 16.* Ministrare autem cum excommunicatione minori, etiam seclusa necessitate, non est peccatum, ut dictum est *ibid. numero 67.* Quid dicendum sit de interdicto, & suspensione, vide *V. Interdicti personarum, & V. Suspendio.* An autem quis petere possit Sacramenta à malo ministro, vide *V. Scandalum numero 9. 10. & 17.*

Ob eandem rationem diximus *V. Opinio probabilis, numero 7. & 8.* urgente necessitate, conferri posse Sacramentum cum materia dubia, & cum dubia potestate: quia in his casibus Sacramentum in favorem animarum cedit iuri suo: possunt administrari Sacramenta cum iurisdictione probabili, relicta certa, *part. 9. tract. 7. resolutione 59.* & ut bono pœnitentis consulatur, & damnum evitetur in congrua necessitate. *ibid. §. Nota tamen.*

12. † Sacramenta sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium, de quibus in particulari sigillatim sub propriis nominibus actum est. †

SACRILEGIUM.

*Sacrilegium
quid?
Et cuius fori?*

1. † Sacrilegium dicitur omne peccatum contra virtutem Religionis, quasi sacri læsio, seu violatio rei, loci, aut personæ sacræ, non tamen temporis, ut dictum est *V. Circumstantia, numero 106.* Estque delictum mixti fori, ut dictum est *V. Crimina mixti fori, num. 4.*

2. Est itaque sacrilegium omne peccatum contra votum. At quamvis de eadem re plura vota emissa sint, unum peccatum est ea, violare unico actui, idque probabiliter, etiamsi unum illorum sit simplex, aliud solemnè. Sacrilegium etiam est non solum copula, sed etiam tactus impudici, cum persona religiosa. Vide *V. Circumstantia, à numero 20.* Item violenta sanguinis effusio facta in Ecclesia, aut homicidium; vel etiam pollutio voluntaria, ut dictum est *V. Pollutio Ecclesia, numero 4.* Furtum rei sacræ de loco sacro, vel non sacræ de sacro, vel sacræ de non sacro. Vide *V. Circumstantia. Vbi.* Sacrilegium est simonia, fractio sigilli Sacramentalis, & Sacramenti suscepio, vel ministratio in mortali, iuxta dicta, vel dicenda *V. Simonia, V. Sigillum & V. Sacramentum.*

SALARIVM.

1. † Salarium est merces laboris. Et Salarium debetur famulis, & operariis, Non debetur quamdiu laboraverint, aut per ipsos famulo pro non steterit, quin postquam condempnati sunt, laboraverint. † In primis ergo dominus, non tenetur solvere salarium servo pro tempore iuramentis. Immo potest ab eo exigere expensas, nisi sit pauper tantæ necessitatis, ut ex charitatis regula ministrare illi debeat medicinas, & alimenta. *Filliuc. tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 4. num. 84.* & alii, contra Speculatorem *in tit. de locat. §. postquam tam plenè, num. 20. part. 1. tr. 8. resol. 86.*

2. Secundò, si per conductorem stetit, etiam fortuito, ne conductus operam suam præstiterit, tenetur salarium ei solvere: non solum in foro fori, ex *leg. si adde, §. cum quidam. ff. de locat.* sed etiam in foro conscientiæ;posito, quòd conductus aliam mercedem invenire, aut aliter cum fructu laborare non potuit. Secus si conductor maturè illum monuisset, & salarium ab alio acquirere, vel

vel in re propria, laborare potuisset, nam tunc culpa sua non esset lucratus. Valerius V. *Locatio diff. 3. part. 3. tract. 6. resol. 14* idem dicit Gurtierrez de salario annuo, pacto inter advocatum, aut procuratorem, & partes. Vide V. *Advocatus, numero 5.*

Famulo fugienti infra annum, debetur rata salarii.

Quid si convenerit cum domino de pretio infimo?

Aut injusto?

Et an filius petere possit salarium à patre mercatore, &c. pro opere à se in eo officio exhibitio?

3. Famulus conductus per annum, & fugiens infra annum, in foro fori amittit salarium, ut ait Bartolus. In foro conscientiae debetur ei rata, etiamsi nolit redire; nisi tantumdem damni esset domino sua discessio. Valerius *diff. 4. part. 3. tr. 5. ref. 15.*

4. Ubi famulus convenit cum herede de pretio justo, licet infimo, non potest sibi facere compensationem, ait Villalobos *tom. 2. tractat. 25. diff. 13. numer. 6.* quia nulla ipsi irrogatur injuria (qua etiam ratione factores convenientes de pretio justo, quamvis infimo, cum domino vestis, non possunt absque ipsius voluntate; saltem praesumpta, retinere sibi reliquias notabiles panni, vel ferici, titulo modici pretii. *Vbi infra & part. 4. tractat. 4. resol. 176.*) Immo Valerius *diff. 9. numer. 2.* ait, id verum esse etiamsi convenerit de pretio minori injusto, si dominus ipso instante esset facile solutus justum. Et etiam si famulus postea praestaret illi servitia magna & extraordinaria; nam haec non ponunt debitum legalum, sed solius gratitudinis, in recipiente. Verum contra hos auctores insurgit Bellius *lib. 14. quaestio. 15. numer. 9. part. 3. tract. 6. resol. 16.* Et Suarez *in 3. p. tom. 3. disp. 26. sect. 4.* pro certo supponit, quod si famulus de pretio injusto convenisset paupertate coactus, posset sibi damnum relarcire. *part. 2. tr. 14. ref. 7. 8. Sed haec.*

5. Filius in sententia Molinae *tom. 1. tract. 2. disp. 234.* non potest à patre mercatore, caupone, &c. pro opera in illo officio à se impensa salarium petere, quia dum filius est in domo patris videtur obligatus ad operas obsequiales. Layman tunc & probabiliter tenet, posse *lib. 3. sect. 5. tract. 4. cap. 8. num. 6.* quia illud lucrum, quatenus proveniens ex bonis patris & ex opera simul filii, videtur

numeratum partim inter profecticia, partim inter adventicia. Si ergo pater totum sibi lucrum retineat, nec aliquid filio societatis veluti jure relinquat, tenetur illi salarium, quod extraneo deberet, praebere, saltem si exigat, quod si hic metu reverentia ab exigendo repellatur, posse etiam sibi prospicere, computatis expensis sustentationis. *part. 4. tr. 4. ref. 66.*

6. Commissarii agentes eodem tempore negotia duorum, non possunt integrum ab utroque salarium capere. Vide V. *Commissarii.*

S C A N D A L U M.

I. Scandalum appellatur, dictum, *Scandalum* factum, spiritualis ruinae occasionem alteri praebens. Duplex est, *quid?* activum & passivum, illud est positio *Quotuplex?* laquei vel occasionis, seu ipsum dictum vel factum: hoc ruina ipsa ejus, qui peccat. Rursus, scandalum activum duplex est; unum per se, aliud per accidens. Scandalum per se contingit, cum quis opus illud elicit; vel dictum profert, ea intentione, ut proximus peccet; aut cum opus ipsum, vel dictum ex natura sua, vel circumstantiis, tale est, ut sufficiat ad lapsum spirituales alterius († vel etiam, cum quis proximum non inducit, sed illi ad peccatum disposito cooperatur, ipsumque adjuvat ad peccandum, ut dictum est V. *Peccato cooperari. †*) Per accidens verò contingit, quando nec operantis intentio, nec operis natura, aut circumstantia eò tendit, ut alter ruat; sed prava peccantis dispositione fit, ut occasionem peccandi inde hauriat; ubi non est. † Scandalum per se est ex suo genere peccatum mortale, aut contra praecipuum correctionis fraternae, aut contra generalem virtutem charitatis, qua tenentur proximum corporaliter, & spiritualiter diligere, & sic dirigere potius in viam salutis, quam ab ea seducere. † Scandalum

Kkkkk 2

*Et quomodo
confitendum?*

dalū verò per accidens verbo tenus scādalum est, nec absolutè scandalum appellatur, nisi quod est per se. Passivum item duplex est: alterum quòd nascitur ex infirmitate, & dicitur pusillorum, seu infirmorum: alterum, quod ex malitia, & dicitur Phariseorum. Potest autem dari scandalum activum sine passivo; quando nimirum occasio peccandi sufficiens datur, sed proximus non labitur: passivum sine activo, cum absque sufficienti occasione proximus labitur: & activum, ac passivum simul, cum data sufficienti occasione, proximus peccat, ex his primum, & tertium dicuntur scandalum datum, secundum autem acceptum. *part. 5. tractat. 7. resolut. 1.* Quo pacto scandali peccatum explicari debeat in Confessione, vide *V. Circumstantia à numer. 98.* Certè, quamvis *Lugo de pœn. lib. 16. sect. 4. §. 2. num. 164.* negat explicari debere speciem peccati, ad quam proximus inducitur, & numerum personarum inductarum; nos non recedimus à sententia affirmativa quam *l. c.* docuimus, & docet novissimè *Ghilinus v. circumstantia numero 22. part. 6. resolutione 33.* Sed vide *part. 10. tract. 12. resolut. 29.*

*A peccato
scandali excusat bonus
finis. Virum
dātem commoditatem
uxori suspecta de adulterio, ad eam
in delicto comprehen-
dendam.*

2. Porro is, qui occasionem præbet proximo labendi in peccatum, multis capitibus excusari potest. Primo ratione finis boni. Sic verò suspicanti adulterium uxoris, & hero latrocinium servi, licitum est, illos non solum non impedire, sed etiam data commoditate observare cum testibus, ut in delicto comprehensi respiciant; ait *Sancius in select. disputatione 35. numer. 12.* hoc enim non est formaliter cooperari peccato, sed illud permittere, ministrando materiam, ad impediendum gravius damnum. † quam opinionem novissimè docet etiam *Ghilinus v. Peccatum numer. 12.* † licet quoad punctum de danda occasione dissentiat *Sanchez de matr. tom. 3. lib. 10. disp. 12. num. 13. part. 3. tr. 4. ref. 18.* & *part. 5. in addit. ad tr. 7. §. Nota tertio.*

*Suadentem
minus ma-*

3. Similiter, volenti committere majus malum, licitum est suadere, ut com-

mittat minus, dum aliter ab iniquo proposito revocari non potest. Id enim non est inducere absolute, sed sub conditione, ut si paratus sit eligere majus, eligat minus. *Barbosa in collect. tom. 4. part. 1. decreti c. duo mala dist. 13. num. 11.* & alii contra *Sa v. peccatum num. 8.* cujus sententia est etiam probabilis, eo quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; & tunc ex duobus malis minus est eligendum, quando alterutrum ex necessitate sustinendum est, non quando ex obstra malitia. *parte 3. tractat. 5. resolutione 37.*

4. Et nostra sententia limitatur à *Mendoza in 2. 2. disputat. 173. sect. 10. §. 110.* & *119.* ut non procedat, quando quis paratus est solum ad majus malum, nec de minori aliquid cogitat: unde non esse licitum, hortari ad fornicandum eum, qui solum paratus est adulterare, nam tunc consulens esset vera causa fornicationis. Solum igitur sic parato proponi posse minus malum, v. g. volenti committere crimen nefandum non licere suaderi, ut fornicetur porius; sed solum proponi, quòd aliqua femina est pulchra, aut quòd major delectatio sit in congressu cum femina, quam cum viro; hæc enim propositio objecti non est causa per se fornicationis ut suasio, & alioqui est de se bona, & in bonum finem prolata. Sed mihi probabilis & tuta videtur absolute sententia contraria *Pontii lib. 5. cap. 18. §. 5. numero 16.* quam in praxim duxerunt *Lor cum nefarius sodomitis; & decem illi viri, qui ad vitandum homicidium obtulerunt Ismaeli materiam furti part. 5. tr. 5. resolut. 18.* Ex his resolvi potest illud dubium: An paratum ad aliquod facinus, convivio recipere & multos hauritus urgendo, ad ebrietatem provocare, liceat, ad illud malum vitandum? Ad quod *Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 4. numer. 33.* affirmativè responderet: *Vuigers de temp. cap. 2. dub. 7. numer. 11.* negativè. Et prima quidem sententia probabilis est, licet secunda sit probabilior. *part. 6. tr. 7. ref. 43.*

Vt fornicationem ad vitandum adulterium.

(An inducere ad ebrietatem paratum parare magnum facinus.)

5. Docet

*Furtum di-
vitis advi-
randum fur-
tum à pau-
pere;*

5. Docet etiam ex dictis Mendoza §. 156. non esse licitum, hortari ad furandum à divite paratum furari à paupere, sed solum posse ei proponi, quod furtum de rebus divitis sit minus peccatum, alias sic hortantem teneri ad restitutionem. Sed quoad onus restitutionis contrarium tenendum est cum Sanchez de matrim. tom. 2. lib. 7. disp. 12. num. 24. & 25. Qui tenet, talem suaderi posse, ut furetur ab aliquo divite indeterminatè: & Vasquez apud Palaum tom. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 6. num. 2. etiam determinatè à tali divite, qui non esset rationabiliter invictus respectu suadentis, posito quod fur aliter à furto pauperis dehortari non posset. part. 3. tr. 5. resol. 37. §. Sed hac omnia, & par. 5. tract. 7. res. 19. & in addit. ad tr. 7. §. Nota quintò.

*Redimentum
vexationem
non ante be-
neficium ob-
tentum.*

6. Ex hoc eodem capite excusat Mendoza §. 234. dignum, qui offert pecuniam electori, aliàs volenti eligere indignum, ad beneficium, &c. quia minus malum est eligere dignum cum pecunia, quam indignum gratis, illud namque unum solum peccatum est simoniæ: hoc autem multiplex: primò, contra justitiam distributivam, vel etiam commutativam, unde elector maneret obligatus ad omnia damna; quæ cum plerumque difficile sit restituere: alis electio secundò adversaretur charitati sui ipsius, ipsumque induceret magnum discrimen salutis æternæ: tertio, esset contra charitatem Ecclesie, cui perniciosissima est indignorum electio. Secus verò, si sint plures justè eligibiles; quia tunc nulla esset vexatio. Quod si essent duo æquè digni, inter quos non esset notabilis meritorum excessus, & alter illorum dedisset pecuniam electori, probabile esse, quod alter possit etiam offerre pecuniam; quia magnum damnum illi est, quod excedatur à competitore in affectu electoris, cum præsertim hic non poneretur in peccato per exhibitionem pecuniae, sed supponeretur. Absolutè tamen contrariam sententiam tenendam

esse; quia cum elector possit alterum absque injuria eligere, & contingere possit, quod ante acceptam pecuniam determinatus fuerit ad eligendum illum, nulla est vexatio reddenda. Possè tamen alium ostendere, se esse paratum ad dandam pecuniam si elector eam voluerit. parte 5. tr. 7. resol. 17. Ipse verò in hac re puto cum Lessio lib. 1. c. 35. num. 106. & aliis esse simoniam, dare pretium electori pro beneficio nondum acquisito, quando nimirum dignus non habet jus in re, sed solum ad rem, ex c. de hoc c. sicut tuus, &c. Matthæus, de sim. (par. 4. tr. 4. res. 152 par. 5. tr. 7. resol. 17. cit. tr. 14. resol. 1.) Et licet Valentia dicat, vexationem beneficiis etiam ante jus acquisitum redimi posse in 2. disp. 6. q. 6. punct. 3. recte illum impugnat Raphael de la Torre in 2. tom. 2. q. 100. art. 4. disp. 9. p. 5. r. 14. resol. 2. in fine. Secus ut idem ait post beneficii collationem, si quis, v. g. impediretur iniquè possessionem adire: quia in hoc casu jam supponeretur tota spiritualitas beneficii. resol. 152. cit. & p. 5. to. 14. res. 3. Cum tertio autem molestatore, existimo redimi posse vexationem, dando illi pretium, sive adhibeat fraudem, & vim, sive subordinationem, & munera: hoc enim non est emere beneficium, Vilalobos tom. 1. tractat. 37. diff. 10. num. 3. contra Sorum de iust. lib. 9. q. 6. art. 1. ad 5. Quod Sanchez in opus. tom. 1. lib. 2. c. 3. dub. 30. num. 5. probabiliter dici posse inquit, etiam si subornans esset de numero electorum, qui proinde posset etiam prodesse, dummodo pecunia non detur ei pro suffragio, quamvis impugnet Sylvius in 2. 2. q. 100. art. 2. concl. 3. ibid. res. 1.

*Nisi cum
tertio mole-
statore*

7. Excusat SECUNDO necessitas. Sic excusatur mulier, vestibus virorum se induens, causa occultandi se ab hostibus, vel propter defectum vestium muliebrium secundum Sylvium q. 169. art. 2. ad 3. p. 5. r. 7. res. 32.

*Excusat de-
inde Necessi-
TAS.*

8. TERTIO, si proximus inducitur ad actionem indifferentem, quæ bene & malè fieri potest (& multò magis

*TERTIO
indifferentia*

Kkkkk 3. si

*Petentem
mutuum ab
usurario.*

si ad actionem per se licitam inducens excusatur à peccato scandalii, præsertim si iusta causa suppetat eam actionem petendi. † Unde excusatur primò petens mutuum ab usurario, etiam non parato ad fœnerandum, si adest aliqua causa rationabilis, puta, aliquod opus pium, vel etiam ludus publicus, convivium, torneamenta, & similia, juxta exigentiam proprii status, quæ sine dedecore omitti non possunt. Ita probabiliter Faustus in *spec. disp. 16. quest. 127. numer. 4. p. 1. tit. 8. resolutione 31. p. 5. tit. 7. resol. 8.* † & quoad non paratum *res. 8. cit. §. Nota etiam, illud autem de torneamentis, &c. in part. 1. cit. probabiliter existimavit; addiditque, probabilem esse opinionem Sanchez in summ. tom. 1. lib. 3. cap. 8. num. 23. quod petere dictas pecunias ad vana & inutilia, non sit mortale. † Verum advertit Pontius lib. 3. c. 18. §. 7. num. 47. in tali casu mutuum non esse petendum expressè sub usuris, quia mutuum cum usuris non potest bene & malè præberi. Sed Sanchez num. 26. ait hoc non referre: nam dicens, *da mihi mutuum sub usuris*, directè intendit solum mutuum, usuris verò solum permissivè. Et hæc sententia est probabilis *res. 8. cit. §. Et tandem.* Eamque existimo cum Mendoza, *sect. 14. §. 176.* procedere, etiam si usurarius usuras exigit ex vehemènti passione avaritiæ: nam avaritiæ non est ex genere illarum passionum, quæ commovent animum excitatis humoribus, ut tristitia, ira, &c. & cum sit appetitus diuturnus, illum non vincere, mera malitia est. *Ibid. §. Sed quid.**

Aut Sacramenta à malo ministro.

9. Secundò, docet Azorius tom. 2. lib. 12. c. 17. quest. 7. extra necessitatem non esse licitum, petere Sacramenta à Sacerdote existente in peccato mortali, si non est obligatus, aut paratus ad illa ministranda. Esse autem licitum, si sit paratus, vel obligatus, aut contingat necessitas: nam hæc actio potest bene fieri, mundante prius Sacerdote conscientiam suam. Vide etiam Granadum in 3. p. contr. 3. tractat. 5. disputat. ult.

numer. 6. p. 5. tit. 7. res. 4. & p. 10. tit. 11. res. 63.

10. † Sed quid si Sacerdos sit excommunicatus? Respondeo si non est toleratus, & non urget extrema necessitas, non est inducendus ad ministerium Sacramenti. † Si autem sit toleratus, Valquez in *opus. de char. quest. 43. art. 8. dub. 4. numer. 42.* nec induci posse existimat sine necessitate, aut majori utilitate: quia existimat excommunicationem prohibere exercitium Sacramentorum etiam tolerato, aliàs existenti in gratia, & invitato ad ministerium. Sed Mendoza probabiliter docet, posse à tali peti Sacramentum, etiam absque ulla causa, quia potest justificari per contritionem, in quo casu excommunicatio illum non impediret ab usu activo Sacramentorum: nam per Concilium Constantien. excommunicatus toleratus invitatus, communicare potest cum fidelibus etiam in Sacramentis; cum enim cõcedatur his libere cum illo communicare, & illum invitare, etiam ad Sacra, utique invitando non peccabunt, nec ille peccabit consentiendo, quia Concilium indirectè favet etiam sibi. Ita ille *sect. 28. §. 249. p. 5. tract. 7. res. 4. §. Sed difficultas*: & iterum infra *titul. 9. resol. 133.* Existentem autem in periculo mortis, ait Ochagavia in 5. p. q. 7. dub. 5. num. 42. secluso subversionis periculo, non solum posse, sed etiam debere absolutionem petere à malo ministro, dum non est alius; etiam si sciat illum peccaturum in absolvendo, quia præceptum urgeat, & illi absolvere potest sine peccato *p. 5. tractat. 3. resol. 58.* quæ doctrina procedit etiam in excommunicato non tolerato, *ibid. tractat. 9. resol. 83. §. Igitur, & p. 10. T. 11. resol. 64. §. Sed si quis.*

11. Ex his tertio inferri potest, an liceat inducere ad jurandum falsum eum, qui putat esse verum, aut si, cum possit bene & malè jurare, timeatur falso juraturus; aut ad jurandum verum, quod ignorat. De quibus vide V. *Iuramentum à num. 5.*

12. Quarto, Casertanus apud Sanchez *Et an liceat deponere po-*

pecuniam apud usurarium? in sum. tom. ... lib. 1. c. 7. num. 3. excusat deponentem absque causa pecuniam apud usurarium tali pecunia fœneraturum: quia talis depositio non videtur causa usurarium. Sed ego cum Mendoza *sect.* 14. §. 101. existimo talem graviter peccaturum; quia daret occasionem proximo peccati gravis, non tamen obligatam ad restitutionem, ut Pontius *lib.* 5. c. 18. §. 4. *numer.* 23. quia non peccaret contra justitiam, p. 5. tit. 7. *resolut.* 11. Qui autem usuras solveret in casu, quo mutuum sub usuris licite acciperet, non peccaret. Vide V. *Peccatum*, num. 16.

Et offerre pecuniam ad redimendam uxorem, in Sacramentis?

13. Quintò, excusatur à peccato scandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum sine pretio baptizare; nam is petit rem, quæ potest fieri sine peccato, & Sacerdos peccat ex mera malitia. Item ille non vult emere Sacramentum, sed allicere voluntatem iniqui ministri, ne infans pereat absque Baptismo. Immo existimo, talem peccare, si non offerat pecuniam; quia ex hoc sequeretur damnatio infantis, & si offerat, nullum incommodum sequitur, stante opinione probabili, quòd illicitum. Mendoza *sect.* 17. §. 121. contra D. Thomam in 4. *distinct.* 5. *quest.* 2. *art.* 2. *quasi.* 5. ad 2. & Sorum *distinct.* 15. *quasi.* 2. ad 2. Et idem dicendum est circa adultum moribundum pro Sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ, p. 5. tit. 3. *resol.* 29. & *titul.* *resol.* 16. Immo Mendoza existimat idem dicendum in quacumque gravi necessitate, nam hæc excusat à vitando scandalo Pharisæico. Et sic practicari posse pro adimplendo præcepto ænuo Confessionis, vel communionis, pro extrema Unctione in articulo mortis, quoties quis est in mortali, & eo die non est habiturus alium, qui illum absolvat; quia gravissimum malum est, ire cubitum cum peccato mortali. Item, si Sacerdos quem frequentia Sacramentorum & Sacrificio Misæ privaret, si quis aggreditur longum

iter, Sacerdotibus cariturus, & quoties obligat præceptum audiendi Sacrum. Sed Suarez *de relig.* tom. 1. *lib.* 4. *cap.* 12. *numer.* 13. id admittit solum in extrema necessitate: & ipse Mendoza non vult harum opinionum primus auctor haberi, *resolut.* 16. *citat.* §. *Notandum.*

14. Sextò excusatur petens à mago solutionem maleficii, qui illud scit solvere licite, quamvis sciat illicitè solviturum: hoc enim ex sua malitia eveniet. Mendoza *sect.* 16. §. 205. contra Caietanum in *opuscul.* tom. 2. *tract.* 22. *quasi.* unica, *part.* 5. *tract.* 7. *resol.* 15.

Petere à mago solutionem maleficii.

15. Septimò, Sanchez in *summ.* tom. 1. *lib.* 1. *cap.* 2. *numer.* 38. docet, illicitum esse, rogare iudicis concubinam, ut ipsum propitium reddat: nam hæc non potest iudicem alloqui, quin periculo peccandi se exponat. Sed, si adsit justa causa, nec alia appareat via iudicem propitiandi, contrarium teneo cum Mendoza, *sect.* 11. §. 143. nam & iudex, & concubina possunt benè agere, quod ego peto, & ex malitia malè agunt, quod ego non intendo, nec vitare teneor cum gravi incommodo, *part.* 3. *titul.* 6. *resol.* 44. §. Ex his, *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 138. *part.* 5. *tract.* 7. *resolut.* 20. & in *addit.* ad *tract.* 7. §. *Primò*, in fine.

Rogare iudicis concubinam, ut se iudici interponat;

16. Et tandem, excusatur vendens vinum tabernario vendituro cum fraude, si non inveniatur alius, verbi gratia qui velit emere, &c. quia hæc fraudes procedunt ex mera malitia. Et procedit etiam contra Sanchez *ubi supra* *num.* 37. si vinum detur tabernario vendendum, pretio iusto, & sine fraude, quamvis prævideatur, vendendum cum fraude, dummodo dominus accipiat pretium iustum. Merolla *tom.* 1. *diff.* 2. c. 4. *coroll.* 6. *num.* 304. p. 3. *tit.* 6. *resol.* 44. p. 5. *tom.* 7. *resol.* 39. Verum Hurtadas in 2. 2. *diff.* 10. *diff.* 7. existimat, in utroque hoc casu intervenire injustitiam, in secundo quidem primariam cum onere restitutionis, non restituentem tabernario; in primo verò secundariam absque

Vendere vinum tabernario sine fraude, aut dare ei vendendum;

absque onere, p. 5. in addit. ad tit. 7. §. Nota
quarid.

Quartid ex-
culatur pra-
bens occasio-
nem peccan-
di PARATO.

17. Quartum caput excusans à peccato scandali præbeatem alteri peccandi materiam, est, si proximus supponitur ad peccandum paratus. Ex quo capite excusatur in primis pœnitens, petens absolutionem à malo ministro parato confessiones excipere. Et ratio est, quia supponit illum jam voluntate peccasse. Debet tamen habere intentionem petendi ab eo tale ministerium, quatenus ab eo præberi potest sine peccato. Ledesma, & alii. Si tamen nulla in hoc casu urgeret necessitas, petens non excusaretur à veniali. Sanchez lib. 3. cap. 8. num. 23. part. 4. tit. 4. ref. 21. p. 5. tit. 7. ref. 4. & olim p. 3. t. 4. ref. 59. & p. 7. t. 12. ref. 33.

Ve petens sa-
cramentum
à malo mini-
stro parato.

18. Secundò, quamvis probabilior sit sententia Vasquez opusc. de scand. artic. 8. numer. 33. quod petere mutuum sine ulla causa ab usurario parato, sit peccatum mortale; quia absque ulla necessitate vel utilitate offertur proximo occasio peccati gravis: probabile tamen est, esse solum veniale, ut docuit Mendoza sect. 14. §. 176. & 177. etiamsi avarus petat usuras ex vehementi passione avaritiæ ut supra diximus n. 8. p. 5. t. 7. ref. 8.

Mutuum à
parato usur-
ario.

19. Tertid, quamvis similiter probabilius sit, non licere invitare ad cœnam paratum jejunium frangere: probabile tamen etiam est, licere; dummodo ipse intelligat invitare sub conditione, quod velit cœnare, ut dictum est V. Jejunium, num. 38. ubi habes, quid dicendum sit de cauponibus.

Offerre ca-
nam parato
jejunium
frangere,
&c.

FOEMINA
tenerur ab-
stinere ab
eundo in tale
templum,
prospiciendo

20. Ex hoc etiam capite excusantur cooperantes peccato alterius materiali, qui paratus est illud committere, & illis cessantibus, alios cooperatores inveniet, ut dictum est V. peccato cooperari.
21. Ab his autem, quæ soli agimus, & proximus ex infirmitate scandalizatur, tenemur aliquando abstinere, etiam si sint licita, v. gr. fœmina habet jus audiendi Sacrum in hoc, & illo templo; transeundi per hunc & illum

vicum; prospiciendi per fenestram, &c. si timet, se in hoc vico, aut templo, aut sub hac fenestra, expectari ab aliquo, qui illam prospiciens, arripiet occasionem ruinae, & potest commodè ire in aliud templum, transire per alium vicum, non exire ad fenestram, tenetur hoc facere: quia tenemur vitare peccatum proximi, quando possumus absque magno incommodo. Palaus tom. 1. tract. 6. disput. 6. punct. 7. resolutione 31. §. Sed ego.

22. Si verò adesset magnum incommodum, fœmina non teneretur à talibus actibus abstinere; quia se habet valdè remotam & per accidens ad lapsum alterius: quod proindè est potius scandalum acceptum, quàm datum. Mendoza sect. 31. §. 404. ibid. Propter quod Granaudo contr. 3. tit. 13. disp. 5. sect. 5. num. 31. docet, non teneri mulierem ornamenta licita & suo statui convenientia in eundem finem respuere. Teneri tamen respuere ornatus valdè nimios sub mortali, non solum si sciat se ab aliquo in specie concupiscendam, sed etiam si credat se fore alicui indeterminatè lapsus occasionem, quia talis ornatus est illicitus, & ad illum fœmina non habet jus. Nihilominus Laym. lib. 2. tit. 3. c. 13. numer. 11. quest. 13. Putat, nimium ornatum, secluso malo fine, non excedere culpam venialem, quia secundum se non est malus, nec prohibitus, & Mendoza sect. 24. §. 299. non esse peccatum scandalum, si mulier vult ornare & comere cum peccato veniali ostentationis inanis; quia scandalum in tali casu non procedit ab illa intentione, sed à substantia ornatus, à qua mulier non præcipitur abstinere, p. 5. tit. 7. resol. 31.

23. Similiter ait Mendoza sect. 28. §. 319. non teneri mulierem abstinere à choreis licitis obdubium, ne aliquis illam sit concupitura. Si autem id sciat, aut probabiliter timeat, & sine incommodo possit teneri abstinere; præsertim si ille peccat ex subita passione p. 5. tit. 7. ref. 25.

24. Si

Ad vitandū
proximi la-
psum.

Si non sit illi
magnum in-
commodum.

Nam nec tenetur respuere in hunc finem ornamenta congrua suo statui.

Vel à choreis
licitis abstinere.

An propter
scandalum
aliorum te-
neatur quis
licitam bono-
rum acquisi-
tionem præ-
termittere.

24. Si proximus occasionem pec-
candi suscepturus prævideatur, nobis
justæ bonorum temporalium acqui-
sitioni incumbentibus, Lorca in 2.2. q. 43.
art. 8. num. 11. debere, inquit, nos il-
lam differre, quousque assignetur illi ra-
tio justitiæ, & doceatur nos malè non
agere: ac si reddita ratione, non vincit-
tur, illius scandalum non debere nos ad
magnæ utilitatis jacturam urgere, quid-
quid asserat Caietanus. Ex quibus Sua-
disp. 10. sect. 3. numer. 10. observat, execu-
tari Pontificem simulantem, aut cog-
nitentem, quando Princeps secularis bo-
na temporalia Ecclesiæ usurpat, dum id
sine maiori scandalo aut damno impedi-
re non potest. Non tamen excusari Epi-
scopos, &c. qui non habent dominium
rerum, sed teneri sub mortali se oppone-
re, & scandalum pharisaicum contem-
nere. p. 5. l. 7. ref. 24.

Abstinere ab
operibus bonis
de consilio.

25. Ab operibus spiritualibus consi-
lii, Sancius disp. 37. num. 10. ait non ef-
se abstinendum ob scandalum ex malitia
ob scandalum ex infirmitate abstinendum esse
semel, aut iterum, & in specie, ingressum
Religionis eius, cuius conservatio continet
aliquos in officio ne peccent, differen-
dum esse ait Valentia 2.3. disp. 13. quest. 18.
punct. 4. non tamen perpetuo ab eo ab-
stinendum, nisi forte timeretur aliquod
magnum scandalum totius communitatis
v. gr. in sede, in quo casu bonum com-
mune præferendum foret particulari non
necessario. In probationem Parentum in
tali casu obligare non ad dilationem,
non ad retrocessionem omnimodam, ait
Malderus in 2.2. q. 43. art. 7. p. 5. l. 7.
ref. 23.

Aut de præ-
cepto.

26. Cæterum, opera præcepta, ob
aliorum scandalum nunquam omittenda
esse docuit Vasquez opusc. de scand. art.
8. dub. 1. num. tum quia ita habetur in c.
cum ex iniuncto, de novi operis nunciantione
ibi: Illa opera, quæ sine peccato mortali a-
mitti non possunt, non sunt pro vitando
scandalo dimittenda: neque ea debent pro
vitando scandalo committi quæ sine pecca-
to mortali committi non possunt, tum etiam,
quia unusquisque tenetur vitare magis
proprium, quam alienum peccatum.

Summa Diana.

Quod si dicas, præceptum de vitando
scandalo esse naturale, ac proinde ma-
gis obligare, quam præceptum Eccle-
siasticum, v. g. audiendi Sacrum: Res-
pondet, negando consequentiam: nam
tunc præceptum naturale magis obli-
gat, quam positivum, quando utrum-
que primario refertur ad vitandum pec-
catum proprium: alioqui enim positi-
vum relatum ad cavendum peccatum
proprium magis obligare quam natura-
le relatum ad cavendum alienum.

Sed Mendoza sectione 20. à §. 256
existimat, ad vitandum scandalum ex
infirmitate omitti debere omne illud
præceptum positivum, ex cuius omi-
sione nullum aliud erga proximum se-
quitur inconveniens, quia Deus mise-
ricordiam vult & non sacrificium. Au-
vertit tamen, occasiones scandali ex in-
firmitate accidere per aliquod breve
tempus: unde si diu durent, videri ha-
bere plus malitiæ, quam infirmitatis;
& ideo non propterea prætermitten-
dum esse opus præscriptum. Itaque scæ-
minam, quæ prospecta occasionem da-
ret concupiscentiæ, teneri à Sacro ab-
stinere semel aut iterum; ac verò, si aliter
in concupiscendo sit diuturnus, non te-
neri abstinere à Sacro: sed potius ei in-
teresse. p. 5. l. 7. ref. 21. Ego verò ad vi-
tandos scrupulos, dico cum Granado
num. 28. nec semel scæminam in tali ca-
su teneri à Sacro abstinere: quia quilibet
habet ius faciendi bonum, præsertim
obligatorium; quod proinde non tenetur
prætermittere ad vitandam culpam
alterius, quod etiam docet Vasquez ubi
sup. & omnes DD. primæ sententiæ. p.
5. l. 7. ref. 22.

SECRETUM.

1. † **A** Gimus de secreto naturali, **SECRETUM** ser-
vandum est
V. Sigillum. Dicitur autem secretum, quod paucis est notum. Et lege naturæ obligamur non revelare secretum proximi, nisi ob publicum bonum, ut in casu
LIII hære-

*Et si concer-
nat bonum
publicum, o-
rtiam cum pe-
na loquitur.*

hæresis, & similibus, juxta dicta V. De-
nunciare, num. 3. †. Unde e contra, si
secretum concernat bonum publicum,
tenebitur illud servare etiam cum peti-
culo mortis; quia naturalis ratio sic
dicat, unde miles Hispanus à Gallis
captus, ver. gra. non posset ex metu
mortis revelare secretum sui exercitus,
conducens ad conservationem ipsius.

*Secus, si par-
ticulare.*

Si autem concernat bonum particulare,
tunc qui sine fraude illud habuit, ad
vitandum grave damnum, verb. grat.
torturam, potest illud detegere: nam
si non teneor servare secretum in dam-
num proximi, multo minus tenebor
servare in damnum meum, & depo-
situm non debet servari cum tanto in-
commodo. Fagundez in decal. tomo. 2.
libro 8. cap. 6. num. 21. & alii apud ip-
sum. p. 6. tract. 6. resolu. 10. An secre-
tum proximi liceat committere uni,
vel duobus taciturnis, Vide Verbo De-
tractio.

*Aperire lit-
teras alienas
regulariter
est mortale.*

2. Litteras alienas aperire in viro do-
mino, regulariter est mortale. Aliquan-
do autem licet, ut jure belli, justæ
defensionis contra inimicum insidias
molientem, si sit suspicio, quod ali-
quid contineant contra bonum publi-
cum: & denique, si in aliqua Regio-
ne sit statutum, aut consuetudo, quod
Prælati aperiat litteras Religiosorum,
Vide Peyrinam tomo 1. quæst. 2. c. 1. §. 13.
p. 31. 6. ref. 55.

*Non tamen
collige & le-
gere lacera-
tas, & proje-
ctas.*

3. Porro litteras, & projectas potest
quis colligere, & legere absque peccato,
ut contra Rebllum part. 2. tr. 9. q.
7. numero 9; tenet Layman l. 3. sect. 5. tr. 3.
p. 1. cap. 4. num. 4. qui bene advertit, ta-
lem teneri non revelare secretum in ip-
so inventum, si in alicujus perniciem cede-
ret. Ibid. §. Sed difficultas.

S E P U L T U R A
in loco sacro.

*SEPULTU-
RA in loco
sacro debetur*

† SEPultura in loco sacro concedi-
tur omni Christiano decedenti
absque excommunicatione, interdicto,
aut crimine manifesto †.

2. Infans baptizatus Baptismo dubio, Post Baptis-
ex quocumque capite oriatur dubium, *num. etiam*
rebaptizandus (si supervixerit) sub *dubium*
conditione, sepeliri deberet in loco sa-
cro. Homobonus volumine 2. parte 7.
resolutio. 67. part. 4. tr. 3. resolut. 69. Unde
in loco sacro sepeliri debet baptizatus in
pelle secundina. Ibidem & par. 6. tract. 3.
resolutio. 112. aut in umbilico, per quem
fugebat à matre alimentum, ut ait Mar-
chantius tractat. de bapt. c. 1. q. 1. cas. 2.
p. 5. cit. resolu. 15.

3. Si quis moritur excommunicatus *Nisi quis sit*
toleratus, secundum Raynaudum p. 2. c. *excommuni-*
3. num. 7. privari debet sepultura Eccle- *catus denun-*
siastica, posito quod sit publicus, quia *ciatus.*
in extravagan. ad evitanda nullus ipsi
favor intenditur fieri: sepultura autem
Ecclesiastica est magnum bonum, & in
c. Sacris, & Clemen. 3. de sepult. excom-
municatis omnibus interdicitur. Ego
verò cum Suarez de censur. disput. 12.
sectio. 4. num. 5. id verum puto solum de
non-toleratis: nam dicta prohibitio non
refertur ad mortuos, sed ad vivos sepe-
lientes: ne cum excommunicato com-
municent, quod cum in ordine ad tole-
ratum per dictam extravagantiam per-
missum sit, nihil obstat, quominus in
loco sacro sepeliri possit, p. 5. tr. 7. resolu. 140.
& tract. 9. resolu. 97. & 98. §. Non desinant
Potest etiam excommunicatis defun-
ctus ab habente potestatem absolvi, &
in loco sacro sepeliri, si non est mortuus
in claro peccato mortali, ait Fernandez
part. 1. documen. summe. 5. Villalobos
verò tomo. 1. tract. 16. diff. 20. num. 10.
requirit aliquod signum contritionis. p.
5. tract. 9. resolu. 24. Quod si exhibeat in-
terdictus, possit etiam post mortem ab-
solvitur in eundem finem, ait Bonacina de
censur. disput. 3. punct. 5. num. 11. Sed
hunc Cornejo non indigere absolutio-
ne, inquit in 3. p. tr. 5. disp. 2. §. 4. q. 2. nam
eo ipso, quod discessit poenitens, manet
absolutus à jure; ad hunc enim effectum
interdictum impositum fuerat cum clau-
sula, nisi poenituerit. s. p. tr. 10. resolu. 74.

4. Qui autem excommunicatum de- *Quem qui*
nunciatum in loco sacro sepelirent, in- *sepelirent in-*
currerent excommunicationem Clement loco sacro, *in loco*
x. de se.

excommunicatorem incurrerent.

de sepult. ubi habetur: Qui proprietate meritis audacia in cœmeteriis excommunicatos publice, aut nominatim sepelire præsumunt, &c. nullatenus absolvantur. &c. Quibus verbis, licet in rigore comprehendantur ii solum qui propriis manibus cadaver sepeliunt, ut ait Caietanus v. excommunicatio cap. 46. tamen ex consueto usu comprehenduntur etiam mandantes sepelire, juxta cap. mulieres, §. illis verò, de sent. excom. ibi. cum is commiserat vere, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur, & alioqui talis cœtura esset frustratoria. Ita Suarez dist. 12. sect. 4. num. 10. Et in particulari ait Megalius in 3. p. lib. 2. c. 6. quest. 1. num. 15. excommunicari hæredes, & consanguineos qui faciunt sepelire; item, Rectores & Clericos Ecclesiæ in qua sepelitur, quamvis propriis manibus non sepeliant; nam in c. ad hæc, de priv. hospitalarii dicuntur sepelisse, nec est verisimile, eos sepelisse propriis manibus. Alii verò non comprehenduntur, dum solum cooperantur remotè, aut negativè, non impediendo, &c. nisi favor tantus esset, ut jure dicerentur auctores. Vide etiam Fabium in 4. dist. 25. quest. 1. disp. 4. num. 188. ubi putat, excommunicari etiam comitantes, cantantes, deferentes crucem, fodientes sepulturam, & similes. p. 5. t. 9. ref. 89.

5. In peccato mortali decedentes, & idcirco extra locum sacrum sepeliendos, ait Machantius tr. 5. de morib. c. 3. q. 4. meretrices, & concubinariorum, usurarios, & qui flagranti delicto occiduntur; nisi quis attesteetur, eos signa penitentia dedisse. At Mendoza in 2. 2. disp. 76. sect. 3. §. 21. ait, non esse peccatum sepelire quemlibet peccatorem publicum, & seclusa excommunicatione, etiam hæreticum. morientem absque signis doloris: quia potuit salvari per conversionem occultam &c. 2. de usur. in 6. sepultura sacra permittitur usurario post restitutionem, nec exigitur penitentia externa p. 5. t. 3. ref. 99. Sed Vide V. Sigillum v. 50. f.

6. Qui reperiretur laqueo suspensus vel demersus in puteum, non deberet sepeliri in loco sacro, quia præsumere tur se ipsum interemisse. At Villalobos tom. 2. tract. 31. diff. 3. num. 4. requirit alias conjecturas; nam esse potest quòd ab alio suspensus fuerit, vel demersus, cum præsertim semetipsum occidere naturæ adeò repugnet. p. 5. t. 3. ref. 100. Et favè si puella in defensionem pudicitia ex ignorantia se maculasset, in loco sacro sepeliri deberet, ut diximus V. Ignorantia n. 6. p. 7. t. 7. ref. 47.

7. Privari quoque deberet sepultura secundum Villalobos n. 5. decedens absque Confessione, & signo doloris, quem cerè constaret non esse confessum & communicatum in Paschate. Advertit tamen, id non facillè fieri posse: quia parèst contingere, ut confessus cum Religioso, prohibitus fuerit communicare. Quandonam usurarius publicus Ecclesiastica sepultura privandus sit, vide Vgolin. de usur. c. 24. §. 4. p. 5. t. 3. ref. 100.

8. Privandus item foret Ecclesiastica sepultura Religiosus moriens proprietarius, cap. super quodam, de statu monach. At non propterea proprietarius mori censendus est, quod inveniatur mortuus in cella cum marsupio denariorum Vide V. Pauper n. 7. vers. Pater, tertio quando tamen non constat, non debet privari p. 9. t. 8. ref. 11. §. Notandum.

9. Et tandem, stante Tridentino & Bullis Pontificum, privari debet sepultura Ecclesiastica, qui moritur in duello. Minimè verò, qui in duello vulneratus decessit postea extra locum duelli, ut contra Peregrinum Sancius & alii, & novissimè Meodoz. §. 178. p. 2. tract. 6. ref. 52. part. 4. tract. 4. ref. 152. §. Verum & part. 5. tract. 3. ref. 99. §. Notandum, & 141. & non incuriunt in censuram sepelientes mortuum in Duello, quando non est publicum, & notorium, sed solum apud aliquos, tamen, res prius deduci debet ad Episcopum, vel ad eius Vicarium. Dian. part. 8. tract. 11. ref. 34.

V. si laqueo suspensus, vel in puteum demersus inveniat.

V. si non confessus in Paschate decedat sine Confessione aut dolore.

V. si Religiosus decedat proprietarius.

Aut denique quis moriatur in duello.

Publicus duellans non potest sepeliri in Ecclesia.

*Etiā post
duellum cū
signis contri-
tionis.*

10. Si autem moriatur in ipso loco duelli, etiam post duellum, & cum signis contritionis, non potest sepeliri in loco sacro. Sic docet Sanc. *disp. 36. n. 9.* & determinatur in Rituali Romano Pauli. *V. rubr. de exequ.* quod etiam determinatum fuerat in c. 1. de torneam. de iis, qui hoc modo moriuntur in torneamentis, quorum usus non est usu duelli detestabilior. Sed Portell. *in resp. p. 3. cas. 10. n. 3.* contendit, sepeliri posse, & interpretatur Concilium, quasi illud in duello idem significet, quod in ipso conflictu, quatenus, qui sic moritur, decedat in claro peccato mortali, quod non contingit in eo, qui moritur post conflictum cum signis contritionis; leges enim penales ampliari non debent. *p. 4. t. 4. resol. 192.*

*Sepeliens
mortuum in
duello non est
excommunic-
catus.*

11. Quæres; An sepelientes mortuum in Duello sint excommunicati? Baunius in *Theolog. Moral. disp. 3. tract. 2. quest. 19.* negativè responder, quia duellum non nusquam locorum reperitur hæc excommunicatio. Cujus sententiam sequitur etiam Caltrus. *Palau. tom. 1. tract. 6. disp. 3. punct. 7. num. 21. p. 7. t. 11. resol. 44.*

*Quid de in-
terdicto per-
sonali.*

12. In interdicto personali speciali persona interdicta non potest gaudere sepultura Ecclesiastica, *cap. si civitas, de sentent. excommunic.* In generali similiter ait Fab. in 4. d. 23. *quest. 1. disp. 5. c. 20. num. 56.* nam hoc interdum est denunciatum communicati, & alioqui interdicti possent quoque communicare in divinis officiis, & omnibus Sacramentis, quod est contra essentiam interdicti. Sed Suarez quem securus est Cornejo de *interd. disp. 3. § 5. quest. 2.* contrarium tenet: nam extravag. *ad evitanda* requirit quod persona sit nominatim denunciata, denunciatio autem communis est remota respectu cuiuslibet particularis *part. 5. tom. 10. re. 66.*

An localis?

13. Peres: An in interdicto locali habentes privilegium assistendi divinis Officiis, censentur habere privilegium sepulturæ? Et quid, si quis moriatur in festis Paschæ, Pentecostes, & similibus, in quibus licet unicuique sacris

Officiis interesse? Cornejo § 4. q. 1. negativè in utroque casu responder: quia privari sepultura Ecclesiastica, & interdicti à divinis Officiis, sunt duo distincti effectus interdicti, quorum neuter includitur, vel dependet ab alio, c. *Episcop. de privil. Et c. si sent. de sent. excom. in 6. Sor. in 4. d. 21. q. 3. n. 1. post 4. concl. & alii utrumque affirmant, quia sepultura sacra prohibetur propter duo, id est propter divinum Officium annexum, & propter dependentiam Ordine sacratione consecrationis Ecclesiæ: nec enim in loco sacro sine divino Officio, nec extra locum sacrum cum divino officio dari potest. Ergo, cui non interdicitur divina Officia, nec sacra sepultura carere debet. *p. 5. tr. 10. resol. 67.**

14. Hospes Regularium si moriatur: *Ambo opinio-
nes probabi-
les.*

in monasterio an possint Regulares illum sepelire absque præsentia Parochi in eorum Ecclesia vel Parochiali; ambo opiniones sunt probabiles, Dian. *p. 9. t. 7. r. 62.* sed si in monasterio Monachum obierit femina secularis, quæ vult sepeliri extra monasterium, fun- cularis potest: cio perinet ad confessarium monaste- sepeliri extra- rii; circa puellas educandas utraque o- monasterium- pinio est probabilis. *Ibid. §.* Sed hic obi- cum confes- ter. Novitius moriens in domo consan- sario ejusdem- guineorum, non tenetur ad quartam funeralium, cum monasterium sit vera domus. *Ibid. in fine.*

S E P U L T U R A M
Eligere.

1. **S**epulturam eligere potest, qui-
cumque testari potest. Est e-
nim electio sepulturæ quædam species
testamenti, & cum agatur de præiudi-
cario Ecclesiæ parochialis. (nam sepul-
turam non eligens, sepeliri debet in
Ecclesia Parochiali, ut dicemus in-
fra) requirit duos, aut tres testes, si-
cut quælibet dispositio ad pias causas,
ex c. cum esses, de test. Sic Lavorius *tit. 2.
c. 11. n. 18.* qui addit, sufficere codicil-
lum.

Et requirit
duos testes.

lum invalidum, scripturam manu propria signatam, & testes singulares singularitate admiculariva, & Molfesius 10. 2. r. 13. c. 8. n. 32 ait, sufficere dictum Confessarij, quod Laviorius testatur praticari in Curia Archiep. Neapolit. p. 5. r. 3. ref. 106.

Et demandari
potest.

2. Potest quoque electio sepulturæ alteri demandari. Sed tunc fieri debet eo vivente, ait Lapus in c. 1. de sepult. in 6. aliàs sepeliendus erit in Ecclesia parochiali, quia talis commissio exspirat morte mandantis, & sic servari. e. apoli, testatur Genuen. c. 61. n. 2. Gutierrez verò de sac. conf. p. 2. c. 4. existimat fieri etiam posse post mortem p. 5. r. 3. ref. 105.

Impuberi eligere potest pater. Non tamen puberi. Nec frater, fratri, &c.

3. Sepulturam impuberum eligere potest eorum pater, ipsis tamen viventibus ait sacra Congregatio in una Faglin. 27. Octobr. 1587 p. 5. r. 3. ref. 107. Nec pater filio puberi, nec avus nepoti, nec frater fratri, nec tutor pupillo, sepulturam eligere potest, Belet. p. 1. de cler. deb. §. 3. n. 18. Nec amicus amico. Riccius p. 1. ref. 567. n. 1. nisi contraria existeret consuetudo Gratian. l. 1. c. 94. ibid. ref. 108.

4. Novitij possunt sepulturam eligere secundum Villalobos. Vide V. Novitius n. 8. Non autem professi. Vide n. 9.

Servi quis eligat.

5. Servi puberes. possunt eligere sepulturam, impuberes secus. Sed quid si non eligat sepulturam; Tunc Dominus potest eligere; si neque is elegerit, sepeliendus est in sepultura Parochiæ, in qua Dominus domicilium habet. Pro servo impubere Dominus potest eligere sepulturam, & hæc omnia ex Vbaldo docet Laviorius elucubr. var. tit. 2. c. 11. num. 46. qui etiam c. 16. nu. 19. notat, quod Dominus tenetur facere expensas circa funus servi, p. 7. r. 7. ref. 74.

Clerici, & Religiosi suadentes pro morte, quod quis sepelietur in jus Ecclesiæ, &c. excommunicantur.

6. Porro Religiosi vel Clerici suadentes alicui jurare, vovere, aut promittere, quod apud eorum Ecclesiis sepelietur, vel mutabit sepulturam jam alibi electam, peccant mortaliter, & incurrun excom. Bonif. VIII apud comp. V. Sepelire §. 6. & nihilominus talis in dictis Ecclesiis sepeliri non potest. Portell. V. Sepult. num. 3. Quæ ta-

men non procedunt, si suadeatur sepultura in Ecclesia aliena. Tolet. tit. 1. c. 36. n. 5. p. 5. tr. 3. ref. 101.

S E P U L T U R A M
Non Eligens.

1. Impuberes sepulturam eligendi facultate carentes, si moriantur, antequam patres sibi illam elegerint, juxta dicta num. 3. sepeliri debent in sepultura majorum suorum. sacra Congregatio Episcop. & Regul. in una Asculana 21. Octobr. 1616. part. 5. tractat. 3. resolut. 107, in fine. Idem puberibus dicendum est contra Lapum allegat. 59. si mortui fuerint absque electione sepulturæ. Villalobos tom. 2. tractat. 31. different. 2. numero 4. Sed quid, si majores in variis locis sepulti sint? Respondet Villalobos, si pater & avus sint in eodem loco, ibi sepeliendos; quia jus sepulturæ est sicut jus domicilii, & unusquisque consequitur domicilium patris, vel avi, horum præterea consanguinitas est major, & consequenter affectio. Si autem pater in uno loco, & reliqui majores in alio sepulti sint, his consepeliri debere, secundum Sylvestrum, qui id colligit ex quibusdam testibus. Et tandem, si omnes majores dispersi sint, sepeliendum in Parochia, quia non habet sepulturam majorum. p. 5. tractat. 3. resolutione 108. Vxor sepulturam non eligens sepeliri debet in sepulchro viri, & si plures viros habuit, in sepulchro ultimi, cap. 15. que §. mulier, de sepult. in 6. inque illud transferri debet, si in aliena Parochia moriatur. Molfes. tom. 2. tr. 13. c. 8. n. 22. ibid. §. Notandum.

Morientes absque electione sepulturæ sibi sepeliri debent in sepulchro majorum suorum.

Et si non habent in Parochia, Vxor sepeliri debet in sepulchro viri ultimi.

Canonicus in Cathedrali.

7. Canonicus Cathedralis non eligens sepulturam, sepeliri debet in Cathedrali, ait Bonacin de contr. ap. p. 3. q. 21. punct. 3. §. 6. n. 10 quia hæc est ejus Parochia luitus Clar. tit. 2. cap. 11. n. 62. tractat hanc questionem ad partes. Vide etiam Lapum al. 53. n. 4. p. 5. r. 3. ref. 111.

Novitius in
Monasterio
novitatus.

8. Novitius, sepulturam non eligens, sepeliri debet in monasterio novitatus, ait Villalobos num. 13. stante consuetudine, quam Rodriquez ait esse confirmem privilegii Religionum Idque etiam si moriatur in domo paterna cum habitu, & licentia Prælati; quamvis de jure sepeliri debet in sepulchro majorum, & in defectu in Parochia Nota etiam cum Portell. V. Sepulturam num. 2. quod Religiosi sepelire possunt in Ecclesia propria, laicos familiares morientes intra claustra p. 5. tr. 3. resolut. 109. Circa Tertiarias, videantur declarationes Sacræ Congregationis apud Lavorium tit. 2. c. 11. num. 102 & 103. p. 6. tr. 8. res. 30. § Circa.

Et Religiosi
professi in
propriis Mo-
nasteriis.

Nisi loco val-
de remoto di-
em obirent.

9. Religiosi autem professi, quia sepulturæ electionem non habent, in propriis monasteriis sepeliri debent, c. ult. de sepult. in 6 & ad ea deferri, si extra claustra decedant, Parochis inconsultis. Sacra Congreg. apud Peyrin. tom. 2. cons. 7. Pii V. num. 13. Si autem à monasterio valde remoto diem obirent, possent eligere sepulturam, & non eligentes deberent sepeliri in Parochia viciniore, instar peregrinorum Quod etiam procedere ait Sanchez, si adesset Monasterium Ordinis, in quo non residebat, & tunc Monasterium teneri Parochiæ solvere expensas. Et hæc omnia docet Barb. de off. Par. c. 26. n. 30. p. 5. t. 3. r. 110
Vbi sepeliendi sine peregrini sepulturam non eligentes. Vide V. Perog. num. 4.

S E R V V S.

Servitus quo
iure intro-
ducta.

1. Servitus, cum naturæ sit contraria jure gentium inducta est, jure enim naturali omnes homines ab initio liberi nascebantur, ut loquitur Iustinianus lib. 1. Institut. Titul. 2. § 2. ad finem, & Ulpianus in leg. manumissiones ff. de Inst. c. 1. p. 7. tr. 7. res. 1.

Quid sit

2. Servitus autem; ut eam definit Iustinianus lib. 1. Institut. titul. 3. § 2. est constitutio juris gentium, qua quis

domino alieno contra naturam subjicitur. Ibid. res. 2.

3. Idem Iustinianus cit. § 3. docet servos ex eo appellatos, quod Imperatores, seu belli duces captivos vendere, ac per hoc servare, non occidere solent. Dicuntur autem mancipia, quia manu à victoribus capiuntur. part. 7. tr. 7. res. 3.

Servi, &
mancipia
unde dicti

4. Pluribus porò modis quis efficitur servus. Primò, cum quis in bello justo capitur, jure namque gentium incipium fit capientium morte in perpetuum servitutem commutata Excipitur tamen, quando Christiani à Christianis bello justo capiuntur; consuetudo quippe præscripta, atque adeò jus est inter Christianos, ut servituti non subiciantur. p. 11. tr. 3. r. 1. Si tamen Christiani ab infidelibus bello justo ex parte fidelium caperentur, verè essent illorum mancipia: eo quod ius gentium omnibus sit commune, istaque esset mortis commutatio, quam infideles iuste Christianis ita captis, inferre possent, in perpetuam servitutem. Huic titulo annectere possumus, quod innocentes, qui partes sunt Republicæ, adversus quam justum bellum geritur, quales sunt infantes, & alii, capiuntur Licet enim licite interfici non possint, jure tamen belli, ac gentium sunt mancipia capientium. Christiani tamen, qui bellum justum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere possunt, non servos, sed ut ab illis, dum detinentur, sint tuti, maximè si sint duces strenui, è quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur: & divites, ut pecuniam aliquam justam, & moderatam pro eorum libertate, & demissione accipiant. Ita Fagundez de just. lib. 2. c. 1. n. 4. p. 7. t. 7. res. 5.

Servi sunt
iure belli,
exceptis
Christianis
captis à Chri-
stianis

5. Secundò potest quis in servitutem alterius redigi in poenam delicti, sive condemnatione iudicis, quia sicut potest quis iuste puniri morte, ita etiam servitute, sive lege aliqua. Hiic Christiani deferentes a ma, vel alia prohibita ad Saracenos, possunt ab aliis

Ratione de-
licti.

Chri-

Christianis eos capientibus, in servitutum redigi, ut constat ex cap. ita quorundam, de Iudais, & Saracenis. Fœminæ item, quæ contraxerint cum initiatis ordinibus sacris, possunt à Principe servituti subijci, si illi admoniti à suis Prælati non destiterint ex cap. eos qui dist. 32. Item in Concilio Toletano 9. c. cum mulieris. quest. 8. sancitum est, ut filii, qui ex nefario matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti, non solum excludantur omnino ab hæreditate parentum, sed etiam servi sint in perpetuum ejus Ecclesiæ, ad quam initiatus ille pertinuit.

Item libertus, qui in eum se graviter ingratus exhibuerit, qui sua sponte illum manumiserit, in penam delicti redigitur in servitutem, leg. si manumissus, C. de liber. & eor. liberis. Præterea si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, constititque raptam violentiam pertulisse, raptor servituti subijciatur, ac se redimendi liberam habet facultatem. Si verò puella raptori consentiat, illaque patrem habeat, raptor patri simili satisfactione teneatur, c. de raptoribus, 36. q. 1. & hæc omnia docet Fagundus cit. n. 7. ibid. ref. 6.

6. Tertio servitus contrahitur etiam venditione, qua quis ex libero fit ex sua voluntate servus, quod quilibet liber potest ex natura rei valide efficere, quia non minus est dominus suæ libertatis, id est suarum operarum, quam honoris, & famæ, & pecuniæ: ut tamen licite fiat, requiritur 2. quæ rationabilis causa, aliàs esset prodigus, & profusor libertatis, quæ præstantior est bonis fortunæ, honoris, & famæ. Ut tamen venditio libertatis valide fiat, plures conditiones requiruntur jure Cæsareo; leg. 4. ff. quibus ad libertatem; & jure Caneliæ; leg. x. tit. 2. part. 4. Prima, ut quis non seipsum immediatè vendat, sed per alterum. Secundò. Ut qui patitur se vendi, sit maior viginti quinque annorum. Tertio. Ut intendat esse particeps pretij, & quod re ipsa sit particeps illius. Quarto. Ut emptor credat illum esse servum. Quinto. Ut qui vendi-

tur, sciat se esse liberum ante venditionem. Sextò. Ut cum vendens sciat esse liberum Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus valida esset venditio, & usque adeo ille servum ementis efficitur, ut esto ei postea pretium justum pro illo offeratur, non teneatur eum manumittere. Quod si quacunque de causa illum manumittat, manet ille non ingenuus, ut antea erat, sed libertinus, quacunque autem illarum sex conditione deficiente, (quamvis Trullench in Decal. tom. 2. libr. 6. 7. c. 2. dub. 8. num. 6. cum aliis dicant, sextam non esse necessariam;) venditio est nulla, concediturque vendito proclamatio ad libertatem, quæ omnia procedunt solum in illis locis, & personis, in quibus ius Cæsareum vim habet, Si quis enim emat servum, ubi ius Cæsareum non viget, vel aliquem, qui eidem juri non subiaceat, validus erit contractus, sine illis conditionibus. Ita Doctores communiter, & præcipue Caspensis in Cursu Theolog. t. 2. tr. 13. disp. 9. sect. 1. n. 3. & 4. p. 7. t. 7. ref. 7.

7. Quæres an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendit? nam ad gravem vel extremam inopiam redacto gratis, & liberaliter lege Charitatis cogimur subvenire. Affirmat Navarr. in Man cap. 23. nu. 65. Sed certe distinguendum est: aut is, qui indiget, nihil hic, aut alibi habet, aut secus. Rursus, aut nihil nunc habet, aut revera habebit postea. Si igitur ita simpliciter indiget, ut nihil alibi habeat, nec postea sit habiturus, liberaliter est eius egestas sublevanda, non pretio libertas emenda: Si autem alibi habeat, aut postea habiturus, licet nobis, vel muruum aliquid dare, vel ejus operas mercede conducere, vel pretio libertatem eius emendo redimere. Pariter tunc cuique licet seipsum vendere causa egestatis, quæ parens laborat: item ut Principem pretio redimat. Et hæc docet Azorius p. 2. lib. 2. cap. 3. q. 2. ibid. §. Sed curiosa, in fine.

8. Quæres secundo an sit licita emptio mancipiorum fieri solita ab aliis quibus.

Vendens seipsum egestatis causa, quando emi possit.

Titulo venditionis, & conditiones ad eam requisita.

Anola, &c.
an licita.

Servus quis
efficitur con-
ditione nati-
vitat.

Servi capti
in bello iusto
possunt fuge-
re, absque
peccato.

quibus in Angola, Guinea, & viri-
di Promontorio? Affirmant Molina,
Caspensis, & Facundez in *Decal. tom. 2.*
lib. 7. c. 12. n. 15. At illam tanquam illicitam
damnat Mercado de *contract. lib. 5.*
cap. 15. & alii. Sed quando casus in facti
contingentia occurrerit, ne deferas
recognoscere Sanchez in *opusc. to. 1. lib.*
1. c. 1. dub. 4. n. 10. & sequen. cum Trul-
lench in *Decalogum to. 2. lib. 12. dub. 8. n.*
10. p. 7. & 7. ref. 70.

9. Quartò, efficitur quis servus rati-
one Nativitatis. Qui namque nascitur
ex matre ancilla, sive Pater liber sit,
sive non, sive nascatur ex matrimo-
nio legitimo, sive ex copula fornicaria,
est servus; quia partus sequitur ven-
trem *l. partum Cod. de rei vendicat. §.*
pen. Insti. de iure personarum, & alibi.
Si tamen mater, vel quando concepit,
vel tempore partus, vel intermedio
tempore libera sit, proles nascitur libera
eo quod in favorem libertatis partus se-
quatur ventrem pro quocunque tem-
pore liber fuerit, dum fortis intra il-
lum contineretur *§. Sed, & si quis. Insti.*
de Ingentis. Vbi tamen id in favorem
libertatis constitutum non esset, na-
tura rei potius postulat, ut solum tem-
pus partus spectetur, standumque esset
juri, aut consuetudini eius loci. Si
item quoad alia esset alicubi aliud pe-
culiare jus, aut consuetudo, nempe
ut proles sequeretur patrem, vel ut
ad illius servitutem necessarium esset
utrumque parentem esse servum, vela-
liud simile, standum esset illi juri, aut
consuetudini, ut ex *c. licet de conjugio ser-*
vorum, colligitur, & docet eo loco Pa-
normit. Sed omnia supradicta procedunt
de jure civili: nam de jure naturæ con-
trarium dicendum esse putat Hurtad.
de *just. disp. 1. difficult. 11.* quem ne deferas
videre, & etiam Lugo de *just. to. 1. d. 6. sect.*
2. n. 15. & seq. p. 7. & 7. ref. 9.

10. Servos captos in bello iusto, ut
de justitia capientium, & injustitia
adversariorum constet, lethaliter pec-
care, si fugiant dominum suum
& teneri seiplos restituere, quam-
vis ad suos perverint, docet Molina

tom. 1. tract. 2. disp. 37. concl. 1. qui et-
iam addit; suadentem fugam homini
bello iusto capto, aut ad eam illum
adjuvantem, teneri restituere domi-
no valorem mancipii, & si quæ alia
damna illi ulterius inde sequantur. Con-
trarium tamen tenendum cum Lessio
libro 2. cap. 5. dubio 5. numero 24. ubi affir-
mat posse servos bello captos fugere
ad suos, non tamen dominis persecuen-
tibus vi resistere, & probat hoc ex legi-
bus civilibus, & multis rationibus.

Vnde infertur licitum esse cooperari
hujusmodi servo ad fugam, modo
scandalum, & aliæ circumstantiæ in-
debitæ absint. Secundò, idem esse ju-
diciam de prole, quia non est deterioris
conditionis suo parente. Tertiò, idem
juri permanere, etiam si decies quis ven-
datur, nam jure belli servus censetur,
cujus primæva servitus sic est con-
stitutum, etiam si decies venierit. Limi-
tantur tamen supradicta, nisi capti
bello iusto promiserint se non fugituro-
ros, tunc enim tenentur fidem servare.
Ita ex multis Sanchez in *opusc. to. 1. libro*
1. cap. 1. dub. 6. n. 6. qui etiam *dub. 7. num.*
3. notat servos bello iusto captos,
non solum in patriam fugere posse, sed
etiam alibi extra hostium confinia. Licet
contrarium doceat Fagundez de *justi-*
lib. 2. cap. 2. num. 11. part. 7. tr. 7. resolut. 10.
Limitatur secundò, ut servus non possit
tuta conscientia fugere, nam commo-
dè potest se pecunia redimere: Jus
enim gentium solum concedit, sive per-
mittit, ut servus fugiat, quando aliter
libertatem recuperare nequit. *ibid. §. No-*
ta. in fine.

11. Quæres, An si Dominus, qui ser-
vum cepit in bello iusto, eum alteri
vendiderit, tuta conscientia talis servus
possit fugere ab eo, qui illum emit? Re-
sponde. Poterit, quoniam emptor ta-
cita ejusmodi conditione emisse intelli-
gitur: nec eadem venditor plus juris
in emptorem transtulit, quam ipse ha-
beret. Et ita docet Azorius *to. 2. lib. 2. c.*
34. q. 3.

12. Quæres secundò, An famulus
non servus, qui ob stipendium, vel

Nisi promiso-
rino se non
fugituros.

Vel pecunia
se possint re-
dimere.

Venditi ta-
men possunt
etiam fugere.

Non autem,
qui ob sti-
pendium

pendium, vel causa ediscendi officium cum domino
 alia de cau-] convenit certum annorum numerum
 fa cum domi- peccet mortaliter si à Domino fugiat?
 no convenit, Resp. cum P. Navarro lib. 3. c. 1. numer.
 nisi adsit ra- 204. non peccare, si aliqua causa ratio-
 ximabilis nabilis adsit, ut si dominus aspera sit
 causa, conditionis, & cum malè tractat, aut
 nimis parcè cibaria præbet, ita ut vix
 ad eum sustentandū sufficiant, vel si non
 eum bene doceat officium, vel si melior
 occasio illi sese offerat à servitute aliena,
 & utilior vivendi modus. Non enim
 tenetur cum notabili suo de novo emer-
 gente damno, stare contractu, neque
 dominus est rationabiliter læsus. At
 peccat mortaliter primò si ex fractione
 obligationis sequatur domino dam-
 num notabile, vel quia non inveniat
 alium, vel quia in tali occasione recessit,
 ex quo notabiliter dominus dam-
 nificatur, in quo casu tenetur se do-
 mino restituere. Secundò aliqui pu-
 tant etiam mortaliter peccare, si abest
 absque ulla causa, quamvis nullum dam-
 num domino sequatur. Existimo tamen
 cum Navarro non peccare mortaliter,
 sed tantum venialiter, quia violatio
 fidelitatis, cum abest injustitia, solum
 est peccatum veniale. Et hæc om-
 nia docet Trullench in Decal. tom. 2.
 lib. 6. c. 2. dubit. 6. numer. 6. ibid. §. Non
 deseram.

Servus ex
 poena delicti,
 quando possit
 fugere.

13. Servus verò, qui in pœnam deli-
 cti justè condemnatus est in servitu-
 tem, quam res communis, & probabili-
 us est eum non posse licitè fugere; ta-
 men non caret probabilitate, quòd pos-
 sit fugere oblata occasione commo-
 da, præsertim si servitus sit calamito-
 sa: quia contrarium est durum & supra
 conditionem humanam. Ita Gaspar
 Hurtad. de inst. disput. 1. diff. 21. p. 7. tit. 7.
 ref. 12.

Servi Tur-
 carum, &
 Maurorum,
 possunt licite
 fugere, &
 rapere quan-
 tum possunt
 dominis.

14. Quod dictum est de reliquis ser-
 vis, multò magis procedit in servis
 Turcarum, & Maurorum, qui non so-
 lum possunt fugere, sed etiam ab illis
 auferre quidquid potuerint, sibi que re-
 tinere, & expendere, etiam in quacun-
 que maxima quantitate. Et ita docet
 Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 5. num. 18. contra

Summa Diana.

Filliucium tom. 2. tract. 28 p. 2. c. 3. num.
 56. & Azorium tomo 2. lib. 2. c. 34. q. 7. p. 7.
 tit. 7. ref. 21.

15. Variis porrò modis libertas acqui-
 ritur à servis. Primò per dominum manu-
 missionem, sive dominus gratis, sive
 ex pretio, & conventione servum ma-
 numittat. Secundò. Si dominus, vel
 alio eo sciente, nec contradicente, vel
 post factum approbante, infantem ser-
 vum exponat; quod idem est, si ægro-
 tum servum derelinquat, eique alimen-
 ta non præbeat: in quibus casibus non
 incidit servus in dominium illius, Qui
 ejus derelicti, vel expositi curam susci-
 pit. Tertid. Si à domino Judæo, vel
 infideli circuncidatur. Quarto. Si ser-
 vum suum aliquis hæredem instituat,
 vel tutorem filio suo relinquat: nam
 eo ipso censetur concedere ei liberta-
 tem. Quintò. Si vir solutus & nullo
 alio impedimento ligatus ancillam et-
 iam solutam, quam possit in uxorem
 accipere, habuit ut concubinarum us-
 que ad mortem; tunc enim, si nihil
 de ancilla, & filiis ex ipsa habitis dixit,
 libri manent, ex l. ultim. C. communia.
 de manumissio. Ad quod privilegium
 duo requiruntur, nempe, quòd non
 dimiserit ancillæ turpem usum ante
 mortem, & quòd filii nati non sint ex
 concubitu damnato, sed ex soluto, & so-
 luta, p. 7. tract. 7. resolutione 16. Sextò.
 Machadus de perfect. confess. tom. 2. lib. 6.
 par. 7. tract. 13. documen. 9. num. 4. refert
 nonnullos, asserere, servum sive mascu-
 lum, sive fœminam sollicitatum à Domi-
 no ad turpia, acquirere libertatem. Sed
 hoc non est ita certum, sicut certum est,
 illos posse fugere sine peccato; si au-
 tem post hanc fugam servus aliquid ac-
 quirat, domino acquirit, quia verè ad-
 huc illius domini servus est, & cessantibus
 his causis ad eum reverti tenetur.
 Ita Megala in par. 2. lib. 2. cap. 19. quæst. 3.
 num. 33. ibidem. resol. 13. Septimò. Si per-
 sona libera matrimonium contrahat
 cum serva ignorans servitute, domi-
 no, vel tradente, vel certè sciente, &
 non detegente servitute, eo ipso ser-
 va persona fit libera ex Authentic. de na. cù serva.

Acquirunt
 libertatē per
 manumissio-
 nem, Exposi-
 tionem, vel
 derelictionē.

Circumci-
 sionem.

Institutionē
 hereditatis,
 vel tutela.

Concubinatū
 domini solu-
 ti cū ancilla
 item soluta.

Sollicitatio-
 nem ad tur-
 pia.

Matrimoniu
 libera perso-
 na cū serva.

M m m m m nuptiis

nuptiis §. Si verò ab initio, & est communis Doctorum. Idem est si dominus ancillam in uxorem tradat homini libero servitutis non ignato, sed tamen dominus, potius instrumentum ancillæ conficiat, *ex leg. unica. §. Sed & si quis homini.* Hurtadus de iustit. disput. 1. difficult. 22. ibi resolut.

Vel servus cum libera servitutu non ignara si à Domino fiat, Adoptionem servus factam à Domino.

Damnationem Domini heretici.

Leges aliquorum locorum.

Et Conservatores Urbis Romæ.

14. Octavo. Si servus adoptetur à domino, vel actis intervenientibus servum alium suum nominet, eo ipso, sine alia manumissione, liber confestim efficitur. Justinian. Imper. in Institut. lib. 1. tit. de Adoption. §. ult. ibid. resolutione 15. Nonò. Servi Christianorum, qui in Tribunali S. Inquisitionis damnantur tanquam hæretici, remanent ipso facto liberi. Fagundes de iustit. libro 2. cap. 6. numer. 13. licet asserat contrarium servari in Inquisitione Lusitana. Addit Castnus Palaus como 1. tract. 4. disput. 5. punct. 26. numer. 18. quod si servus infidelis dominum apostatantem à fide, bono zelo, inquisitionibus denunciaverit, etsi nullibi inveniat concessa illi libertas; at certe danda illi est, præcipue si spes subfit facilius ad fidem convertendum. ibid. resolutione 17. Decimo. Comparatur libertas per leges aliquorum locorum, prout teste Rebello, in Gallia servatur, ubi servi omnes liberi fiunt, ne pauperes indigenæ fame premantur, non inveniunt dominos, quibus inserviant, si aliunde servi, & ancillæ extera asportarentur. Lugo de iust. 10. 1. disput. 6. sect. 4. num. 39. qui etiam ait extare Bullam Pii V. quæ incipit. *Dignum, & rationi congruum.* & Pauli III. quæ à Pio ibid. citatur, in quibus conceditur, & renovatur facultas conservatoribus Urbis Romæ, ut quoscumque captivos Christianos jam factos, ad dictos confugientes, & libertatem proclamantes liberare possint, eosque sic liberos factos, pro liberis hominibus, & Romanis civibus ubique terrarum habendos esse decernitur, quod tamen privilegium non putat extendi extra dominium temporale Pontificis, ita ut domini, ubi primum inveniunt servos suos extra illud Territorium, eos sibi in pristinam servi-

tutem revocent, *ibid. resolut. 18. 11.* Servus infidelis Domini infidelis, vel hæretici, si convertatur ad fidem, manet ipso iure liber licet postea dominus convertatur ad fidem, quod si simul cum servo converteretur dominus ad fidem, non perderet dominium servi. Ita Sanchez in opusculo. tom. 1. lib. 1. c. 1. dub. 5. num. 4. ib. resolut. 42.

16. Nota cum Sanchez de matrim. lib. Conversio 7. disp. 24. num. 22. deberi naturaliter, & ne ad fidem in foro conscientia, libertatem ancillæ à Domino promissam: at quia servus à Domino tantum est promissio, antequam manumittatur, non erit libera serva, ac missa, deproinde nec filii eo tempore nati; tenentur illi inbitur tamen Dominus ratione damni emergentis, & fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri, & proli, p. 7. tr. 7. resolut. 52.

17. Nota secundò. Quòd licet exprimat, & sit opus pium concedere servis libertatem, cum omnia jura illi favent; cum tamen omnes ferè servi hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec utilis erit, nisi fortè servi sint boni, & industria sua facile alimenta quærere possint, aliter enim fiunt otiosi, & furcs, ac in carceribus, & furcis vitam finiunt Sanchez in opusculo. 1. lib. 1. c. 1. dub. 10. p. 7. t. 7. resolut. 25.

18. Multis item modis possunt servi se redimere. Primò ex suo, quando dominus eis concedit aliquam, ut habeant tanquam suam. Secundo ex aliena pecunia, ut puta si rogatu ipsorum alius ipsos redimat, vel si ipsi servi ab aliquo pecuniam donatam accipiant ea conditione, ut se redimant. Tertio si alius inter vivos, vel testamento sponte sua aliquid relinquat, hæredi suo, vel legatario libero ea conditione, ut servum Titii Stichum redimat. Cum autem hoc modo servus redimitur, non datur ei pecunia, sed domino, à quo servus emitur, ut fiat liber. Quarto. Potest servus se redimere nummis ab alio acceptis ea conditione, ut eos illi postea restituat manumissus, & liber effectus, p. 7. tr. 7. resolut. 43.

*Servus inter-
dum talis in-
fertur à Do-
minis iniu-
ria, ut ad sit
obligatio re-
stituendi.*

19. Si Domini violent jura servorum per injuriam notabilem, non solum peccant mortiferè, sed etiam ad restitutionem tenentur juxta injuriæ, aut damni momentum, & nocumentum. Leviores tamen injurias poterunt domini servis suis refarcire, remittendo aliquid illis de consueto labore, aut commerito supplicio, vel liberalius eos tractando quoad victum, & vestitum. Si tamen injuria sit atrox, interdum non refarciretur, nisi manumissione. Ita Fagundez de iust. tomo 2. lib. 2. cap. 5. numer. 4. & alii: licet Lugo de iust. tomo 1. disput. 3. sect. 2. numer. 19. contrarium teneat quoad manumissionem, p. 7. t. 7. ref. 19.

*Occidens, vel
mutilans alic-
num servum
ad quid te-
neatur.*

20. Qui servum alienum occidit, aut ita percutit, ut illum ineptiorem ad serviendum, minorisve valoris reddat, ad binam restitutionem tenetur Domino, scilicet, & servo, secundum Molinam de iust. 1. tractat. 2. disp. 38. At Lugo item de iust. 10. 1. disp. 3. sect. 2. num. 20. existimat non restituendum servo, nisi ex injuria sequatur illi aliud damnum circa victum, vestitum aut cætera necessaria ad vitam humanam. Utrumque igitur probabiliter sustineri potest, p. 7. t. 7. ref. 20.

*Servus non
potest habe-
re perfectum
dominium
rerum.*

21. Servus propriè dictus, nimirum nam Christianus in bello captus, emptus, aut dominatus, non potest habere plenum, & absolutum alicujus rei dominium, sed non habeat sui corporis. An possit habere imperfectum, & secundum quid? Megella, p. 2. lib. 6. c. 19.

*Potest tamen
imperfectum.*

quæst. 2. num. 15. & negant: quia quidquid servi nostri ex qualibet causa acquirunt, nobis acquirunt, l. acquiruntur §. igitur, ff. de acquir. rer. dom. & l. id vestimentum, ff. de pecul. dicitur, servum non esse dominum vestimenti quotidiani; quia qui ab alio possidetur, nihil possidere valet. Ego verò cum Fausto in specul. disput. 1. quæst. 19. numer. 4. probabilius puto, quod servus habere possit imperfectum dominium aliquarum rerum, quas non teneatur tradere domino: & præcipuè in his casibus. Primò, si accedat consensus domini taci-

tus, vel expressus. Secundò, si aliquid sibi detur, cum conditione, ut nihil acquiratur domino. Tertio, si aliquid sibi detur intuitu sui propter servitium factum ab ipso, p. 7. tract. 7. resol. 31. Quarto, si quid sibi detur in compensationem injuriæ, ibidem resolutione 29. Quintò, si aliquid sibi subtrahit de victu assignato, absque domini incommodo, resolutione 32. Sextò, si aliquid acquirit ex turpi corporis usu resolutione 29. Septimò, si cum hac pecunia aliquid lucratur, v. gr. per ludum, sive licitum, sive illicitum, resolutione 30. Immo, in his casibus puto, servum acquirere absolutum dominium, ita quod dominus non possit ea sibi auferre; & si auferat ipse possit occultè sibi compensare, ibidem resolutione 33. Adde, quod si servus tempus destinatum labori in ludo, vel alio negotio transgisset, non teneretur restituere lucrum ludi, vel negotii, sed solum damnum secutum ex operatum debitum remissione. Rebell. p. 1. lib. 2. quæst. 11. sect. 2. Leges ergo, & jura in contrarium, in favorem servorum miserabilium mitigatas esse per consuetudinem, quia eos conspiciamus sua pecunia se redimere, dicendum est, p. 2. tractat. 17. resolutione 58. & p. 5. tract. 8. resolutione 26. & p. 7. ref. 33.

22. Servi de jure naturali possunt contrahere & obligari, id est activam, & passivam obligationem habere; nam et si servitus ea, quæ sunt juris civilis tollat, tamen ea, quæ sunt juris naturalis inviolata relinquit, ut in l. quod attinet ff. de reg. iur. & iuxta §. sed naturalia, insit. de iur. natur. gent. & civ. Inde fit, ut in foro conscientiæ tam ipsi servi, quam illi, qui cum illis contrahunt, sive sint domini, sive extranei ad observationem contractus teneantur, p. 7. t. 7. ref. 24.

*Servi validè
contrahunt,
& obligantur.*

23. Non possunt facere elemosinam de bonis dominorum. Ratio est, quia non habent administrationem ullam bonorum domini. Excipiuntur tamen quinque casus. Primus, si sit extrema necessitas. Secundus, si detur modicum quid, & ratò, præsumitur enim

*Non tamen
elemosy-
nam faciunt
de bonis do-
mini, nisi in
aliquibus
casibus.*

Mmmmm 2 proba.

probabiliter consensus Domini. Tertius, quotiescumque adfit ejusdem consensus saltem interpretativus. Quartus, quando probabiliter speratur rati habitio, quæ tunc maximè est, quando haberet servus administrationem bonorum. Quintus, quando de certa portione sibi assignata ad victum detraheretur aliquid per abstinentiam, modo id non cedat in præjudicium Domini; si nimirum per hoc redderetur inhabilis ad servitia. Et hæc omnia docet *Filliuc. rom. 2. tit. 28. c. 5. numer. 95. p. 7. tit. 7. ref. 34.*

Possunt validè contrahere Matrimonium.

24. Possunt non solum validè, sed etiam licitè, absque ullo consensu domini, legitimo matrimonio copulari. Habetur in jure *cap. 1. de coniugio servorum*, ubi sic definitum est: Nec inter servos debent matrimonia ullatenus prohiberi? & si contradicentibus dominis, & in vitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda, *ibid. resolutione 36.*

An verò vendi matr. monio copulati.

25. Quæres primò. An servi matrimonio copulati possint licitè vendi? Resp. distinguendo ex communi Doctorum sententia in *cap. 1. de coniugio servorum*. Aut servus inivit matrimonium consensu Domini: aut eo iascio, vel repugnante. Si primum, non licet vendere. Si secundum, Navarrus in *Man. cap. 22. numer. 34.* sentit, id facere licere domino absque peccato. Angelus tamen in *verb. matrim. 3. imped. 4. numer. 5.* cum aliis negat id juris dominum habere. Sed utraque opinio facile conciliari potest. Etenim si Dominus premeretur gravi necessitate, vel in patria, vel extrapatriam, nec inveniret sufficiens pretium servi in loco, ubi est, vel in locis vicinis posset servum vendere emptori peregrino etiam in longinqua, & remota loca, secus autem minimè licet. Azorius *rom. 2. lib. 2. cap. 38. q. 6. ibid. ref. 17.*

Et uxor sequi maritum servum debeat?

26. Quæres secundò. An uxor servi debeat eum sequi in longinquam regionem ablegatum? Responder Sorus in *4. d. 35. quæst. 1. arr. 1.* Si maritus servus possit commode uxorem eò ducere, id fa-

cere deberet, cui uxor parere iure conjugii cogeretur. Si uxor item maritum sequi commode posset, tametsi eam ille non deduceret? sequi deberet; Secus autem si id commode facere nequeat. *ibid.*

§. Quæres.

27. Quæres tertio: An servus teneatur magis servire Domino, quam vxori? Respond. Si servus uxorem duxit: iuscio domino, aut invito, magis debet præstare obsequium Domino; Secus si uxorem duxerit consensu domini. Hinc est, ut eodem tempore Dominus aliquid servo præcipiat, & uxor debitum petat: si servus utrumque præstare potest, ad utrumque tenetur, si nequeat, potius, conjugii parere, quam domino debet. *Filliuc. t. 2. tract. 28. p. 2. c. 3. n. 62. p. 7. t. 7. ref. 38.*

Et cui magis obedire servus.

28. Si dominus concessit servo administrationem peculii, potest dare mutuum, & accipere *l. si rogasti. §. si fugitivus ff. de reb. cred.* Sin minus, quando cumque servus mutuum det, is qui accipit, obligatur domino, non servo: dominus enim accipit ius ex contractu servi, *l. nec servus ff. de pecul.* Denique si servus mutuum accipiat, & quidem iussu, aut nomine domini, tunc dominus obligatur: sin minus, servus obligatur naturaliter, hoc est si servus fuerit adeptus libertatem cogitur reddere mutuum, *l. quod attinet ff. de reg. iur.* In casibus verò in quibus servus acquirit sibi dominium de aliquibus rebus, dicendum est posse dare mutuum, *p. 7. tit. 7. res. 27.*

Possunt dare mutuo, & quomodo.

29. Servus sine licentia Religionem ingressus, profiteri nequit, *cap. Qui verè 16. quæst. 1.* ubi Concilium Chalcedonense excommunicationis gladio Prælaturum vulnerat, qui sine licentia Domini recipit servum in Monasterium; immò excommunicantur, qui servos suadent dominum contemnere causa Religionis, *cap. si quis servum 1. c. 2. 17. quæst. 4. c. Generaliter distinct. 54.* Nec desunt Doctores tradentes, professionem servi, contradicente, vel ignorante domino, nullam & irritam esse, ea ratione, quia per confessionem

Non tamen profiteri in Religione.

professionem Religiosus totum se Religio-
ni tradit: sed id nequit servus prestare,
cum sit res alterius: nec Deus illam pro-
fessionem, quæ est contra iustitiam, ac-
ceptabit. Ita Paludanus in 4. dist. 38. qu.
4. Vel saltem Dominus non obstante pro-
fessione, servum sibi repetere potest. *ar-
gum. cap. Nulli. dist. 54.* Elapso triennio
dominus si non repetat, juri suo renun-
ciare præsumitur. *Auth. si servus, de E-
piscop. & cleric. c. si servus 2. dist. 54.* quod
si servus longissime à Domino distet, ita
ut facile invenire non potuerit, tunc
nim elapso triennio jus habet illum re-
petendi. *cap. Si quis incognitus, 17. quæst. 2.*
versic. nisi sit tam longe, ut inveniri non
possit. Nec in his casibus potest dominus
cogi servum relinquere Religioni, acce-
pto pretio; quia jure sui domini, quod
in illum habet, privari non potest. Vide
Sanchez in summatom. 2. lib. 5. c. 4. n. 42.
& seqq. p. 7. t. 7. ref. 60.

Contradicem
te, vel igno-
rante Domi-
no.

Servi in qui-
bus teneantur
obedire do-
minis.

30. Cerrum autem est non teneri, nec
posse servos obedire Dominis in iis, quæ
per se mala sunt, ut quæ sunt contra jus
naturale, vel jus gentium, & in iis, quæ
sunt contraria divinis præceptis. In iis
verò, quæ Ecclesiæ, & legibus civilium
Principum sunt contraria, consideran-
dum est; an arctius obliget Ecclesiæ, vel
Principis præceptum, quam Domini, &
tunc etiam ipsi potius Ecclesiæ, quam
Domino parendum est. Quod si Princi-
pis præceptum, vel Ecclesiæ non ita ar-
ctè obliget, ut solit anteponi præcepto
domini, tunc potest servus tuta con-
scientia parere domino. Denique si res
sit indifferens, nec bona, nec mala ex se,
obediendum est Domino, & e fortiori
multo magis, quando essent opera, bona,
& conformia legibus. Ita Azorius tom. 2.

An deferre
amasia litte-
ras domini?

lib. 2. cap. 38. q. 10. *ibid. ref. 48.*
31. Hinc inferas primò, An liceat ser-
vis deferre litteras amatorias ad concu-
binam domini, de quo Vide V. Peccato
cooperari, n. 5. *& p. 7. t. 7. ref. 51.*

Defendere
Dominum cum
periculo sua
vita?

32. Inferas secundò, teneri servos de-
fendere vitam dominorum cum pericu-
lo vitæ: ita Machadus de Pers. confess. tom.
2. lib. 6. part. 7. tractat. 13. docum. 1. num. 1.
Cui adhærent Trullench, & Filliucius,

sed Molina tom. 4. tractat. 3. disp. 13. num.
8. purat dictas leges nimis rigidas esse,
nec obligare servos ad defensionem
vitæ domini cum periculo suæ. *ibid. reso-
lut. 49.*

33. Inferas tertio: Possent servos licitè
obedire Dominis, si præcipiant ne au-
diant Missam, vel ut laborent in diebus
festivis, si sibi probabiliter, & graviter
nocerent non obtemperantes domino; *vis. si grave*
nisi forte domini in Ecclesiæ contemptu sibi malum
juberent servos Missam omittere, tunc
enim tenerentur eam audire. Ita Azor. *Domini.*
tom. 1. lib. 7. cap. 7. quæst. 1. Licet autem
non desint Doctores excusantes servos
à peccato si propter solam reprehensio-
nem Domini absque alio timore gravis
damni, violent aliquod Ecclesiæ præ-
ceptum: tamen existimo cum Trullench
tom. 1. lib. 3. cap. 1. dub. 9. num. 9. solam du-
riusculam reprehensionem domini non
excusare: quilibet enim tenetur præce-
pta adimplere per se loquendo, quoties
ea potest adimplere, absque gravè in-
commodo p. 7. t. 7. resol. 52.

Non audire
Missam
laborare in
diebus festi-
vis
vis. si grave
sibi malum
immineat à
Domini.

Nō autem ob-
solam repre-
hensionem
Domini.

34. Inferas quartò: Servos Christia-
nos in partibus infidelium, qui præstant
domino suo, sustentando ejus brachium,
etiam cum genua flectit, vel servam, que
gestat caudam dominæ suæ, & una cum
illa genua flectit, non peccare, licet id
faciant in templo Paganorum: quia et-
iam extra templa idem obsequium præ-
stant: quod autem idem faciant in tem-
plo, id se habet per accidens. Azorius
tom. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 7. P. 7. T. 7. re-
solut. 55.

Genua flecte-
re cum Do-
mino in tem-
plo Paganor-
um.

Remigare in
triremibus
infidelium.

35. Inferas quintò: Christianos man-
cipia infidelium posse licite remigare in
eorum triremibus, vel eis aliqua obse-
quia ministrare in bello, ut dictum est
supra V. Peccato cooperari. numer. 13. *&*
ibid. resolut. 56. Et cibos vetitos
heretis ministrare in die jejunii. V. Jeju-
nium n. 40.

Sibi potius,
quam Domi-
no in casu
necessitatis
alimenta mi-
nistrare.

36. Quæres an servi in casu æqualis
necessitatis possint alimenta sibi potius,
quam Dominis ministrare? Resp. affir-
mative, quidquid in contrarium sentiat
Navarrus in manu. c. 17. num. 60. cui re-
spondet Navarra de Resist. lib. 4. c. 4. n. 28.

Nisi aliud
necessitas
requirat.

Et ratio est, quia regulariter secundum ordinem charitatis plus diligenda est propterea salus corporalis, quam proximi. Dico autem regulariter: nam si daretur casus, in quo salus, & vita domini esset Christiano populo, vel alicui Reipublice necessaria. Et salus, & vita servi, minime; tunc, secundum eundem charitatis ordinem, teneretur servus non sibi sed domino alimenta ministrare. *part. 7. r. 6. ref. 66.*

Non tenentur solvere gabellas Principibus infidelium.

Servi possunt puniri à Domino, sed non pœna atrocis.

37. Christiani mancipia infidelium non tenentur in conscientia solvere eorum gabellas: nec obstat eis servitus; quia nomine tantum sunt servi, sed revera liberi sunt. *Ibid. ref. 65.*

38. Certum est posse dominos punire servos, non autem pœna atroci. Pœna enim atrocis, de quo cum est dubium esset mutilationis, vulnere, flagellorum publicorum per vias publicas, aut in alio loco publico, & alia similes. Item pœna atrocis esset, tam gravia verbera, percussiones, adustiones, aut similia alia; quæ filium aut servum exponerent vitæ periculo, aut notabili diminutioni illius, vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater, aut dominus in puniendo filio, vel mancipio, ad verbera, & ictus ex quibus non imminuat detrimentum notabile, aut læsio, etiam si verberibus, aut alia percussione excorietur aliquid, modo tamen delictum tanta pœna sit dignum. Hinc non audeo damnare dominos, qui adurerent mancipia adipe, aut cera accensis, quando id moderate fieret, & sine periculo vitæ, aut notabilis læsionis mancipii; quando delictum esset tanta pœna dignum, aut mancipium adeo esset durum, & incorrigibile, ut necessaria illi iudicaretur tanta pœna, ut corrigeretur, & contineretur in officio. Semper tamen consulendum esset dominis, ut potius utantur pœnis mitioribus. Ita Molina *tom. 4. tract. 3. disputat. 2. num. 14. part. 7. q. 7. resol. 21.* Item Molina citatus affirmat posse etiam servos à dominis signari in facie, quando periculum est

An signari in facie?

amissionis illorum, nisi ita signentur. Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus *to. 2. lib. 6. p. 6. tr. 12. docum. 2. n. 4.* Quamvis Joannes de Hevia in *curia Philip. tom. 2. lib. 1. cap. 7. n. 3.* contrarium teneat, *ibid. resol. 22.*

39. Servi qui fugiunt ad suos, vel ad regna ubi sunt liberi, si inveniuntur à dominis, licite possunt puniri secundum Lessium *lib. 2. cap. 15. de modo acquir. dom. dub. 5. num. 27.* non quod illi peccent fugiendo; sed quod hoc privilegium de fuga videtur illis concessum cum hoc onere, in favorem dominorum. Alii tamen dicunt nullo pacto licitum esse dominis illos ob eam fugam punire: Si autem id faciunt idcirco est, quia illis non constat de fuga ad suos, & quia presumant eos fugere ad divagandum, *p. 7. t. 7. ref. 40.*

40. Servi sunt irregulares: ita Villalobos in *summa tom. 1. tr. 24. diff. 36. n. 1. & lars. 2.* Hinc Marchinus de *Sacram. ord. tract. 1. part. 10. cap. 3. num. 1* asserit, servum ordinatum, nesciente, aut contradicente domino, deservire, de *Quid si servus non ordinandus, & alibi: quæ doctrina accipienda est cum hac distinctione: Si servus iste domino ignorante, vel contradicente, solis minoribus initietur, debet sicut prius, inservire: Si vero majores ordines receperit, jus retinet, ut dato pretio, vel simili servo, sit liber. Interim vero, etiam si esset factus sacerdos, debet servare in iis, quæ sacerdotalem statum non dedecent.* Navarrus *in cap. 25. num. 103. §. 16.* Quod si Episcopus alterius servum scienter ordinaverit, absente, vel ignorante domino pretium reddere teneretur, *cap. si servus absente distinct. 54.* Item si servus scienter, vel non contradicente domino, ordines recipit, libertatem secundum omnes consequitur. Vide Avilam de *cent. dis. 3. dub. ult. part. 7. tract. 7. ref. 53.*

41. Si servus confugiat ad Ecclesiam propter servitium Domini, postquam dominus ejus de immunitate sua Clericis juramentum præstiterit, ad servitium sui domini redire compellitur etiam invitus; *Confugientes ad Ecclesiam gaudent immunitate. & quando restituti di domino*

invitus: alioquin à Domino poterit occupari. *inter alia § Si vero servus, de imm. Eccl. l. presenti. §. si. C. de his qui ad eccl. conf. quæ decisio procedit cum delictum servi parvum, aut nullum fuit, tunc, n. juramento præstito videtur sufficiens securitas servo dari, & periculum immoderatæ castigationis tolli. At si delictum grave sit, regulariter juramentum non sufficere, sed securitatem aliam debet dare dominus; aliàs non obligabitur Prælati servum tradere: sic tradit Glossa in dicta lege presenti. versic. ant. propter delictum, & pluribus firmat Farinac. in append. de imm. cap. 4. num. 76. Quod si Dominus hanc securitatem noluerit, vel non poterit concedere, credo compellendum esse dominum ad vendendum servum, neque debere illi tradi. §. final. inst. quibus alien. licet vel non. Et dicta procedunt de servis fidelibus, part. 7. tit. 7. res. 39. quid autem dicendum de servis infidelibus, Vide Trullench. in Decal. tom. 2. leg. 5. cap. 2. dub. 3. numer. 2. & supra V. Immunitas Ecclesiarum. numer. 12.*

Non tenentur in Paschate elicere actum contritionis, cum non habent copiam confessarii.

42. Christiani servi fidelium, si tempore Paschatis non habeant copiam Confessarii, non tenentur elicere actum contritionis de peccatis mortalibus perpetratis, quia quando Ecclesia obligat ad aliquem actum externum, non tenemur ad internum, si externus actus haberi non potest; eo quod ad internum secundario obligamur. Ita Suarez dif. 15. de penit. part. 6. numer. 13. Quamvis oppositum sentiat, Henriq. lib. 1. de penit. cap. 6. numer. 8. p. 7. tom. 7. res. 62.

Quando licitum exponere se ludum, cum periculo remigandi mancipium in Triribus.

43. Quæres an licitum sit exponere se ludum cum periculo remigandi mancipium in Triribus. Respondeo hoc esse admittendum à Principibus duabus conditionibus concurrentibus. Primò quod hoc efficiatur propter necessitatem publicam, ut quando armandæ essent trireres, & mancipia sufficientia, aliique remigantes non adessent. Secundò ut ad talem ludum non admittantur personæ; quæ grave detrimen-

tum suæ familiæ afferent. Tertio ut evitentur perjuriam, blasphemiam, &c. ibid. res. 43. Servi Clericorum gaudent foro. Vide Immunitas Ecclesiastica n. 18. p. 7. r. 7. res. 61. Servi Religiosorum possunt implere præceptum cõmunionis paschalis in eorum Ecclesiis Vide V. Regul. n. 6. Possunt conservari cum heretico excommunicato. Vide V. excommunicationis, n. 39. An possint in rebus illicitis ministrare Vide V. Peccato cooperari n. 4. 5. & 11. An possint revelare conservos furantes; Vide V. Restituere. n. 17. An possint condere Testamentum, esse Testes, committere Verum. Vide suis locis. An possint eum nummis domini quiescentibus negotiari, & lucrum suum facere servando dominum iudicem, dictum est V. Negot. num. 4.

S I G I L L V M

1. Sigillum est obligatio occultandi, SIGILLVM Quæ ab alio secretè detecta sunt. quid? Quo- Est autem duplex, naturale & sacramen- tale: utriusque auctor Deus est, primi, ut auctor natura; secundi, ut auctor gratia. Quare in- Finis primi est bonum proximi; secun- di, reverentia Sacramenti, ejusque faci- litas. Quare primò aliquando frangere licet scilicet ob bonum publicum, quod præferri debet privato. Secundò, nullo modo, nec si totus orbis, nec si tota fides Christiana periret, quia nunquam licet injuriam facere Sacramento, part. 5. tra- ditur 11. res. 1. De sigillo naturali dictum est sub V. Secretum, nunc de Sacramentali.

S I G I L L V M S A C R A M E N T A L E
Quid.

2. Sigillum sacramentale est obliga- tio occultandi ea, quæ in Confessione, vel propter Confessionem obligat celsa- scita sunt. Dixi, vel propter Confessionem; nam non solus Confessarius ad nem. sigillum,

sigillum, sed etiam omnis ad quem notitia Confessionis quoquo modo pertinet, ut dicemus †.

SIGILLUM SACRAMENTALE
Ad quos se extendat.

In primis
Confessarii.
Etiā sciam.

1. IN primis ergo sacramentale sigillum servare tenetur Confessarius, non solum verus, sed etiam fictus. Si enim laicus, fingens se Sacerdotem confessionem audiret, teneretur illam tace sub sigillo non solum naturali, sed etiam sacramentali: nam eo ipso, quod pœnitens bona fide venit ad Confessionem animo efficiendi Sacramentum, revelatio Confessionis cedit in injuriam Sacramenti, Ochagavia de sacr. tr. 3. de sigillo q. 2. n. 4. & alii, contra Toletum l. 2. cap. 16. num. 15. p. 5. t. 11. res. 15. Immo id etiam procedere contra Ochagaviā n. 8. si laicus non se fingeret Sacerdotem, sed pœnitens ipsi bona fide confiteretur, existimans in absentia Sacerdotis absolvere posse: nam etiam tunc cognosceret peccata in confessione intentionaliter sacramentali Hurtadus de sacram. disp. 12. diff. 3. ibid. res. 13.

Etiā si adhibetur in necessitate non tanquam Confessarius.

3. Contra vero, ait Sotus in 4. d. 18. q. 4. art. 7. & post illum recentiores communiter, si laicus audiat Confessionem ex aliqua necessitate: nam tunc non cognoscit peccatum ex confessione sacramentali, ne intentionaliter quidem. Quod à fortiori dicendum foret cum Maldero de sigillo c. 23. in casu, quo laicus assumeretur cum Sacerdote, ad majorem erubescerentiam Confessionem auditurus. Sed Fagundez pr. 2. lib. 6. cap. 6. num. 5. ait sigillum sacramentale obligare etiam in hoc casu, nam Confessio illa fit modo sacramentali, quod satis est ad obligationem sigilli, cum sigillum sit gratiæ pœnitentis, & gratiæ ampliandæ. Stando autem in prima sententia, advertit Onuphrius de sigillo sect. 3. question. 1. dub. 5. laicum illum adeo stricto sigillo teneri ut nec iudex illum possit interro-

gare, nec ipse ex metu mortis revelare part. 5. t. 11. res. 14.

4. Ex quibus patet, in Confessione, quæ sit in naufragio, peste, & similibus casibus publicè obligari ad sigillum tam Confessarium, quàm circumstantes, ut nec inter se loqui possint de peccatis auditis, Fagund. cap. 5. num. 1. p. 5. t. 11. res. solut. 23.

Aut audiat Confessionem publicam in naufragio, &c.

5. Tenetur autem Confessarius sive verus, sive fictus, ad sacrum sigillum, etiam si Confessionem audire incipiat in verus, si revera pœnitens peccata sua bona fide ei communicat, sive ille, qui propè Confessionarium constitutus invitatus audit confessionem Malderus cap. 9. p. 5. t. 11. res. 34. Item etiam si pœnitens non afferat dolorem, & propositum sufficientem, ait Ochagavia de sacr. tractat. 3. question. 2. numer. 7. Secus si nullum, nam in primo casu pœnitens habet animum se accusandi, ut Ecclesiæ aliquo modo satisfaciatur part. 5. tract. 1. resolutione 26.

Et Confessarius quilibet, etiam si auri-ve incipiat Confessionem invitatus.

6. Deinde, tenetur servare sacrum sigillum is, cui Sacerdos alterius Confessionem impiè revelaret, & qui ab hoc iniquè audiret, & sic successive: quicumque enim habet notitiam ortam ex Confessione, sive licitam, sive illicitam, mediatam sive immediatam, tenetur sigillo † quia ubi semel peccatum afficitur obligatione sigilli ratione sacramenti, semper transit cum hoc onere part. 5. tract. 11. res. sol. 7.

Itē quicumque notitia Confessionis haberet mediate, vel immediate.

7. Contra vero, ait Hurtad. de sacr. disp. 12. diff. 3. si Confessarius revelaret Confessionem de licentia pœnitentis: nam in tali casu pœnitens cedit juri suo, & tollit à Confessario obligationem sigilli. Sed ego cenſeo cum Moscoso tract. 7. cap. 15. num. 7. obligari ad sigillum etiam hunc, & pœnitentem dare licentiam Confessario cum hoc onere, saltem interpretativè, part. 5. tom. 11. resolutione 11.

Etiā cum licentia pœnitentis.

8. Id quod etiam dicendum est in casu, quo Confessarius parum doctus de licentia pœnitentis consulit peritorem circa aliquod dubium conscientiæ. In quo casu peculiare est, quod Confessarius par-

Ad petendum consilium.

participat actum clavium quoad scientiam supplens defectum Confessarii, ita ut eo ipso & Confessario confurgat in rege minister ad tale munus sufficiens. Ita Suarez *sect. 4. num. 6.* contra Vasquez *in 3. part. tom. 4. disputat. 93. art. 4. dub. 2. numer. 10. part. 5. tractat. 11. resol. 11. §. Sed hac*, ante medium. † hoc loco Auctor retractat opinionem, quæ probabilior visa sibi fuerat *in part. 2. tract. 15. resolut. 14.*

Vel auctoritatem in reservata.

9. Et eadem obligatione ligatur superior, à quo petitur facultas pro casu reservato, sive pœnitens illi confiteatur, sive Confessarius ante, vel post Confessionem, auctoritatem ab eo postulet, quia peccatum detegitur illi ut habenti claves, & Christus non videtur dedisse potestatem casus reservandi absque onere sigilli, aliàs Confessio fieret odiosa. Ubi etiam adverte, quod, cum Confessarius in tali casu non possit aliquo modo aperire superiori pœnitentem, cavere debet superior à nimia inquisitione, per quam venire possit in notitiam illius. Et hæc docet Praepositus *in 3. part. question. 11. num. 23* & alii multi, refragante Vasquez *ubi sup. num. 13. part. 5. tom. 11. resolut. 12.*

Et consiliarius tenetur sigillo, etiam si illum consulerit pœnitens.

10. Immo existimo cum Fagundez *c. 6. num. 23.* contra Suarez *ubi supra*, quod si pœnitens, priusquam ad Confessionem accedat, consulari virum doctum de re pertinente, & in ordine ad confessionem, talis consiliarius teneatur ad sacrum sigillum; quia licet talem notitiam non habeat, ex confessione, vel per confessionem, habet tamen in ordine ad illam, & aliquo modo participat usum clavium scientiæ, dirigendo pœnitentem ad confitendum, & faciendo id, quod facere deberet Confessarius, si doctus esset. Unde recte inquit Medin. *lib. 1. cap. 14. §. 36.* quod talis consiliarius non possit talem notitiam manifestare Praelato præcipienti sub excommunicatione, *part. 5. tr. 11. resolut. 14.*

ITEM tenetur, qui chartam peccatorum

11. Tenetur præterea ad sacrum sigillum, quicumque inveniret chartam, in qua quis sua peccata scripsisset. Ratio

Summa Diana.

est, quia aut scripta sunt ad virum doctum pro consilio, aut ad memoriam juvenandam in confitendo. Et tunc aut confessio adhuc non sunt, aut jam confessio sunt. Et in primo quidem casu consiliarius assumitur tanquam persona necessaria ad confessionem: in secundo, scheda illa dici potest confessio inchoata: in tertio deinde peccata jam manent affecta sigillo confessionis, sicut si Confessarius confessionem alicui revelasset. Ita Fagundez *cap. 5. num. 16.* contra Sorum *de secreto quest. 3. dub. 3. n. 3. p. 3. r. 4. resolut. 10.* & *part. 5. tract. 11. resolut. 27.* Vide *V. Index num. 3.*

catorum invenit.

12. Rursus, immo potiori jure tenetur ad sacrum sigillum, qui sive casu, sive industria confitentem audiret; quia jam audit in confessione. Quod etiam procedit de eo, qui intelligit confitentem per nutus, & signa, vel surdalstrum alius confitentem. Ita Onuphrius *de sigillo sect. 3. quest. unic. dub. 2.* & alii communiter contra Sorum *in 4. d. 18. q. 14. art. 5. p. 5. tit. 11. resolut. 16.*

Aut confitentem audit.

Etiā per nutus.

13. Ipse autem pœnitens non tenetur servare sacrum sigillum in non manifestanda pœnitentia, quia tota sigilli ratio ad favorem pœnitentis spectat: peccaret nihilominus mortaliter contra sigillum naturale, si proderet ea, ex quibus confessarii fama, vel honor notabiliter læderetur: præterquam in casibus, in quibus à jure exigitur, ut si à confessario ad malum sollicitatur, &c. Tannerus *tom. 4. disputat. 6. question. 9. dub. 6. num. 135.* contra Paludanum *in 4. dist. 21. quest. 3. num. 61. part. 5. tr. 11. resolut. 9.*

Et licet non teneatur ipse pœnitens.

14. At ex hoc non licet inferre quod interpretes non teneantur servare sacrum sigillum: quia, quamvis teneat ex parte pœnitentis, qui eo mediante confiteretur, nihilominus cognoscit peccatum pœnitentis ex confessione inchoativè sacramentali; nam medio ipso, & per ipsum confessio fit, & peccata clavibus subiciuntur. Et alioqui si pœnitentes scirent, interpretem non teneri sacro sigillo, nunquam illud adhiberetur, quod multos re-

Interpres confessionis.

Nunquam moveret,

moveret, vel saltē retardaret à confessione, quæ multoties expedit fieri per interpretem. Henriquez *lib. 3. cap. 19. num. 9.* & alii quamplurimi, contra Sorum *question. 4. artic. 5. part. 5. tract. 11. vers. 48.*

SIGILLVM SACRAMENTALE
ad quæ se extendat.

SUB sigillo
cadunt pec-
cata.
Et quæcum-
que ad expli-
canda pecca-
ta dicuntur
à confitente.

Videamus nunc, quæ sint, quæ cadunt sub sigillo sacramentali. Ad sigillum confessionis pertinent non solum peccata mortalia, & venialia, nec non circumstantia, & ea omnia, quæ ad explicanda peccata sunt necessaria, sed etiam ea, quæ sunt utilia, immò & quæ nec utilia sunt; dum à pœnitente ad ea explicanda dicuntur. Et in hoc tolerari debent à Confessariis, ut ad peccatorum manifestationem animentur, dum sciunt à Confessatio servanda esse sub sigillo. Ita Malderus *de sigillo cap. 18. part. 3. tract. 4. resolutione 111. §. Dicos. & part. 5. tract. 11. resolut. 15. & 38.* Hinc si pœnitens imprudens complicem revelaret, servandus esset sub sigillo; immò priori jure, quia ex revelatione complicis cognoscitur sæpe numero peccatum pœnitentis. Malderus *ibidem*, & alii communiter *resolut. 111. cit.* & eadem est ratio de quacumque persona in Confessione detecta; sive ad declarandam aliquam circumstantiam, sive ex imprudentia. Reginald. *tom. 1. lib. 3. cap. 4. numer. 4. part. 5. tract. 11. resolut. 24.* in fine.

Et propositum
peccandi.

16. Pertinent etiam ad sigillum peccata, quæ absolutionem non merentur, ut si quis confiteatur propositum, etiam non revocatum, prodendi Republicam, occidendi innocentem, &c. si pœnitens illud confiteatur cum animo se accusandi, & cum aliquali detestatione, quia tale propositum explicatur in Confessione tanquam objectum pravum voluntatis præsentis; unde non potest revelari sine injuria Sacramenti: & cum ex hac revelatione

secutura foret infamia pœnitentis, Confessio fieret odiosa. Secus verò si tale propositum explicaretur animo inducendi ad id Confessarium, vel illudendi illum, aut irridendi Confessionem, vel tandem ut quædam historia: nam tunc non adesset animus confitendi. Fagundes *pr. 2. lib. 6. c. 4. n. 26.* & alii *part. 5. t. 11. resol. 25.*

17. Cadit etiam sub sigillo pœnitentia imposta; non enim potest Confessarius dicere in particulari, quam pœnitentiam imposuit pœnitenti, si illa sit signum culpæ mortalis certæ, aut dubiæ, aut peccatorum venialium specialium quoad numerum, vel speciem. Secus si pœnitentia sit ita levis, ut ex illa colligi nequeat, nisi quod pœnitens confessus sit venialia. Granado *in 2. 2. contr. 7. tract. 11. disp. 6. num. 5. p. 5. tract. 11. resol. 31.*

18. Præterea occultandi veniunt sub sigillo à Confessario defectus naturales pœnitentis sibi ignominiosi, ut defectus natalium, &c. si ab ipso dicantur, ut conducentes ad explicationem sui peccati; secus si dicantur incidenter, in quo etiam casu abstinere debet ab illorum manifestatione. Hurradus *de sacr. disput. 12. diff. 3.* Immo Malderus *de sigillo, c. 15.* etiam in tali casu putat tales defectus cadere sub sigillo, *part. 2. t. 11. resol. 29.*

19. At verò dona & virtutes pœnitentis, quæ quasi semper manifestantur ad explicationem peccati, nec ex earum manifestatione redditur odiosa Confessio, non cadunt sub sigillo. Malderus *de sigillo, c. 15.* etiam in tali casu putat tales defectus cadere sub sigillo, *part. 2. t. 11. resol. 29.*

20. Quæcumque etiam alicui communicantur extra Confessionem, quamvis dicantur cum protestatione, quod taceri debeant sub sigillo Confessionis, non cadunt sub sigillo Confessionis, sed tantum sub naturali. Raynaud. *de monit. part. 1. cap. 3. quest. 4. p. 5. t. 11. resolut. 54.*

SIGILLVM

SIGILLVM SACRAMENTALE
An certis locutionibus frangatur.

Sigillum frangitur, si Sacerdos dicat, se audisse grave peccatum in monasterio, vel civitate.

Dubium est de quibusdam modis loquendi generalibus, & remotis. † Et primò.

21. Frangeret sigillum Confessarius dicens, se audisse in tali Monasterio peccatum grave; etiamsi non nominet pœnitentem, ut ait Villalob. *l. 1. r. 9. diff. 73. numer. 5.* Et Hurt. *de pœnit. disp. 12. diff. 4.* idem docet de Confessario, qui infamaret civitatem alicujus generis peccati, quod ex sola Confessione novit, quando ipsi cives in particulari, etiam pœnitentes; aliquo modo afficerentur infamia: quod facile contingit, quando civitas non est ampla, & pœnitentes sunt aliquo modo suspecti. Et ratio est, quia tunc Confessio fit illis odiosa. Vide etiam Valsq. *in 3. p. t. 4. quæstion. 93. n. 4. dub. 3. p. 2. r. 15. resolut. 15. c. p. 5. r. 11. r. 35.*

Aut si Superior Conven- tus dicat Provinciali, in ea domo facultatem in reservata sapius peti.

22. Dubitat Turrianus *de pœnit. quæst. 11. art. 11. diff. 33. dub. 1.* an Superior localis, dicens Provinciali, vel Generali, in ea domo facultatem quo ad reservata sapius postulari, frangat sigillum. Et concludit injustè agere. Nam si id facit, et Provincialis habet aliquam notitiam in ordine ad gubernationem externam, est periculum ne ex illa notitia & ex aliis circumstantiis, vel cognoscat peccatum aliquod subditi, vel sinistra illius intentio. Si verò absque hoc sine id faciat, talis manifestatio est inutilis, & imprudens, contra bonam existimationem ejus communitatis. Ita ille, & bene quidem, *part. 5. r. 11. r. 45.*

Item si Sacerdos dicat se audivisse Confessionem alicujus ad ipsum secretò accedentis.

23. † In particulari verò, si explicet pœnitentem, & dicat solum in genere se audivisse peccata Petri, vel ejus Confessionem, regulariter non frangit sigillum †. Si tamen pœnitens in secreto ei confessus esset, ut nollet id ab aliquo, v. g. à suo Confessario ordinario, sciri, ne ex hoc suspicetur sub-

esse peccatum aliquod grave, tunc per talem locutionem frangeret sigillum, si non sacramentale, saltem naturale cui illum pœnitens se obligavit, sive expressè asserens ne id alicui dicat, sive tacitè, secretò ad ipsum accedens. Ita ex Navarro Reginaldus *l. 1. lib. 5. c. 4. num. 54. p. 5. r. 11. r. 47.*

24. Frangeret quoque sigillum Coa-
fessarius, si diceret: *Non absolvi, ver. gr. Paulum.* Nam quamvis multæ ad hunc honestæ causæ retardantes absolutionem absque defectu pœnitentis; ex tali tamen Confessarii dicto absque additione causæ honestæ, colligitur, absolutionem non esse datam, ex defectu dispositionis, vel quia habuit casum reservatum, & sic modo quodam confuso datur intelligi status pœnitentis. Ita Granado *in 3. part. contr. 7. tractat. 11. disp. 6. num. 2.* & alii contra Henriquez *lib. 6. cap. 2. num. 5.* Item dicendum est cum Fagundez *pr. 2. lib. 6. cap. 5. numer. 9* si Confessarius interrogatus, an Petrum absolvet, dicat: *non absolvi, quia propter superveniens impedimentum Confessionem finivis;* nam talis responsio statim offendit audientium aures, & malam opinionem de statu pœnitentis ingenerat, nisi alioqui probatæ, ac notæ virtutis esset, & conscientie. Advertit tamen Suarez *in 3. part. tract. 4. disput. 33. sect. 6.* sic interroganti responderi posse, *non absolvi, quia nondum perfecit Confessionem.* Sed in hoc adhibenda est magna cautela, ne detur occasio credendi, quod confessio sit longa propter peccata mortalia, vel extraordinaria venialia Granado *ibi supra.* Nota etiam hic, quod Confessarius dicens *peccatorem de peccatore publico, se non illum absoluisse,* quia non videt pœnitentiam publicam de peccato, aut quia scandalo publico non satisfacit, frangit sigillum: quia non solum dat intelligere, quod non fecit pœnitentiam, non satisfacit, &c. quod est publicum; sed etiam quod confessus est illud peccatum sine vera pœnitentia, quod aliàs non constat, cum potuerit verè confiteri, cum proposito scilicet, & promissione,

Aut se non absoluisse Paulum, r. 9.

Aut publicum peccatorem.

satisfaciendi, & postea non satisfacere. Solum ergo dicere posset: *Feci officium meum, sentio cum Ecclesia Catholica, quod impoenitentes absolvi non debeant.* Tarrer. tom. 4. disp. 6. q. 9. dub. 6. numer. 127. Ubi etiam contra Sa V. Confessor, asserit, nec dici posse, quod publicus peccator suum peccatum confessus sit. *part. 5. tit. 11. res. 42.*

Aut Petrum confessum esse venialia. 25. Si Confessarius diceret, Petrum venialia confessum esse, sigillum non frangeret: nam sine his non potest dari absolutio. Secus, ait Hurtadus *disput. 2. diff. 4.* si dicat, confessum esse plura venialia; nam hoc est occultum. Sicut etiam (ait Mald. *cap. 12*) si dicat, confessum esse venialia gravia. *part. 5. tract. 11. res. 49.*

Et bonum erit, si Sacerdos, neque dicat, aliquem esse nimis scrupulosum. 26. Frangere quoque sigillum, ait Granaudus *disp. 3. n. 7.* Confessarium, si diceret poenitentem suis minutissimis peccatis caput ejus obrundere: quia dicit aliquid ignominiosum poenitenti, ex quo ipse erubesceret: nam scrupuli proprie procedunt ex ignorantia. Sed revera nomen *scrupulosus*, communiter denotat hominem timoratum. Bene ergo faceret Confessarius, si ab his quoque locutionibus abstineret. Sed secus non frangit sigillum. Coninc. *de sacr. disp. 9. dub. 1. n. 11. p. 5. r. 11. res. 50.* & novissime. *p. 10. r. 12. res. 34.*

SIGILLUM SACRAMENTALE An aliquando aperire liceat.

Sigillum non potest aperiri. 27. IN nullo penitus casu sigillum sacramentale aperire licet invito poenitente. Non ad tuendam vitam propriam, nec ad bonum sive temporale sive spirituale totius mundi. Quod enim Confessarius vitam potius debeat amittere, docent contra Gabriel. *in 4. dist. 21.*

Ad tuendam vitam. *quest. 1. art. 4. DD.* quos citat, & sequitur Turr. *de poen. disp. 33. dub. 3.* & ratio est, quia reverentia debita sacramento præponderat omni bono, sive privato, sive publico. *part. 5. tract. 11. res. 1.* in fine, & 46.

28. Unde primò, si Sacerdos iter agens cum aliis, ab uno sociorum audierit in Confessione, sibi in ingressu sylvæ parati insidias, tenetur potius mori quam fugam ingrediendo, quam fuga, aut retrocessione Confessionem suspectam reddere. Idque etiam si esset in peccato mortali; nam deberet sibi providere de actu contritionis, & ingredi, alioqui socii irruerent in poenitentem, qui factum revelavit. Licet enim talis retrocessio de se non foret manifestativa sigilli, esset tamen manifestativa ex circumstantiis: supposito quòd nullo honesto titulo rem totam cooperire posset absque eo, quod Confessionis factæ suspicio oriri possit. *p. 5. tit. 11. res. 46. §. Ex quibus.*

29. Secundò, si Sacerdos ex Confessione cognosceret, in vino, quod consecretare debet, immistum esse venenum, nec posset, aut sacrum omittere, aut vinum aliud petere sine suspitione relictæ Confessionis, teneretur tale vinum sumere, & Deo se commendare, etiam si esset in malo statu, & non posset confiteri. Sotus *in 4. distinct. 18. question. 4. art. 5.* quia fractio sigilli, etiam indirecta, est per se, & intrinsecè mala; unde nulla potest necessitate justificari. *ibid. §. Secundò.*

30. Quod si quis impiè Confessarium interroget subjuramento, & in Confessione peccatum aliquoties audierit, respondet Sotus *ibidem* non posse ne respondere, quia mentiri in nullo casu licet, sed debere objurgare interrogantem, quamvis judicem, quòd talia interroget. Ego verò existimo cum Grassio *lib. 1. cap. 23. num. 3.* posse jurare, se illud nescire, subintelligendo, *tantum homini subjectum.* Et si compellatur jurare, an audierit, idem jurare posse subintelligendo, *tantum purum hominem.* Et tandem si impius urgeat, an audierit ut Deus, jurare etiam posse, se non audisse, subintelligendo *ad modum causa principalis.* Et ratio est, quia cum his restrictionibus non jurat falsum, & amphibologia ex rationabili causa non est illicita, ut dictum est V.

Jura-

Iuramentum, à num 8. Immo Confessarius teneretur sic respondere, quando, silendo, vel respondendo in genere, generaretur suspicio, quod poenitens peccatum illud commiserit. Ex quibus reprobanda est opinio Altrifiodorent. *lib. 4. t. 6. c. 3. quast. 7.* quod in tali casu Confessarius revelare possit Confessionem, ne sit perjurus, *part. 3. t. 6. resol. 3. §. Sexto, & part. 5. t. 11. resol. 43.*

Et quid si in tali casu crimen tale sit, ut maius poenitenti praiudicium fieret ipso negante, quam affirmante?

31. Advertit tamen Granado *in 3. p. contr. 7. t. 11. disp. 6. num. 4.* quod si peccatum sit tale, ut melius consulatur hanc poenitenti, illud non negando, quam negando, respondere potest his, aut similibus verbis; *Peccata sua confessus est, & ego illum absolvi;* vel *functus sum officio meo.* Nam si meretrix publica, v. g. confessi sit peccata carnalia; Confessarius absolute negans se talia audisse, ingeret rudi populo suspensionem, quod non sit rite confessi. Si cetiam si quarat sacrista, vel minister Missae, an apponenda sit particula pro communione Petri, respondeat, id ab ipso Petro quarendam esse, *p. 5. t. 11. resol. 43. §. Non desinam.*

Darene debet testimonium confessionis ei, quae non absoluit?

32. Quando poenitentes ferre debent testimonium suae Confessionis, ut sunt multoties famuli Principum, filii familias, &c. si Confessarius quempiam non absolvit, ait Henricus *lib. 3. de poen. c. 22. num. 4.* dare ei posse schedulam, vel non dare, prout ei libuerit: nam si non det, uti iure suo, non dando schedulam indignis: si vero det, magis favere sigillo; nam poenitens absque schedula venire potest in suspensionem apud suos, domum, patrem, &c. Sed Coninch *de sac. disp. 9. dub. 1. num. 14.* docet, absolute teneri dare: quia sic non mentitur: schedula enim non est de absolutione, quam non obtinuit, sed de Confessione, quam revera fecit, & alias aliquo modo franger sigillum, *p. 5. t. 11. resol. 22. & p. 11. tract. 5. resolutione 14.*

Et confiteri peccatum auditum, si aliter peccatum suum explicare non potest?

33. Petes: Quid, si Confessarius non possit aliter suum peccatum confiteri, nisi revelet peccatum in Confessione auditum: Respondeo, debere illud peccatum tacere. Nam materialis integritas non est de essentia Confessionis, sed so-

lum de pracepto; & quidem minor quam sit praceptum servandi sigillum. Tannerus *de pen. disp. 33. dub. 3.* & alii contra Sorum *in 4. disp. 18. quast. 4. art. 5.* cuius sententiam in nullo prorsus casu sustinendam puto, *p. 5. t. 11. resol. 9.*

34. In uno ergo casu tantum licitum est Confessario revelare Confessionem, quando nimirum poenitens dat ei licentiam D. Thomas *in 4. disp. 21. q. 3. artic. 3. cum licentia* & alii. Quia licet sigillum imperatum fuerit in dignitatem sacramenti, principaliter tamen institutum est in favorem poenitenti, ut Confessio facilis, & suavisset: ergo, eo ipso quod poenitens cedit iuri suo, nulla sit injuria sacramento: quemadmodum, si quis alieui aliquid sub iuramento promitteret, remittente illo obligationem, nulla fieret injuria in non servato iuramento, *p. 7. t. 11. resol. 10.*

35. Et ideo Confessarius cum licentia poenitenti defuncti manifestare potest haeredibus restitutionem faciendam. *cap. praterea, de off. de leg.* In quo casu ipsi credendum est; maxime si id vergat in bonum animae ipsius poenitenti, & faciendam haeredibus incumberet onus probandi, id non fuisse ex mente poenitenti jam mortui: quia praesumptio stat pro Confessario. Onuphr. *de sigil. sect. 2. quast. 5.* & alii apud ipsum, *p. 5. tract. 11. resol. 28.*

36. Sed si in tali casu restitutio facienda esset ex delicto, non posset dicere, ex delicto deberi, etiam si poenitens dixerit; ut obligationem restituendi haeredibus injungeret; sed solum dicere deberet, quod ille voluit tantum solvi Francisco. Et melius esset suadere moribundo, ut secreto codicillo haeredibus id injungat; juxta dicenda *V. Testator, numer. 6.* Quod sic ex hoc Confessarii mandato oriatur delicti suspicio, Confessarius excusabitur. Et hoc solum forte voluisse Grassium *p. 1. lib. 1. cap. 23. numer. 14.* ait Malderus *de sigillo, cap. quarto,* dum ait dari casum, in quo ad frangendum sigillum sufficiat tacitus consensus poenitenti. Debuisse tamen dicere, quod sufficit consensus in taci-

Debet autem
licentia esse
expressa.

Et formalis.

Et libera.

Cum qua re-
velari potest
etiam complex.
Secreta ip-
sius iniuria.

Et sine ea non
potest reve-
lari aliquid
etiam alienum.
Etiam si urgeat

tam revelationem, seu in actionem, ex qua sequitur revelatio, non autem tacitum consensum in revelationem, *part. 5. tract. 11. resolutione 32.* Nam non quæcumque licentia pœnitentis sufficit ad revelationem, sive tacitam, sive expressam, sive virtuales præsumptam, aut interpretativam. Sed requiritur formalis & expressa. Ita Fagundez *pr. 2. leg. 6. c. 1. numer. 14.* Qui rectè notat, talem licentiam à pœnitente absque ulla causa revocari quodcumque posse, *p. 5. tract. 11. resolutione 10. §. Nosandum.* Immo Aldrete *lib. 2. cap. 19. §. 1. num. 6.* existimat, talem licentiam petendam esse in scriptis, ne detrimentum aliquod pati possit Confessarius. Quod tamen non approbat Suarez in *3. p. tomo 4. disp. 33. sect. 5. numer. 14.* Esset enim id valde periculosum pœnitenti. Et alioqui in dubio de licentia Confessarii credendum est ipsi, non pœnitenti, *p. 4. t. 11. resolutione 41.*

37. Pro foro autem conscientie debet esse etiam libera, & spontanea, non extorta vi, injuria, aut metu aliquo, etiam reverentiali, alioquin erit nulla, & revelatio foret fractio sigilli. Fagundez *ubi sup. numer. 21.* Quod cogitent Magistri Novitiorum, *p. 5. t. 11. res. 10. §. Nota etiam.*

38. Cum libera pœnitentis licentia Confessarius non solum peccatum ipsius pœnitentis, sed etiam complicitis absque complicitis licentia revelare potest, si alias ipsi non fiat injuria. Et ratio est, quia sigillum obligat in favorem solius pœnitentis, ne Confessio fiat illi odiosa; ex revelatione autem complicitis de licentia pœnitentis nulli fit odiosa confessio, nec etiam compliciti. Ergo. Ita Suarez, *disput. 34. sect. 3. numer. 7.* Quamvis opposita sententia Valquez in *3. p. tom. 4. quest. 93. art. 4. dub. 5. num. 5.* sit etiam probabilis, *p. 5. t. 11. res. 24.*

39. Sine licentia pœnitentis non licet ejus Confessionem, vel aliquid in ea auditum, etiam alienum, revelare, quamvis casus sit talis, quod pœnitens deberet consentire. Et sic si fateretur,

esse quædam hæreticorum conventicula, & nec ipse revelare vellet, nec in revelationem Confessarii consentire, Confessarius revelare non posset. Verum est, quod talem non deberet absolvere, nisi promittat vel proponat se revelaturum prima opportunitate, dum malum revelandum talem dilationem patitur. Caut, si non patitur, det sibi licentiam ad revelandum juxta dicta V. Pœnitens, *num. 3.* Absolvere etiam deberet, si haberet aliqualem probabilitatem, quod sibi non incumberet revelare. Nec deberet consensum in tali casu extorquere sub prætextu, quod non absolvet; quia consensus extortus non est consensus, ut dictum est, *p. 5. t. 11. res. 33. † intellige,* cum pœnitens probabiliter non obligatur, nam si obligatur, metus de non absolvendo, justus esset, & consequenter non efficeret consensum in validum.

40. Est autem obligatio sigilli admodum stricta, ut neque cum ipso pœnitente possit Confessarius extra Confessionem de peccatis confessis tractare, sine ejus licentia. Sotus in *4. dist. 38. quest. 4. artic. 6.* Quamvis Granado in *3. part. contr. 7. tract. 11. disp. 8. numer. 3.* dicat, talem locutionem non esse contra sigillum strictè sumptum de non revelandis peccatis, sed tantum contra sigillum latè sumptum de non loquendo cum aliquo circa Confessionem. Sed ego teneo cum Soto, *p. 2. tract. 15. res. 12. in fine, & p. 5. t. 11. res. 6.*

41. Quid ergo faciendum à Confessario, qui errorem commisit in confessione, ex quo obligatur ad monendum illum? Respondeo, in tali casu petendam esse à pœnitente licentiam, dicendo, quod cuperet loqui, de re ad Confessionem pertinente, & tunc de errore commisso commonefaciendum. Quod si licentiam præbere nolit, Confessarium debere sui erroris pœnitere, & contentum esse. Granadus *disput. 5. num. 4. & DD. communiter.* Scio Nugnum in *add. ad 3. part. tract. 2. quest. 11. artic. 4.* & alios docere, quod etiam si pœnitens injustè hoc neget, Confessarius nihilominus

maximum
periculum.
Licet in tali
casu non de-
beat dari ab-
solutio, nisi
vel ab ipso
fiat revelatio
vel impetretur
facultas
illam facien-
di.

Sacerdos erro-
rem in Con-
fessione com-
mittens, non
potest pœni-
tenti de illo
monere, sine
eius licentia
extra eandem
Confessionem

minus loqui possit, & defectum supple-
re: nam tunc non tam loquitur extra
Confessionem, quam complet Confes-
sionem prateritam, & pœnitens est ir-
rationabiliter invitus. Sed hanc opinio-
nem merito improbabilem censet Fa-
gundez lib. 6. cap. 4. numer. 33. nam
hoc esset pœnitenti peccata exprobrare,
eumque iavtum secundò sibi subji-
cere, ac sacrum tribunal reddere onero-
sum & odiosum, p. 11. tract. 15. res. 12. p. 3.
r. 4. res. 87. p. 5. t. 11. resol. 18. Quibus ra-
tionibus ulterius probari existimo. Con-
fessarium nec in secunda Confessione
pœnitentem de errore monere posse,
quia prima Confessio jam terminata fuit,
& quoad illam ejus auctoritas expira-
vit. Fagundez numer. 36. contra Præpo-
situm in 3. p. quest. 11. dub. 5. num. 41. (†
Sed paulò ante in resolutione 18. propè
finem obiter contrarium docuerat cum
Granado.) † Ex quo sequitur, quod si
Confessarius advertat, pœnitentem non
implevisse pœnitentiam primæ Con-
fessionis, non possit illum monere ut im-
pleat in secunda, p. 5. tract. 11. resol. 20.
Et tandem, Fagundez numer. 33. non posse
Confessarium monere pœnitentem de
errore commisso in eadem Confessione,
statim post absolutionem, sine licentia.
Contrarium docuerat Henricus lib. 3. c. 2.
p. 3. t. 4. res. 87. §. Notandum, Cap. 5. tract.
11. res. 19.

SIGILLVM SACRAMENTALE
An frangi possit in bonum finem.

Notitia Con-
fessionis po-
test Confessa-
rius uti so-
lum in iis,
quæ pœniten-
ti nullo modo
præjudicant.

42. Querimus hic, an notitia Con-
fessionis possit Confessarius
aliquando uti in aliquem bonum fi-
nem? Et idè cum Sanchez de matr.
tom. 1. lib. 2. disput. 16. num. 2. solum iis
uti posse, justis de causis, quæ nullo
modo pœnitenti præjudicant: vel il-
lius honorem, aut personam lædere, ru-
bore suffundere, vel à Confessione re-
trahere possunt, v. gr. scit Confessarius
ex Confessione, paravi sibi insidias
mortis, si exeat; potest non exire, vel se

benè custodire, &c. quia id in nullo læ-
dit pœnitentem, nec illum retrahit à
Confessione. Secus si ex hoc pœnitens
subiret periculum, ut dictum est supra
num. 28. Item, scit Confessarius, Petrum
pœnitentem non esse verum Sacerdo-
tem, sed fictum; potest deinceps, qua-
sito bono titulo, non illi, sed alteri confi-
teri, & similia, part. 5. t. 11. resol. 2. §. Notan-
dum.

43. Tannerus to. 4. disp. 6. quest. 9. dub. Secus in iis,
6. num. 140. & alii dicunt, Confessa-
rium notitia peccatorum in bonum fi-
nem absque ulla limitatione uti posse.
Et sic primò si novit pœnitentem pro-
ditorem, posse monere vigiles ad dili-
gentem custodiam civitatis. Secundò,
dimittere famulum, quem ex sola Con-
fessione novit furem, vel res suas me-
lius custodire. Tertio, si est prædica-
tor, in vehi in gravia peccata, quæ audi-
vit in Confessione. Quarto, si est Epi-
scopus, dimissorias, vel beneficium
negare ei, quem ex Confessione novit
indignum. Quintò, negare occultum
suffragium indigno. Sextò, monere
alium, cui malum paratur, ut tali loco
& tempore sibi caveat. Septimò, Præ-
latum ex notitia Confessionis amovere
posse pœnitentem indignum ab offi-
cio ad nutum amovibili: non admit-
tere ad officia eum, qui putatur noci-
turus: negare licentiam è domo exe-
undi: erigere murum monasterii, & simi-
lia. Et probant quintum ac septimum
dictum, ex quibus alia sequuntur:
quia si Confessarius non audivisset Con-
fessionem irrationabiliter conquereretur
pœnitentes de negato suffragio, aut
amoto officio ad nutum amovibili: er-
go idem post Confessionem, ex qua
Confessarius non debet fieri peioris
conditionis: alioqui enim scelerati, ve-
tis denegeretur votum, vel officium, oc-
casionem arripent utendi indignis
cautelis, non absque iniuria Sacramenti,
faciendo scilicet Confessionem cum ele-
ctoribus, & superioribus, illius indigni-
tatis.

Sed hæc opinio in his casibus, in qui-
bus periculum est proditoris sigilli,
vel

vel in quibus id esset confusio, ac pu-
dori pœnitenti, prorsus non est teneh-
da. Nam, ut ait Fagund. p. 2. lib. 6. c. 2.
numer. 2. potissima ratio, ob quam sacra-
mentale sigillum tam inviolabiliter ob-
ligat nē ejus notitia ad notitiam fori ex-
terni deducatur, est, ne hoc divinum Sa-
cramentum, quod in salutem animarum
est institutum, reddatur formidabile;
quapropter fugiendum est omne id,
quod illud onerosum, ac odiosum red-
dere potest. At nihil magis odiosum red-
dere illud potest hominibus, quam
intelligant, posse privari à suis super-
rioribus officiis, & ordinibus, aut
mutari in alia loca, aut sibi negari suf-
fragia ad communes honores, & com-
moda ex notitia Confessionis: abhor-
rent enim ab ea, iis præsertim facien-
da, quod vel leviter suspicantur ali-
quando sibi prodesse, vel obesse posse, ut
cum superioribus, cum Magistro No-
vitiarum, cum vocalibus, &c. Deinde,
ex Confessione pœnitens non debet ali-
quod incommodum reportare. Ne-
que permittit religio sacramenti, ut de-
tur hominibus occasio amittendi spi-
rituale solatium in suis miseriis, mi-
nus fidenter, & frequenter ad Confes-
sionem accedendo. Et in specie de
Prælati, cum ad ipsos subditi accede-
re debeant pro reservatis, onus duris-
simum esset, si notitiam sacramental-
em in gubernationem externam di-
rigere posse scirent. Quibus rationi-
bus motus Claudius Aquaviva Præ-
positus Generalis Societatis, suo de-
creto prohibuit nē Confessarii supra-
dictam opinionem ad praxim aliquan-
do deducerent, vel Professores Theolo-
giæ illam publicè, vel privatim doce-
rent. Ad argumentum contrarium re-
sponderetur, pœnitentem non posse con-
queri ante Confessionem de negato ju-
stè suffragio; posse tamen post Confes-
sionem, si sciat ex notitia Confessionis
sibi negatum esse. Nec ullam sceleratis
ansam porrigi utendi perniciose caute-
la: quia si Prælati alia via constiterit esse
indignos, justè eos privare poterunt,
p. 1. II. resol. 3. & ex parte olim p. 3. r. 4.

resol. 76. & p. 10. r. 12. resol. 34 & p. II. r.
5. ref. 15.

44. Ex his igitur primò, Prælati
pro nullo Religionis bono potest se di-
rigere in suo regimine, ex notitia con-
fessionis: & sic non potest subditum ab
officio etiam amovibili remove, a-
liud transmittere, clausuram melius
custodire: ostium claudere, solitum
egressum è domo negare, in motes sub-
diti acius invigilare. Item nec uti no-
ticia complicitis alicujus delicti, ut fiat
vigilantior circa alios complices, & si-
milia. Et hæc omnia prohibere voluit
Clemens VIII. superioribus in decreto de
casuum reservatione, die 26. Maii 1594.
§. 6. Quod obligare sub mortali patet ex
§. ut. Et obligare in omni eventu, con-
stat ex materia gravitate, & sine Ponti-
ficis, qui fuit, consuleri facultati, inte-
gritati, & puritati Confessionis, p. 3. r. 4.
resol. 76. §. Ex quibus, initio & fine, & p.
5. tract. 11. ref. 3. §. Et idè, & p. 10. tract.
12. resol. 34. Et quamvis Mercerus putet
in 3. p. quest. 11. art. 5. dub. 2. concl. 2. dicto
decreto non prohiberi, quin superiores
Regulares notitia Confessionis utantur
ad aliquod malum publicum averten-
dum, quod in Religionum domibus ra-
rissimè contingit: quia hoc est juris di-
vini, illud humani. atamen, an hæc sen-
tentia sit probabilis, ipse considera, p. 4. r.
4. ref. 202.

45. Deinde vocales Religionum, &
Magistri Novitiarum non possunt ne-
gare suffragium illi, quem in Confes-
sione sciunt esse indignum. Suar. in 3.
p. 1. 4. disp. 33. f. 1. & alii contra Henriq.
lib. 3. c. 23. num. 6. p. 3. r. 4. ref. 76. & p. 5. r. 11.
ref. 4.

46. Tertio, Magister Novitiarum,
& Confessarius Monialium non po-
test in exercitiis spiritalibus coram
illis concionari contra peccata in Con-
fessione intellecta sine fractione sigilli:
facile enim orietur scandalum, & rubor
in pœnitente. Mald. de sigill. c. 14. Secus,
si id faciat ita prudenter, ut impossibile
sit detegi peccatorem. At tunc nihilo-
minus peccat mortaliter propter
scandalum, & quia Confessionem red-
deret

Nā Prælati
non potest uti
notitia Con-
fessionis in
regimine.

Amovendo
subditum ab
officio, etiam
manuali.
Clausuram
melius cu-
stodiendo.
Et similia
facienda.

Nec vocalis
suffragiū ne-
gare ei, qui
ex Confessio-
ne sola nosci-
tur esse indi-
gnus.

Nec Confes-
sarius mo-
nialium, aut
Magister
novitiarum
concionari
contra peccata
audere in
Confessione.

deret odiosam. *Beia. part. 3. cas. 15. p. 5. t. 11. ref. 36.*

Nec Confessarius dicere Prætoribus Urbis ut causis Civitatis custodiant. Aut famulum furem cognitum ex Confessione accusare, vel expellere.

47. Quarto, non potest Confessarius dicere Prætoribus Urbis, aut Inquisitoribus, ut diligentius invigilent; facile enim coniciunt, eum loqui ex noticia Confessionis, quod est contra sigillū Fagund. p. 3. l. 6. c. 3. n. 9. p. 3. t. 4. ref. 67 §. Ex quibus, ante medium.

48. Quinto, Confessarius sciens in Confessione furtum sibi factum, non potest furem accusare ex aliis iudiciis extra Confessionem cognitum si hæc iudicia absque noticia Confessionis supponamus non sufficere; nam tunc verè uteretur scientia orta ex Confessione, redderetque illam odiosam Præpositus in 3. p. 9. 11. dub. 3. n. 25. p. 5. t. 11. ref. 17. Immo si talis fur cognitus, esset famulus Confessarii, nec posset illum dimittere; quia talis dimissio esset quædam correptio, extra Confessionem, pudefaciens pœnitentem. Secus si cautius in actus eius invigilans, deprehenderet iterum furari; nam tunc alio prætextu, & occulte posset illum dimittere; si tamen adeò speciosum invenire posset prætextum, ut famulus suspicari non possit, se dimitti originaliter ex noticia Confessionis Mald. de sigill. c. 14. p. 5. t. 11. ref. 37. Sed in hoc quoque ultimo casu negandum videntur consequenter ad superius dicta n. 41. ex ref. 3. p. 5. t. 11.

Vel negare absolutionem complici tacenti peccatum ab alio complice confessum.

illumve cili licentia pœnitentis corrigere,

49. Sexto, non potest Confessarius uti cognitione habita in Confessione de complice ad negandam huic absolutionem, si in confitendo taceat illud peccatum. Vide V. Confessarius quoad examen, à num. 39. adde neque posse illum corrigere, etiam cum licentia pœnitentis; hoc enim non potest fieri absque injuria Sacramenti, cum ejus noticia ad finem adeò extrinsecum dirigatur. Nunnus in addit. ad 3. part. quest. 11. artic. 2. dub. 1. & Thomistæ communiter contra Suar. in 3. p. 10. 4. lisp. 34. sect. 4. n. 4. Cujus quidem opinio, posito quòd sit probabilis, nunquam tamen Confessarius interrogare posset pœnitentem de persona complicit in finem correctionis, neque se invi-

tare ad correctionem faciendam, sed expectare deberet pœnitentem. Henriquez lib. 2. cap. 9. num. 10. p. 3. tom. 2. resolut. 42. in fine, & tom. 4. resolut. 113. & p. 5. tom. 11. ref. 39. An verò pœnitens complicem revelare possit, & in aliquo casu etiam debeat. Vide V. Pœnitens, num. 3.

50. Tandem, Confessarius non potest uti noticia Confessionis in bonum ipsius pœnitentis, absque eius licentia, v. g. moritur publica meretrix, non potest Confessarius dicere, illam pœnitentem contritam & publicè pœnitentem, vel quòd peccata sua publica confessi sit, aut quòd ipse eam à suis peccatis publicis absolvit, ut Parochus det illi sepulturam Ecclesiasticam. Neque etiam si ille de licentia pœnitentis secreto id dicat: poterit Parochus illam in loco sacro sepelire, secundum Malderum de sigillo c. 12. Nisi publicè conversam esse sciat, sive Confessarius de eius licentia publicè id revelet, sive ipsa coram pluribus protestata sit tali peccato dolere: quia talis satisfactio debetur Ecclesiæ. p. 5. t. 11. ref. 40. & 42. §. Notandum. Contrarium in hoc docet Mendoza. Vide supra V. Sepultura, numero. 5. †.

Nec tandem revelare ali. quod peccatum confessum in bonum ipsius pœnitentis.

SIGILLUM SACRAMENTALE
Frangens.

51. Confessarius frangens sigillum Confessionis, duo peccata committit: unum sacrilegii contra virtutem Religionis, & reverentiam debitam Sacramento, aliud injustitiæ contra virtutem infusam justitiæ, non servando pactum virtuale, quod inter ipsum & pœnitentem intercedit de servando secreto in omni casu, absque ulla exceptione, Ochagavia de Sacram. tractat. 3. quest. 1. numero 4. & alii communiter. Ab his tamen peccatis excusare posset aliquando inadvertentia, quæ tamen difficile excusabit à veniali, cum ad fractionem quancumque
O o o o o   semper

Sigillū frangens peccat peccato sacrilegii.

Et injustitia

semper accedat aliqua negligentia, qua Confessarius non advertit id, quod ex officio debet advertere. Onuphrius de sigillo, sect. 5. quæst. 1. part. 5. t. 11. ref. 2. Nunquam verò excusabitur Confessarius ex parvitate materiæ, quia quantumcunque parva sit materia, quæ revelatur, semper integra erit ratio irreverentia, & offensionis Dei: arcta enim obligatio servandi sigillum, non oritur ex eo, quod peccata, quæ cælantur, sint magna; sed ex eo potius, quod res maximi momenti sit, totum negotium Confessionis esse secretum Mallerus de sigill. c. 3. Vide Henrici contrariam sententiam rectè improbabilem judicavit. p. 1. 5. ref. 8.

Et Confessarius in hoc delinquens incurrit poenam depositionis.

52. Confessario revelanti Confessionem in foro externo duæ poenæ imponuntur, cap. si Sacerdos, de poenit. dist. 6. depositio, quæ secundum Granadum in 3. part. contro. 7. tract. 11. disp. 8. nu. 3 significat prohibitionem cujuscunque muneris Sacerdotalis, & perpetua peregrinatio ignominiosa, quæ in cap. omnis utriusque sexus, de poenit. & remiss. immutata est in perpetuum reclusionem in Monasterio, p. 4. tr. 8. resolutio. 95. §. Notandum, & p. 5. tr. 1. ref. 31. Et quidem Majolus lib. 5. cap. 19. n. 16 in poena depositionis putat includi irregularitatem, sed immeritò; quia depositio non imponitur ipso jure, sed post sententiam judicis, p. 5. t. 11. ref. 53. Impositæ etiam sunt hæc poenæ solis Confessariis, non autem aliis revelantibus Confessionem, qui minoribus poenis puniendi sunt, utpote qui in fractione sigilli non ita graviter peccant, sed tamen gravioribus, quam si solum secretum naturale fregissent. Ochagavia de sacr. tract. 3. quæst. 9. num. 11. resolutio. 52. cit. §. Nota tamen.

Sed non in omni casu.

53. Notat tamen Granado ubi supra, supradictas poenas non infligi Confessario ob quaecumque violationem sigilli, sed solum ob revelationem peccati; nam de ea solum agitur in jure, quia peccatum est præcipua materia sigilli: unde qui solum revelaret aliquod ignominiosum in Confessio-

ne cognitum, quod non sit peccatum, non incurreret istas poenas, sicut nec qui cum poenitente loqueretur extra Confessionem de peccatis confessis sine licentia. Ibid. §. Notat. Sed in hoc ultimo casu existimo Confessarium puniendum esse supradictis poenis, part. 5. tr. 11. ref. 6. in fin. §. 1. Id quod etiam docet Sotus in 4. d. 18. q. 4. a. 5. de Confessario revelante fornicationes publicas confessas à notissima meretrice. Quamvis Hurtadus velit, talem Confessarium non infringere sigillum strictè sumptum, sed latè: ac proinde non esse puniendum poena ordinaria, sed extraordinaria part. 5. tract. 11. ref. 6. §. Notandum. Punendus item esset poena ordinaria Confessarius, qui diceret: non absolvi Paulum: vel interrogatus responderet, Non absolvi, quia nondum Confessionem finivit ob superveniens impedimentum, quibus locutionibus supra num. 4. diximus frangere sigillum. Et ratio est, quia in c. Omnis, sic habetur, Caveat autem Sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo revelet peccatorem, quod perinde est, ac dicere, revelet statum peccatoris, qui enim revelat Confessionem hujusmodi, revelat statum peccatoris in peccato: ergo poenis ordinariis juris subicitur. Fagund. p. 2. lib. 6. cap. 7. n. 11. & alii contra Diaz in pract. crim. cap. 109. §. num. 2. p. 5. t. 11. ref. 42. §. Sed an.

54. Quæres primo: Quomodo constare possit de hoc delicto fractionis sigilli? Respondeo cum Onuphrio de sigillo, sect. 5. quæst. 3. Si Confessarius id fateatur, vel convincatur, ad quod propter naturam delicti sufficiunt plures testes non contestes. Si verò nec confessus sit, nec convictus, tum ex diversis accidentibus, & circumstantiis Confessarii, poenitentis, vel etiam tertiæ personæ, si hæc accuset, rem totam definiendam. Nec enim certa regula in hoc tradi posse. Vnde minimè admittendum, quod ait Vivaldus de sigillo num. 39. Confessario neganti damnum esse juramentum; nunquam enim ad has angustias reduci debet; & cæteris partibus semper præsumendum est pro ipso.

Hoc delictum quomodo probari potest.

ipso, etiam sine juramento. Onuphrius, quem in casu occurrenti vide, & vide etiam Fagundez num. 10. par. 5. tractat. 11. resolut. 5. 2.

Et ad quod tribunal pertinet.

55. Quæres secundo: Ad quod Tribunal pertinet Confessarius frangens sigillum? Ad Inquisitores, an ad Ordinarium? Respondeo? Si non habet errorem in intellectu, ita, ut existimet, hoc esse liberum, nec alter malè sentit de sacramento Confessionis, non pertinet ad Inquisitores, sed ad Ordinarium & sic denunciations in aliis casibus in Tribunali sanctæ Inquisitionis, ad ordinarium remittuntur. Molfesius tom. 1. tract. 7. cap. 13. num. 68. p. 4. tom. 8. ref. 59.

S I M O N I A.

SIMONIA quid?

I. Simonia est commutatio, aut studiose voluntas, vel pactum commutandi rem spiritualem pro temporali. Nam simonia triplex est: mentalis, quæ in sola voluntate consistit: conventionalis ad pactum externum deducitur; & realis, quæ procedit ad ipsam permutationem. Est peccatum mortale contra virtutem Religionis, prohibetum jure divino, naturali, & humano, præter aliquam, de qua infra. † Nec admittere parvitatem materiæ censet Suarez de relig. tomo 1. libr. 4. cap. 3. num. 5. nam si materia sit res spiritualis, quæ venditur, hæc quantumcumque sit in suo genere, contemnitur, & conculcatur, si cum temporali pretio commutatur, & ex parte hujus actionis subtrahitur à donatione Dei gratuita. Si verò sit pretium, hoc quo minus est, eo res spiritualis, quæ cum eo commutatur vilius æstimatur. At Bonacina de leg. disp. 10. q. 2. num. 12. in affirmatiyam sententiam inclinavit; censuitque eam materiæ, quæ excusat à mortali furti, excusare etiam à mortali simoniæ. † Quamquam deinde in tract. peculiari, de simonia q. 3. in 12. sibi contrarius, sententiam.

Quotuplex

Quale peccatum.

An admittat parvitatem materia.

Suarez expresso docuerit. † Tenet tamen Merola tom. 1. disp. 2. cap. 4. dub. 7. n. 16. & quantitatem remittit arbitrio boni viri. p. 5. t. 3. ref. 2.

2. † Adverte autem primo, simoniacos, præter culpam sacrilegii, incurtere ipso jure in excommunicationem papalem, privationem beneficii venditi, vel empri, & obligationem restituendi pecuniam acceptam & irregularitatem. Extrav. 1. & 2. de simonia, quæ latius explicabimus infra à num. 12. Sed irregularitas in simonia occulta probabiliter non incurritur, p. 10. tom. 15. resolut. 8. in fine. Omnes autem incuruntur per promissionem etiam non impletam; & ea completa probabile est pœnas retrahi ad tempus promissionis p. 15. & 16. ref. 15.

Qua pena simoniacis in simonia.

Adverte secundo, nomine rei spiritualis venire quidquid à Deo, ut gratiæ auctore procedit, & in Deum ut gratiæ finem ordinatur. Hæc autem sunt in triplici differentia. Nam quædam sunt purè spiritualia, ut virtutes supernaturales, & potestates, & usus ipsarum quædam mixta cum temporalibus, sed plus participant de spiritualitate, ut sunt Sacramenta, sacramentalia, & beneficia: tertia, plus participant de temporali, quam de spirituali, ut vasa sacra, templorum loca, cætorum officia, & similia. Pretium verò triplex est: nimirum pecuniæ, seu rei pecuniæ æstimabilis, linguæ, seu laudis, & obsequii, sive servitutis, †

Quanam sit res spiritualis.

4. Adverte tertio, nomine beneficii non venire Commendas Equitum Hierosolymitanorum: quia licet dentur solis professis, tamen dantur titulo laico, & pro temporali militiæ ministerio, professio verò est solum condicio sine qua non Lezana tom. 2. cap. 5. n. 26. & Theologi communiter, & ex Canonistis Quincius in Repet. ad c. de multa, de præb. num. 8. & à num. 263. & declaravit Iulius II. anno 1505. & Pius II. anno 1460 p. 6. tom. 8. resolut. 27. Item probabile est, non venire pensionem, quæ solet assignari seni renunciantibeneficium ob labores exhibi-

Et beneficiis.

tos, aut Clerico pauperi in alimentum, & quæ conceditur in renunciacione, & commutatione beneficiorum, quæque datur personæ sæculari, ut Principi, militi, ad componendam litem dubiam super beneficio, vel filio Comitum etiam Clerico, pro servitiis, quæ pater Ecclesiæ præstitit; & generaliter nullam pensionem, dempta ea, quæ datur in titulum beneficii ob aliquod ministerium spirituale futurum coadjutori Episcopi, vel Parochi senis, quia omnes aliarum pensiones sunt merè temporales. Ita Sanchez in opus. tom. 2. lib. 2. c. 3. dub. 46. num. 19. contra Enriquez lib. 13. c. 13. num. 2. & alios multos p. 4. t. 4. ref. 153. Item non venit Vicariatus Episcopi. Ita Sanchez dub. 113. num. 6. contra Lopez p. 1. c. 307. p. 4. t. 4. ref. 107. Veniunt tamen prælaturæ Regularium non amobiles, ut sunt Generalatus, Provincialatus, Guardianatus, Prioratus, &c. ut ait Bononia de electio. p. 2. c. 1. dub. 58. quamvis contra sentiat Peyrinus de relig. subd. t. 1. q. 1. c. 31. §. 2. d. 21. p. 4. t. 4. ref. 156. ¶ Verum V. Prælatum & similes prælaturas inter amobiles numeravimus cum Auctore.

5. Porro non est simonia, si temporale detur, non tanquam pretium rei spiritualis, sed, vel ante ad excitandum per benevolentiam & debitum antidorale animum collatoris, vel postea in gratitudinem. Et sic primò, ait Sanchez dub. 28. num. 7. & 8. si quis inserviet Episcopo ad impetrandum beneficium ex benevolentia & gratitudine, & Episcopus hoc titulo beneficium familiaris suo conferat, etiam si explicet, se illud dare ad exonerandum se ab obligatione antidorali, neuter est simoniacus: licet de Episcopo contrarium sentiat Abbas apud ipsum p. 4. t. 4. ref. 151. §. Et eidem. & p. 10. t. 4. ref. 5. Secundo, ait Valentia to. 3. disp. 6. q. 15. punct. 3. non esse simoniam, resignare beneficium spe obtinendi aliud, sine qua non resignaretur, si non adsit intentio obligandi superiorem supra obligationem antidoralem. Etiam si talis spes verbis,

aut scripto exprimatur. sed de hoc infra n. um. 8. p. 6. fo. 7. resol. 32. propè finem. Tertio, ait Turrianus in select. p. 2. disp. 19. dub. 3. non esse simoniam, si quis promittat Titio se daturum elemosynam Cajo, vel Ecclesiæ, si sibi impetret beneficium; idque solum ad excitandum ejus animum, ut sit, quando promittitur aliquid infideli, si convertatur ad fidem, aut fideli, si Religionem ingrediat, par. 5. t. 14. ref. 75. Quarto probabile esse, ait Malderus in 2. 2. c. 3. dub. 6. nec usuram fore, nec simoniam, si quis daret mutuum collatori beneficii, animo eum provocandi ad propensionem in eum, p. 1. t. 8. ref. 61. §. Sed licet, circa medium.

6. Item non est simonia dare aliquod temporale tanquam pretium rei temporalis ordinatæ ad spirituale, aut illi connexæ, puta laboris, damni emergentis, lucri cessantis, &c.

7. Hinc primò Suarez ubi sup. c. 18. n. 19. Aut temporale pro temporali, licet casuum conscientiarum accipientem stipendium pro declarato casu, non qui ordinato ad dem per modum exhortationis, sed per spirituale, modum instructionis doctoralis, etiam vel illi ad si petatur ad conscientiam pacandam, nexo. Ut pro vel dirigendam, quia hoc est per accipiendum & consequenter. Ita ille, contra suam conscientiam Sanchez in opus. to. 2. lib. 2. c. 3. dub. 57. tit. 8. probabiliter p. 5. t. 14. ref. 4.

7. Item disp. 53. n. 17. cum, qui pretium reciperet pro labore ineundo & Pro labore redeundo ad collatorem beneficii, aut eundi, & re-prodamno emergente. & lucro cessante, deendi ad te, nisi ab hoc colore aliquid accipiat collatorem supra justum, in quo casu, ait Rodri- beneficii. Pro quez in summa tom. 4. c. 133. n. 19. non damno emergente peccatum simoniæ, sed injustitiæ, gente, &c. quod & vitari posse existimo, si illud plus detur liberaliter & gratis, ita ut in casu ad hoc contractus justæ emptio- nis, & liberæ donationis, p. 2. t. 16. ref. 37. §. Unde. Pro intercessione ad benefici- cium apud collatorem nihil sumi potest, aut dari citra simoniam. Pro inter- cessione autem mediata, quæ fiat apud sione media- latoris. Vasquez, quem citat, & se- diata ad dā- quitur

Non est simonia si detur temporale pro spirituali non tanquam pretium illius. Sed in gratitudinem. &c.

*um benefi-
cium.*

quitur Sanchez *dub. 26. num. 7.* probabile putat, posse: quia illa intercessio nemora est merè temporalis. Aliqui etiam apud Sanchez docent, simoniam illam, quæ committitur solvendo pretium intercessori immediato, esse solius juris humani, non divini, vel naturalis, quia hæc etiam intercessio est temporalis. Sed an utraque hæc opinio sit probabilis, alij videant, *part. 4. tract. 8. ref. 151.*

*Et an liceat
pacisci de
certa pecunia
solvenda, vel
exigenda si
acquiratur
beneficium,
interveniente
impetratione
ad acquirendam
pecuniã
à proviso?
Et generali-
ter pacisci de
solvenda pecu-
nia obtento
beneficio eo
titulo, quo
dari potest?*

8. Aliqui etiam dicunt, non esse simoniam, sponsonem, vulgò *Scom-* certam pecuniã messã, cum tertio, ut si spondens habeat beneficium, solvat tot aureos, v. g. secus, acquirat; si postea tertius ad acquirendam pecuniã intercedat apud collatorem, & impetret prætoris colludenti beneficium. De qua re vide etiam Sanchez *l. c. p. 4. ibidem.* Item quibus titulis, nimirum gratitudinis, excitationis animi, laboris, &c. licitum est dare aliquid temporale. Cælestinus in *comp. tract. 7. cap. 4. num. 3.* & alij dicunt, licere de eo pacisci, ita quod prætor, obtento beneficio, teneatur illud solvere, in gratitudinem, v. g. vel in pretium laboris, &c. non obtento autem, non teneatur; quam sententiam licet speculativè loquendo probabilem judicaverim, in *p. 2. t. 12. resol. 37. & p. 3. t. 1. resol. 64. §. Sed ex his,* in fine tamen in praxi puto non esse amplectendam: quia non sunt compensabilia, obligari ad dandum ob gratitudinem, vel laborem, & non obligari, nisi obtento beneficio; cum etiam si beneficium non obtineatur; & labor infumprus, & gratitudinis obligatio producta fuerit, ut ait Sylvius *V. Simonia 2. concl. 2.* Et idem aliqui dicunt, si resignans beneficium significet spem aliud obtinendi, ut supra diximus *n. §. part. 9. tom. 7. ref. 42.* Potest nihilominus dari & promitti pretium temporale pro redimenda iniqua vexatione in Sacramentorum collatione, ut diximus *V. Scandalum, num. 13.* & etiam beneficiorum, ut *ibid. num. 6.*

*Potest accipi
pretium pro*

9. Pro sepultura in loco honoratorii. Magrovicio *tom. 2. cap. 4. de ind. num.*

69. ait, non posse pretium sumi: nam loco honorarii sumeretur propter majorem loci sanctioris sepulchritatem, v. g. propter majorem ad *ra.* Altare maius, in quo sit tabernaculum, vel sapius, celebretur, propinquitatem t. & quamvis homo intendat pretium sumere ex motivo humano honoris, ille tamen honor est conjunctus sanctitati, ob quod pretio æstimare prohibetur, sicut honor & dignitas Episcopatus. Ego verò existimo cum Garzia *de benef. tom. 1. p. 5. c. 9. n. 117. cmi* Et pro imp. posse propter eam temporalitatem honoratione ha- apprensi pretio æstimabilis, si bitus mili- cut emuntur vasa & vestes sacræ ratio- tatis. ne materia, & pro hac sententia Garzias affert decisionem Rotæ Romanæ *p. 2. t. 15. resol. 57. & p. 5. t. 3. resol. 103.* Eodem pacto existimo aliquid accipi posse ab eo qui facit aliquem adscribere inter Equites D. Jacobi Alcantaræ, &c. nimirum pro temporali honore, qui in talis habitus susceptione magni æstimatur. Et si detur gratis & ex benevolentia multo magis: præterquam quod probabiliter dici potest, dictos Ordines non esse propriè Religiones. Et hanc sententiam contra Azorium, *tom. 3. lib. 1. c. 26. quæst. 5.* docet Vecchius *disp. 1. dub. 3. n. 1. p. 3. tr. 2. ref. 64. & p. 6. t. 8. ref. 17. §. Notandum p. 9. tr. 9. ref. 35.*

10. Petes primò An Cancellarius Episcopi ratione laboris sumere aliquid possit pro licentia audiendi Confessiones & concionandi? Respon- Episcopi te- deo negativè. nam sacra Congregatio *netur gratis* apud Barbofam in *Trid. sess. 21. cap. 1. n. dare facultate* 16. declaravit, Cancellarium Episcopi *tem concio-* gratis omnino præstare debere appro- *nandi, audi-* bationem ad audiendas Confessiones *endi confes-* nes, licentiam administrandi Sacra- *siones. & mul-* menta, deservendi beneficijs, sepe- *tas alias li-* liendi cadavera in Ecclesia, celebrandi *teras.* Missas, colligendi elemosynas: mandata publicandi in Ecclesia eos, qui primam tonsuram suscipere, & ordina- *Pro aliqui-* rivoluerint. Pro litteris verò collatio- *bus aliis sic-* num, institutionum, seu provisionum *mere potest* beneficiorum vacantium per obitum, *pretium à S.* vel per resignationem, etiam ex causa *Congregatio-* permutationis, vel alias pro litteris di- *one taxatur* onis taxatur *missio-*

Ooooo 3;

missio-

dimissorialibus, quæ conceduntur Clericis ad alias dioceses transiuris, vel ab extero Episcopo ordinandis: pro approbatione tituli patrimonii, aut beneficii: pro licentia absentandi se ab Ecclesia, ut beneficio, vel erigendi Capellas: pro licentia approbationis concurrentium ad parochiales in mensibus Papæ Romam transmittendis: pro approbatione juris patronatus ex fundatione, vel donatione; pro creationibus vicariorum in parochialibus: pro deputacionibus œconomorum, dum vacant beneficia: pro executionibus litterarum Apostolicarum, gratiam, seu iustitiam concernentium Pro his inquam scripturis; si nullum sibi salarium, vel stipendium fuerit assignatum, posse congruam sui laboris mercedem accipere, quæ quoad litteras collationis, vel institutionis curatarum Ecclesiasticarum, vel deputacionis Vicariorum in illis, unum aureum, quoad litteras dimissorias & testimoniales, decimam unius auri partem, non excedat, p. 5. tom. 13, resol. 70 Adverte hic, quod licet Concilium Tridentinum sess. 23. c. 15. & Eminentiissimi ejus Interpretes præcipiant Episcopis, approbationem ad audiendas Confessiones gratis dare, non tamen propterea approbationes per pecuniam obtentæ nullæ sunt. Fagundez pr. 2. lib. 7. c. 3. n. 66. *ibid.* §. Notandum, & t. 14. ref. 41. §. Sed non desinam. Secus si aliquid accipiatur in Sicilia à Commissario Cruciatæ, vel ejus Notario, aut ab aliis, pro executione Indulgentiarum. Vide V. *Indulgentia*, n. 10. Pro dispensacionibus matrimonialibus, Sanchez putat à delegato recipi aliquid posse ratione laboris. Sed contrarium declaravit sacra Congregatio. Vide V. *Dispensatio*, n. 18 ubi n. 17. videbis etiam, quid de aliis dispensacionibus sit dicendum.

COMMUTATIO rerum spiritualium inter sese est si monia.

II. Petes secundò: An commutatio rerum spiritualium inter sese sit simonia; Respondeo affirmativè ex c. *quasi-tum*, de rerum permut. ubi prohibetur permutatio beneficiorum, Intellige, sine licentia secus si reservaretur con-

sensus Episcopi, qui potest consentire etiam si causa sit temporalis, p. 10 r. 16. ref. 16 Nomine autem beneficiorum veniunt etiam Prælatuæ Regularium, quæ ut diximus nu. 4. sunt beneficia. Vnde si vocales Religionum conveniant inter se. *Elige me in Provincialem, & ego eligam te in Priorem*, committent simoniam. Lopez p. 1. c. 299. Sanchez dub. 47. n. 4. negat Prælatuæ Regularium esse beneficia in eo rigore, ut nomine beneficii in lege hac pœnali comprehendenda sint Villalobos t. 1. tr. 27. diff. 24. n. 1. sentit nobiscum, cum hac tamen limitatione, quod si offeratur sola spes, v. g. *Dam mihi suffragium, & ego tibi de re alia providebo*, absque ullo pacto, & conventionem non erit simonia Quod etsi verum sit, erit nihilominus damnabilis oblatio, quia subornationis speciem refert. Adde, quod licet Prælatuæ Regularium non sint beneficia, sunt tamen res spirituales. Et omnis rerum spiritualium permutatio est simonia, ut si, v. g. Sacerdotes conveniant inter se, ut applicent sibi invicem Sacrificium, vel alter alterius audiat Confessionem, &c. nisi prædicta commutatio, ait Lopez, fieret ex benevolentia & gratitudine, absque ulla obligatione, p. 4. t. 4. ref. 150. & olim p. 3. t. 2. ref. 125.

12. Petes tertio: An pœnæ, de quibus supra n. 2. incurrantur in omni simonia? Respondet Sorus. l. 9. q. 8. ar. 2. prope finem, & ar. 1. ad. 6. V. Porro, pœnam restitutionis incurri solum in simonia, in beneficio, ordine, & ingressu Religionis; excommunicationem verò in omni simonia. Ego verò cum Tanne-ro in 2. 2. disp. 5. q. 8. dub. 4. num. 59. & aliis, existimo, omnes pœnas simoniæ incurri in tribus casibus recensitis; aliis verò nullam pœnam à jure impostam esse, Extrav. 1. & 2. de simon. p. 11. tr. 5. r. 20 & sic pretium acceptum pro collatione Sacramentorum, probabile esse, ait Turrian. in cons. Theol. cent. quarta, dub. 59. non debere ipso jure restitui, Vide multa circa hanc rem apud Tannerum. num. 99 p. 4. t. 4. ref. 57. & 167. §.

Quoad

Non tamen omnis simonia trahit pœnas legis

Quoad secundum. Ex quibus probabilis censenda est opinio Sanchez *dub. 108. n. 3.* contra Navarr. *in c. si quando, de rescript. except. 4. in fine.* quod dictæ pœnæ non incurrantur in simonia, jure tantum humano prohibita, qualis est simonia in permutatione beneficiorum inter duos beneficiarios propria auctoritate facta, cum reservatione pensionis, & similes. nam *Extravag. 2. sic præfatur: Cum scelus simoniacæ pravitatis, tam divinatorum, quam sacrorum Canonum auctoritas abhorreat,* ex quo datur intelligi, quod loquatur de simonia humano simul & divino jure prohibita: nam præfatio legis dat intellectum toti legi. *part. 11. tract. 5. res. 20.* Merito autem excipit ab hac doctrina simoniam, quam dicunt confidentialem, licet aliquando prohibitam jure tantum humano. ut esset, si quis renunciaret beneficio cum pacto, ut sibi, vel alteri postea reddatur, vel cum reservatione pensionis, non sibi, sed aliis solvendæ. Et tu excipe etiam si quid detur Notario, vel Cancellario Episcopi, vel alteri pro executione Indulgentiarum, juxta dicta *V. Indulgentia n. 10.* nam licet hæc simonia sit solum juris humani, affert nihilominus pœnas Tridentini *sess. 21. cap. 21.* Vide Tannerum *num. 95. p. tom. 4. resolut. 15.* Sequitur etiam ex supra posita opinione Sanchez probabile esse, non incurreretur pœnam simoniæ, si non habens adhuc jus in re ad beneficium redimat vexationem, dando pretium electori, ne sibi præferatur indignus: nam licet hic sit simoniacus, juxta dicta *V. Scandalum n. 9.* probabiliter tamen docet idem Sanchez *dub. 3. n. 6.* contra Torre *in 2. 2. to. 2. q. 100. art. 4. dist. 9.* esse simoniam solum juris humani, *p. 5. rr. 14. resolut. 1.* Adverte etiam cum Thomâ *art. 6. ad 6.* supradictas pœnas non incurrunt in simonia mentali tantum. Unde si Episcopus contulisset beneficium famulo tanquam pretium servitij ab ea exhibitum, animo impetrandi tale beneficium, etiam tanquam pretium, nullo existente pacto externo, nec implicito

quidem, non teneretur talis famulus resignare, quidquid in contrarium asserat Sorus *lib. 5. quest. 8. a. 1. ad 2. part. 4. tom. 3. resolut. 168.* In reali vero parte ex parte pretij; Suarez ait incurrere pœnas, quia non admittit parvitatem materiæ. Sed stando in contraria sententia, de qua supra *n. 1.* contrarium dicendum est, *p. 5. t. 5. res. 2. in fine.* Tandem si quis committeret simoniam, cum Pontifice sciente, non incurreret pœnas, *p. 10. to. 16. res. 13.*

13. Qui tertio procurante ignorans beneficium simoniacè acquirit, & si postea refundat pecuniam, non perdit beneficium, quia ratificatio post collationem ius acquisitum non inficit meretur tamen privari per sententiam cognita, causa Lessius *de iust. lib. 2. c. 35. d. 25. p. 11. tract. 5. res. 16.* & *fusus resolut. ultima.* Incurritur simoniacè primâ tonsura non incurrit pœnam ordinatorum simoniacè contra Layman *l. 4. tra. 10. c. ult. §. 7.* docet Lessius *supra d. 24. n. 133.* quia tonsura proprie non est Ordo, & verba pœnarum stricte explicanda *p. 11. rr. 5. r. 17.* Nota Authores multi & nominatim: annes de Soria, Hurt. *de contract. disp. 3. diff. 7.* Pontius Serras, Caspentis *in curs. Theol. tom. 2. tractat. 19. disput. 3. sect. 1.* & alii docent, non esse simoniam pacisci cum alio, de dando pretio & gratitudine, quia tunc manet in ejus potestate dare vel non dare, nec ad solutionem urgeri potest.

14. Petes denique: Cui restituendum est pretium pro simonia in Ordine, beneficio & ingressu Religionis? Ecclesiæ, cui facta est injuria, vel pauperibus, ait D. Thom. *ad 4. ex c. de hoc, & c. audivimus. de sim.* Sed ego teneo cum Sanchez *dub. 114. n. 11.* quod ante iudicis sententiam restituendum sit danti, qui non censetur à se abdicare dominium, nisi ut transferat in recipientem, & si hic non potest recipere, dominium remaneat penes ipsum, nec restituendum est Ecclesiæ ob legem pœnalem, quia hæc non obligat ante sententiam. At cum utraque sententia sit probabilis, potest quis cura conscientia resti-

Restitutio
autem, qua
in pœnam
imponitur
fieri potest,
& dari
&
pauperibus.

restituere danti, Ecclesiae, vel pauperibus, & si pauper est, retinere ipse. Ita Sanchez *ibid.* n. 12. & 13 qui bene excipit pretium datum simoniace pro gratia & iustitia, quod ex Bulla Greg. XIII. restitui debet pauperibus, & datum ob ingressum Religionis; quod ex *veniens, de simon.* restituendum est danti, p. 3. t. 4. ref. 167. §. Sed licet, prope finem. Quid porro veniat in dicta Bulla nomine gratiarum, Vide V. Paena n. 4.

S O D O M I A.

SODOMIAE
definitio,
Species,

Gravitas.

Tribunal.

Pœna. Et circumstantia
constitenda.

In casum reservatum
sodomia Non

1. † Sodomia, propriè loquendo, est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali; large est etiam concubitus cum femina in vase præpostero, & coitus foeminarum inter sese. Est peccatum mortale gravissimum, & indignationis divinæ maximè provocativum. In aliquibus Regnis Hispaniarum sodomitæ puniuntur ab Inquisitoribus. Vide V. *Inquisitorum* 99. Clericus sodomita subicitur multis pœnis per Bullam Pij V. Vide V. *Clericus sodomita*.

2. An sodomia inter consanguineos, vel affines, contrahat distinctam malitiam incestus, in Confessione aperiendam, vide V. *Circumstantia* num. 18. ubi n. 17. invenies, an explicari debeat circumstantia sexus, & p. 7. t. 12. *resol.* 18.

3. Circumstantiam agentis vel patientis taceri posse docuimus, *Ibid.* n. 97. Air Lugo *de sacr. pœn. disp.* 16. *sect.* 5 §. 1. n. 243. existimat omninò explicandam esse: nam diversa specie malitia est in agente, qui eo tactu impudico se polluit, ac in patiente, qui eodem tactu passivo solum cooperatur pollutioni alterius, Sed nostram sententiam novissimè etià docent Zambellus, Lupus, & Ghilinus V. *Circumstantia* num. 50. p. 6. t. 6. *ref.* 36.

4. Quoniam Episcopi solent sæpius reservare casum sodomiae, idèò videndi varij casus, in quibus inciditur, vel non inciditur in sodomiam reservatam.

Primò igitur si femina cum femina, ita congregiatur, ut altera earum masculi vicem gerat, & effusio seminis intra vas naturale sequatur dicendum est non incidere in casum reservatum, sodomiae contra Lupum *de cas. refer.* p. 2. *cas.* 10. n. 14. quia licet non fervetur sexus, fervatur tamen vas. Secus dicendum, si femina intra vas præpostero alterius semen immitteret. Ita Mazuchellus *de cas. resol. disp.* 2. c. 22. n. 6 p. 7. *tr.* 7. *ref.* 13. §. *Quarò primò.*

¶ Secundò. Licet communiter affirmant, patientes includi in casu reservato sodomiae; tamen Bordonus in *consil. regul.* *ref.* 48. q. 5. n. 2. putat contrarium non esse improbabile, quòd absolute novissimè P. Alphonsus de Leone *de cens. recollect.* 5. n. 73. Nota tamen; quòd sententia affirmativa procedit, modo agens seminet intra vas, cum actio ipsi potissimum tribuatur, si ea perfecta non est peccatum non subicitur reservationi, neque ex parte patientis, licet etiam seminet, quia complementum peccati semper attenditur ex parte agentis uti, qui est nobilior patiente *Ibid.* §. *Quarò secundo.*

6. Tertio, qui inchoat sodomiam in vase præpostero; sed postea emittit semen extra vas, non incidit in casum reservatum: quia hic actus non sodomiam completa, & consummata, sed incepta; reservatio autem includit tantum delictum perfectum, & consummatum, non autem attentatum. Bordonus in *consil. regul.* *ref.* 48. num. 17. Non nego tamen contrariam sententiam, quam tenet Fagundez in *Decal.* to. 2. l. 6. c. 9. n. 8. esse probabilem. *Ibid.* §. *Quarò tertio.*

7. Quarto, impuberes non incidunt in casum reservatum sodomiae, quamvis id affirmet Mazuchellus *de cas. refer.* *disp.* 2. c. 22. n. 12. quia impuberes ligantur quidem reservationibus adnexis iis peccatis, quæ non sunt carnalia, qualia sunt homicidium, blasphemia, &c. iis verò, quæ sunt adnexa peccatis carnalibus non ligatis cum regulariter loquendo non compleant. Sic docet Lupus *de cas. refer.* p. 1. *dist.* 4. num. 6. &

incidit femina conium. vas naturale sequatur dicendum est non incidere in casum reservatum, sodomiae contra Lupum de cas. refer. p. 2. cas. 10. n. 14. quia licet non fervetur sexus, fervatur tamen vas. Secus dicendum, si femina intra vas præpostero alterius semen immitteret. Ita Mazuchellus de cas. resol. disp. 2. c. 22. n. 6 p. 7. tr. 7. ref. 13. §. Quarò primò.

Nec patientes Si agens seminet extra vas.

Nec ipse agens, si non seminet extra vas.

Licet contrarium sit etià probabile.

Nec impuberes.

num. 6. & Bordonus in consil. regul. ref. 38. q. 11. n. 18. ibid. §. Quæro quartò.

Nec exercens
sodomiticam
copulam cum
femina.

8. Quintò, exercens copulam sodomiticam cum feminis non incidit: quia in sodomia propriè peccatur non solum contra vas, sed etiam contra sexum; masculus autem licet non seruet vas, seruat tamen sexum. Ita Lupus de cas. resol. p. 2. cas. 10. nu. 3. contrarium docuit Fagundez in Decal. tom. 2. lib. 6. c. 9. nu. 7. ib. §. Quæro quintò.

S P O N S A L I A.

SPONSALIA quid?

1. † Sponsalia dicuntur promissio mutua viri, & feminae futuri matrimonii inter personas legitimas contrahendi. Dicitur est primo PROMISSIO, & tu subintellige libera, seu voluntaria, nam sponsalia metu gravi contracta, nulla sunt, & probabiliter etiam si juramento firmata sint. Vide V. Juramentum, numer. 11. & V. Metus, nu. 4. Et eadem est ratio de consensu ficto. Vide V. Promissio, numer. 3. & V. Juramentum, nu. 10.

Et in qua e-
tate contra-
hi possint.

2. Quoniam verò voluntarium non est sine discernitu, sponsalia non possunt contrahi ante usum rationis. † Ille autem rationis usus ad ea sufficit, qui satis est ad peccatum mortale, nam hic idem usus sufficit ad obligandum quem voto solemnem Ordinis sacri, & Religionis, quia similiter est status perpetuus. Gratis autem omnino Bonacina notavit sponsalia contracturos habere debere futurorum prævisionem nam jura præscripserunt sponsalibus ætatem annorum septem (l. in sponsalibus 2. ff. de sponsal. & cap. litteris, c. accessit, c. ad dissolvendum, de spons. impub.) quæ futurorum prævisioni non est sufficiens. Sanchez tom. 1. lib. 1. disput. 16. num. 16. p. 3. tract. 4. ref. 273. Septennium autem requisitum à jure pertinet solum ad forum externum: nam in conscientia sufficit usus rationis, etiam si septennium multum præcedat, ut ait contra Ricard. Pontius l. 12. c. 5. p. 3. tract. 4. Summa Diana.

ref. 274. §. Et hæc omnia. In quo casu non solum sponsalia forent valida, sed neque esset mortale illa contrahere. Quod etiam procederet si usus rationis deesset, & sponsalia non valeret, quia sponsalia non sunt Sacramentum, cui fiat injuria. In hoc nunquam casu non peccarent parentes († nam contrahentes rationis expertes qui peccarent. †) Pontius ubi supra numer. 4. contra Enriquez l. 11. c. 13. numer. 23. c. autem 2. de despons. impub. ait Pontius, prohiberi solum cohabitationem, vel contractum per verba de præsentibus ante pubertatem, p. 3. tract. 4. resol. 275. Pro foro externo Coninch requirit septennium completum, ira ut saltem inceptus sit ultimus dies, & ego probabile puto sufficere, si completum sit moraliter, ut si deficerent duo, vel tres dies, ait Gurtierrez, aut octo, vel decem, ait Rebellius p. 2. lib. 4. q. 5. concl. 2. nu. 2. p. 3. t. 4. ref. 274. p. 9. t. 7. ref. 73. & 74.

3. Sufficit porò consensus contrahentium tacitus, quando nimirum parentes ipsi præsentibus, & tacentibus, contrahunt, c. unico, de despons. impub. in 6. Si verò alii hoc modo contrahant, censo cum Sanchez tom. 1. l. 1. disput. 22. num. 7. ipsorum silentium non esse sufficiens signum consensus, quia c. citat. hoc de parentibus tanquam quid speciale statuitur, & illa regula, qui tacet consentire videtur, vera est in favorem, non in præjudicium tacentis. Nihilominus probabilissima est sententia Pontii lib. 2. c. 14. n. 7. quod præsumatur consensus etiam nunc, & multò magis, si ipsi præsentibus contrahant eorum tutores, ut docuit Coninch, aut parentes contrahant coram filiis emancipatis, vel sputiis. Vide etiam Layman l. 5. t. 10. p. 1. c. 2. numer. 13. in fine. p. 3. tract. 4. resol. 279. non sufficit autem si puella tacente, consentiat tutor, vel curator, p. 10. t. 13. ref. 21.

REQUI-
RUNT con-
sensum, saltem
tacitum.

4. Quod si parentes, vel tutores pro filiis & pupillis absentibus contraherent, tunc sponsalia eatenus vim haberent, quatenus accederet postea eorum ratihabitio expressa, vel tacita, sed

Et si contra-
hantur in ab-
sentia, debet
ratificari.

PPPPP per

per signum aliquod sensibile manifesta: nec satis esset, quod scientes silerent, nam id *c. unico* disponit, quando sponsalia contrahuntur in eorum presentia. Sanchez *num. 16.* Enriquez *lib. 11. c. 13. nu. 5.* propter paritatem rationis extendit, *c. citatum* ad contractum in absentia. Coninch verò *num. 39.* tunc eorum taciturnitatem sufficere, inquit, quando tacerent coram parte, patribus, vel tutoribus referentibus; secus si referant alii, quorum non interest; quia bis non tenentur suam mentem significare sicut illis. Et utraque hæc sententia est probabilis, *p. 2. t. 4. ref. 271.*

Consensus
autem debet
esse mutuus.

5. Deinde dictum est, sponsalia esse promissionem MUTUAM, nam Pontius *lib. 12. cap. 4. num. 2.* existimat, quod unus promittat: alter non re-promittat, neuter remanet obligatus: sunt enim sponsalia contractus cujusdam commutationis, ita ut alter nec velit, nec possit velle se tradere, nisi sub conditione, quod alter in compensationem se retribuatur. Eo tamen ipso, quod alter alterius promissionem accipiat, utrumque manere obligatum; quia nemo potest promissionem accipere, nisi sub conditione re-promissionis. Sanchez verò *de matr. tom. 1. lib. 3. disput. 5. nu. 12.* docuerat, posse quem accipere promissionem absque re-promissione, in quo casu solum promittentem manere obligatum, donec alter ex nimia dilatione re-promissionis & matrimonii, obligationem partis tacite contemnere censetur. Utraque opinio est probabilis, *p. 3. t. 4. ref. 244.*

Et inter perso-
nas aptas
ad contra-
hendum.

6. Denique dictum est INTER PERSONAS LEGITIMAS. nam qui matrimonium contrahere non possunt, nec sponsalia inter eos valent, ut inter consanguineos; v. gr. nisi apponatur conditio, si Papa dispensaverit, ait Pontius *lib. 3. c. 15. numer. 7.* tunc enim rata interim esse debere, donec Pontifex dispensare noluerit: cum nec turpia sint, nec ulli legi contraria: & si Papa dispensaverit, obligare in conscientia. Ratio autem est: nam hoc modo valet institutio filii spurii, si Pri-

ceps eum legitimaverit; venditio rei feudalis, si dominus feudi voluerit; votum Episcopi transeundi ad Religionem, si Papa consentiat, & similia. Sanchez verò *lib. 5. disput. 5. quest. 3. num. 12.* putat esse invalida, etiamsi accedat conditio, immò etiamsi accedat juramentum; ac proinde utrumque contrahentem in tali casu ante, & post dispensationem resilire posse. Nisi quòd si magna expensæ fuerint in impetratione dispensationis insumpta, resiliens eas restituere teneatur. Utraque opinio est probabilis. Vide etiam Valerium V. *matrimonium, diff. 7. p. 3. tract. 4. resol. 290.* Potest contrahi inter non pares, dummodo non oriaur magnum scandalum, vel damnum. Sanchez, & alii *p. 9. tract. 7. ref. 71.* unde filii nati ex concubitu fornicario vocantur naturales, & non spurii, Coninch, & alii *ib. 70.* & sic spurii dicitur, & illegitimus, qui nascitur ex parentibus utrisque impeditis petere, & reddere debitum, *ibid. §. Nec solet.*

Naturales,
& non spurii.

7. Porro ex sponsalibus oritur obligatio contrahendi matrimonium per verba de presenti tempore præfixo, si autem nullum præfixum sit tempus, uterque tenetur alterutro petente, ait Sanchez *disput. 28. num. 2.* Pontius verò *c. 6. num. 1.* putat, talem obligationem adesse incipere à momento contractus, & statim impendendam esse, si alter illorum non parat ex causa differri, *ex l. in omnibus obligationibus, ff. de reg. iur. p. 3. tract. 4. ref. 24.*

Quæ per
sponsalia ob-
ligantur ad
contrahen-
dum statim,
aut cum al-
ter requiritur.

8. Sunt tamen multe causæ, quibus obligatio contrahendi ex sponsalibus solvitur. Et quidem, si contracta sint ante pubertatem, adveniente pubertate dissolvi possunt, altero illorum resiliente, quia videntur celebrari sub hac tacita conditione, nisi ad pubertatem deveniendo resiliant. (Nec expectare debet alterius pubertatem, ut ait Naldus *num. 1.* nam frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus, *cap. cum contingit, de off. deleg.* Si autem factus puber, non reclamet statim (id est intra triduum, *l. fin. C. de err. adu.*) censetur in foro

Sed obligatio
contrahendi
dissolvitur in
impuberibus,
si alteruter
adveniente
pubertate
resiliat.

Etiamsi alter
nondum fa-
ctus sit puber,
in foro

In foro externo confirmare sponsalia, at in foro conscientiae satis est, tempore statuto interius dissentire. Coninch *dub. 2. numer. 6. p. 4. cit. resol. 282.* Quod si iuramento confirmata fuissent, Villalobos *tom. 1. t. 1. 2. diff. 12. nu. 27.* & alii communiter, recte dicunt dissolvi non posse, ex *cap. ex litteris, de spons. (p. 3. t. 4. resol. 288.) p. 9. t. 7. ref. 76.* At satis etiam probabiliter docent alii apud eundem, etiam stante iuramento dissolvi posse: quia iuramentum sequitur naturam actus, quem confirmat. *ibid. ref. 246.* Si autem contracta sint post pubertatem, tunc primo dissolvuntur de communi consensu partium, nec remanet impedimentum publicae honestatis, ut dictum est *V. Impedimenta, num. 17.*

In puberibus
verò solvitur
de consensu
utriusque.

9. Secundo per ingressum Religionis. In quo casu Tolerus *lib. 7. cap. 21. existimat*, eo ipso, quod unus ingreditur, utrumque deobligatum manere. *Rebell. lib. 4. quest. 8. sect. 6.* putat dissolvi obligationem solius ingredientis, alterum verò manere obligatum, donec ille profiteatur. Denique Navarrus *c. 22. num. 26.* neutrum deobligari existimat, nisi secuta professione: quia nullus Canon dicit, sponsalia dissolvi per solum Religionis ingressum, & alioqui dum sponsus est novitius, potest habitum deponere, & contrahere. Omnes hæ sententiae sunt probabiles, *p. 3. tract. 4. ref. 207.*

Per votū ca-
stitatis, &c.

10. Tertio, dissolvuntur per susceptionem Ordinis sacri, aut ipsius votum, & simpliciter ob votum castitatis. Pontius *cap. 12. num. 3.* licet Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 1. disp. 46. num. 9.* probabiliter neget. Nec peccat sponsus, qui sacris se addicit, vel votum emittit Ordinis sacri, vel castitatis, quia sponsalia censentur contrahi sub conditione, nisi sponsi meliorem statum eligere velint. Pontius *c. 11. num. 3.* contra *Rebellium lib. 4. q. 8. sect. 5. p. 3. tract. 4. resol. 208.* Nec similiter peccat, qui Religionem ingreditur, nec facit contra *cap. commissum 16. de spons. ut fusc probat idem c. 10. n. 9. Ibidem resol. 207. §. Notandum.*

Per matri-

11. Quarto, dissolvuntur sponsalia per

matrimonium ratum cum altero. Si enim alteruter contrahit per verba de presenti cum alio, ille qui remanet, solutus manet ab obligatione sponsaliorum. Et probabile est, manere solum etiam contrahentem, ut docet Sanchez *disp. 48. num. 3. ex c. 1. de sponsa duorum, c. sicut, c. si inter, c. veniens, c. is, qui fidem, de spons.* At Pontius, *c. 13. num. 4.* tenet, quod si alter sponsus expectet, sponsalia non extinguuntur, sed suspenduntur usque ad solutionem illius matrimonii, nam iurata solum decernunt, quod si sponsus contrahit matrimonium cum altera, debet manere cum illa, ex quo non sequitur, quod obligatio sponsalium extinguatur. Sanè, qui post votum Religionis matrimonio copulatur, uxore defuncta, tenetur votum implere, *p. 3. tract. 4. ref. 209.*

monium r. 6.
tum alteru-
trius cum
alia.

12. Quinto, dissolvi cum prima, ait Pontius *cap. 14. num. 4.* sponsalia, si sponsus contrahat sponsalia cum secunda, & cum ea copulam habeat: nam, ubi prima haberet jus solum ad lucrandum, secunda jus haberet ad damnum vitandum, unde huic potius, quam illi favendum esset. Et quamvis prima sponsalia essent priora, revocarentur tamen à secundis propter strictius vinculum resarciendae injuriae. Oppositum docuerat Sanchez *disp. 49. num. 5.* Sed utraque sententia est probabilis. In casu vero, quo prima sponsalia praevalent, si quæ causa illos irritat, non proinde servari debent secunda: nam si prius non tenebant, successu temporis convalescere non possunt, Pontius *ibid. num. 2.* contra *Rebell. sect. 8. conclus. 1. part. 3. t. 4. ref. 210.*

Vel per alia
sponsalia in-
terveniente
copula.

13. Sexto, si alteruter fornicatur, alter solutus manet ab obligatione sponsaliorum, non tamen ipse, *c. quemadmodum 23. de iureiur.* Item si sponsa ab alio impudice tangi permittat per oscula, amplexus, &c. sponsus manet etiam solutus. Minime verò sponsalia si id sponte contingat, quia non æquale utrique dedecus resultat ex tali alterius delicto, & jus efficit illos pares solum in casu fornicationis. Sanchez

Item per for-
nicationem
alterutrus.
Tactus im-
pudicos à
sponsa volun-
tariè passos.

Non tamen
contra.

Quid si uter-
que in forni-
cationem inci-
derit.

Item ob ami-
sionem
Oculi,
Auris,
Narium,
Paralyse,
Lepram, &c.

Item ob ni-
miam defor-
mitatem
sponsae.

Vel horren-
dam turpi-
tudinem
sponso super-
venientem.

Quid si alter
ex sponsis pa-
ritur defo-
rum oculum.

disp. 55. nu. 5. Nisi forte, ait Coninch disp. 23. dub. 7. num. 5. oscula, & tactus sponsi cum altera aded frequentes essent, ut merito temeri possit, ne minus sponsam sit amaturus, aut fidem ei servaturus, p. 3. t. 4. resol. 283. Sed quid, si uterque sponsus in fornicationem incidit? In tali casu, ait Bonacina quaest. 1. punct. 8. nu. 6. delictum unius compensari cum delicto alterius, & neutrum resiliere posse. Sicut post adulterium utriusque conjugis neuter habet jus repudii. Hæc sententia est probabilis. Sed opinio Coninch n. 63. quod solus sponsus resiliere possit, magis aridet, quia, quia major est injuria sponsi, quam sponsæ altero fornicante. Nec valet paritas adulterii, quia separatio thori; quam sponsalium est diffisilior, p. 3. t. 4. ref. 284. Sed vide p. 10. t. 1. ref. 28.

14. Septimò solvuntur sponsalia, si alter sponsus oculum, aurem, vel nasum amittat; morbo contagioso, paralyti, lepra, suspitione morbi Gallici, aut ois immedicabili graveolentia afficiatur, c. quemadmodum de iur. Si autem alia notabilis deformitas sponsæ superveniat, Gurtierrez de matr. c. 21. num. 5. ait, non posse sponsum gaudere beneficio text. cit. cum viri pulchritas plerumque uxores omittant; & ad deformes accedant. Sed si deformitas sit talis, ut à principio existens sponsum a sponsalibus divertisset, probabilissime, ait Sanchez disp. 37. num. 7. ipsum deobligare. Sed id non procedit in casu deformitatis sponsi, nisi valde magna esset, ita ut spectantibus horrorem ingereret, aut cum turpitudine inhabilitas ad suum officium, aut officium exercendum conjungeretur, nam in viro non multum consideratur pulchritudo. Coninch dub. 2. n. 66. p. 3. t. 4. ref. 285.

15. Ille autem ex sponsis, qui defectum patitur occultum, si est defectus perniciosus, ut morbus contagiosus, improbi mores, gravis infamia, & similes, non potest cum alio contrahere, nisi similem defectum pateretur, si verò defectus non sit perniciosus, sed solum redderet nuptias minus appetibiles, ut defor-

mitas, vel corruptio in ea, quæ existimat, fuerit pulchra, & virgo, tunc honestè vivere studens, contrahere potest, non quidem tales defectus dissimulando, sed non manifestando, & cum infamia conjuncti essent, ut deploratio, posset artificio cooperire sine mortali. Ex quibus colliges, patientem defectum occultum perniciosum, non posse alterum defectus ignarum cogere ad contrahendum; patientem verò non perniciosum, qui alterum ad sponsalia non induxit, probabile esse, quod possit cogere, probabilius quòd non possit. Vide Pont. c. 18. n. 5. & Coninch dub. 12. à n. 81. p. 3. t. 4. ref. 287.

16. Octavò, si sponsalia contracta sint Item si ob nulla dotis promissione, prævia superveniente postea sponsæ paupertate, non tenet alterutri tenetur sponsus eam ducere, etiam si paupertas sponsalia juramento firmaverit: quia tem. promissio obligat rebus notabiliter non mutatis, c. quemadmodum, de iur. Est autem sponsæ paupertas mutatio notabilissima. Idem die de paupertate superveniente sponso ad eximendam sponsam, cum Bonacina de matrim. punct. 7. quaest. 1. numer. 11. Si autem ipse sponsus nova hereditatis accessione statum notabiliter melioraret, non ob id ab obligatione sponsalium eximeretur, quia in conditionem propriam non cadit consensus. Coninch dubit. 8. numer. 69. Si autem, nulla dotis promissione præmissa, dives juret, se aliquam ducturum, & nullam dotem assignare velis, aliqui dicunt, teneri eam ducere, alii dicunt non teneri; utriusque probabiliter. Vide Sanchez, tom. 1. lib. 1. disp. 60. p. 3. t. 4. ref. 286.

17. Sunt & aliæ causæ sponsalia CAVSA dissolventes, quas vide apud Bonacina sponsalium nam quaest. 1. cit. à punct. 5. & alios. Et pertinet ad eum autem cognitio spectat ad iudicem forum Ecclesiasticum, privativè quoad laiciale. Sed si non agatur de valore sponsalium, etiam juramento firmatorum, cum mulativè. Sanchez disput. 69. num. 9 p. 1. t. 2. ref. 131.

18. Itaque, si quis post contracta in pubertate sponsalia, absque causa im-
spos cogere
plere

potest ad con-
trahendum.

plere recusat, ait Pontius *cap. 19. num. 8.* monendum esse per iudicem, & si adhuc negat, compellendum per censuras, juxta *cap. ex litteris, el. 2. de despon.* Advertit tamen Villalobos *tom. 1. tract. 12. diff. 19. numer. 3.* quod si iudex sit multum severus, matrimonium, tanquam ex metu gravi, erit invalidum; & aliquando malos effectus parturiet, unde si censura non censetur profutura, ab ea abstinendum est, *part. 3. t. 4. resol. 206.* Si autem in contractu sponsalium apposita fuisset poena conventionalis contra resilientem injuste, injuste resiliens teneretur eam solvere, ut probat Pontius *e. 19. n. 9.* quavis probabile sit, non teneri, propter auctoritatem Sanchez *disp. 30 & DD. communiter ibid. 211.*

Sed an de-
beat.

An sponsis licitum sit se invicem tangere, & osculari. Vide *V. Tactus n. 6.*

Non peccat
mortaliter
contrahens
cum animo
ingrediendi
religionem.

19. Qui se obstrinxit sponsalibus iuratis, & postea contraxit cum animo ingrediendi Religionem ante consummationem non peccat mortaliter quia potest bene stare verum sacramentum absque ejus consummatione. Cajet. & alii, & hoc etiam procedit de sponsalibus iuramento firmatis; & si sponsus post sponsalia emisit votum Castitatis non peccavit, quia votum fecit de meliori bono. Cou. & alii, *p. 9. t. 7. resol. 25* sponsalia iurata facta in dicitu pietatis ex mutuo consensu dissolvi non possunt, quia fuerunt, quasi votum. Deo factum *D. Thomas p. 9. t. 7. resol. 76.*

20. Quares an ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, maneat impedimentum publicae honestatis; asserit Layman, *lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 9.* quia consensus iste non est efficacior quoad dissolutionem quam mors, ex qua tamen hoc impedimentum remanet. Probabilius negant Caspensis, Præpositus, Busenbaum, propter declarationem quandam Cardinalium. an autem oriatur hoc impedimentum ex sponsalibus sicte contractis exterius tantum, sine consensu interno, utrimque probabiliter defenditur.

p. 11. tr. 5. resol. 12.

S P O N S I O .

1. Sponsio est quidam contractus *Sponsio quid.*
Et aliter
sponsionem esse turpe lucrum, non tamen restitutioni obnoxium, quod videtur colligi ex *l. solent. & seq. ff. de alle. lusu.* Sic tenet Sylvest. *V. Ludus q. 6.* Sed dicendum est, sponsiones per se esse licitas quia nullo iure prohibentur; immo videtur approbata jure legis, *si quis ira stipul. fuerit. ff. de verb. oblig. & legis si pater, C. de inoffic. test.* In lege autem solent, citata, tantum reprobatu sponsio, quæ sit circa certamina corporis, causa odii vel amulationis, vel libidinis, & non causa exercendi vires corporis. Immo omnes conveniunt sponsione acquisitum non esse obnoxium restitutioni. Dixi per se, quia sponsio per accidens potest esse illicita, ut ratione scandali, vel periculi alterius circumstantiæ contra rationem. Immo acquisitum sponsione potest etiam per accidens esse obnoxium restitutioni, ut si facta sit cum eo, qui non potest valide perdere, vel ratione alienius fraudis non permittæ in sponsione, & ita docent communiter Doctores, *part. 7. t. 9. resol. 61.*

per se.

Per accidens
autem potest
esse illicita.

2. Ut autem sponsiones sint licitæ, debet uterque esse dubius de futuro eventu, aliter si unus esset certus, teneretur restituere, quia contractus non est æqualis. Sed nota, quod tunc quis dicitur esse certus, quando scit per scientiam, vel experientiam certam, vel etiam per divinam revelationem. Dixi experientiam certam, quia est experientia fallax, siquidem existimamus vidisse, & audivisse, quod revera nec vidimus, nec audivimus; atque ita ut quis sit dubius, & incertus in sponsionibus, opus est, quod non sit certus aliquo ex dictis modis, & ita non excluditur, quod habeat aliquam suspicionem, aut credulitatem vel fidem humanam, quod ita sit, quod spondet. Immo: quamvis alicui videretur se esse certissimum, quod ita est super quod

Conditio ad
ejus validi-
tatem requi-
sita, ut quis
non sit certus.

Ppppp 3 spondet.

Si tamen certus luderet, non peccaret, nec teneretur restitutioni.

Sicut nec qui ludit cum pertinace, si tamen antea contestatus sit se esse certum.

Nec qui ludicium tribus, cum quorum uno tantum perdet, & ab aliis duobus lucrabitur.

sponder, si tamen adhuc fallitur, & juxta modum, quo illud scit, iudicio hominum prudentum exponitur periculo lucrandi, & perdendi, peccabit quidem spondendo propter conscientiam erroneam, at non tenebitur lucrum restituere, quia revera, contractus fuit æqualis, & expositus est periculo lucris, & jacturæ. Ita Machadus, de perf. confess. tom. 1. lib. 3. part. 5. docum. 3. numer. 4. Quin etiam ut docet. Hurtad. de contractib. disputat. 7. difficul. 9. probabile est eum, qui certus de eventu, vel de veritate sive experientia sensuum sive scientia, sive divina revelatione, sive aliter sponsonem facit cum altero, eam certitudinem ignorante, non peccare, nec ad restitutionem lucris teneri: quia in ludo permissum est, ut in eo unusquisque suas partes agat *ibid. resol. 62.*

3. Qui contestatur se esse certum, & tamen collusor contendit, & vult sponderi, potest alter acceptare sponsonem, quia scilicet in hoc casu non adest fraus, & temeritati collusoris imputetur. Hinc si quis notabiliter melius quam alius, & de hoc contestatus; alter temerarie vult ludere, potest vincere malè ludentem pertinacem, nec tenebitur ad restitutionem. Azorius tom. 3. lib. 5. cap. 25. quest. 4. Idem dicit, quando duo spondeant super rem consistentem in ingenio, ut ille recitet plures versus, & alter notabiliter excedit. Nec recedo ab hac sententia, quamvis negativam sententiam contra me teneat Lugo de just. tom. 2. disput. 31. sect. 6. num. 8. & seqq. part. 4. tract. 8. resol. 168. & p. 7. 1. 9. resol. 62.

4. Si concurrentibus tribus ad cathedram aliquis spondeat cum unoquoque eorum trium seorsim, quod non adepturus sit illam, puto cum Sanch. in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 16. numer. 2. validè id fieri; quia cum omnibus his tribus dubius est de futuro eventu, & sicut potest à quolibet lucrari, ita potest cum quolibet perdere. Non nego tamen contrariū esse probabilius, ut tenet Trull. in Decal. 1. lib. 7. c. 27. dub. 6. n. 1.

p. 4. tr. 4. res. 186. & p. 7. tract. 9. resol. 62.

5. Quando quis vult spondere majorem summam, quam alter; potest collusor illam lucrari, quia volenti, & consentienti nulla fit injuria nec dolus. Vide supra V. Ludus n. 11. p. 1. 8. res. 66. & p. 7. 1. 9. res. 64.

Nec qui lucratur majorem summam, quam possit perdere.

6. Si Petrus spondeat cum Paulo, quod illum saltu, vel cursu superabit, si postea Petrus non vult currere, vel saltare, tenetur solvere sponsonem, juxta communiorem sententiam, quam tenet Azorius tom. 3. lib. 11. cap. 19. dub. 8. Lugo tamen de just. tom. 2. disputat. 31. sect. 7. numer. 88. putat distinguendum: Nam hæc concertatio potest fieri vel per modum ludi, vel per modum meræ sponsonis. Differentia autem videtur esse inter ludum, & sponsonem: nam in contractu ludi, licet ludo incepto, non possit ludens resilire, ante finitam illam saltem sortem, vel commissionem inceptam, nondum tamen incepto ludo, semper possunt non ludere, nec alium animum sese obligandi videntur habere: sponso autem videtur solum consensu perfici, & ea facta, & acceptata, non potest unus resilire. Hoc supposito, provocatio ad ludum, vel saltum pœna, vel præmio addito, potest fieri, quando aliqui sese ad illud ludi genus provocant; sicut enim pila, sic cursu, vel saltu certare possunt, & tunc autè coeptum ludum; cursum, vel saltum non est obligatio incipiendi. Si vero fiat per modum sponsonis, & quasi concertando de veritate rei, & de eventu, tunc putat procedere doctrinam, & sententiam affirmativam supradictorum Doctorum part. 6. tractat. 9. resol. 66.

An possit quis à sponsonem resilire? Videtur distinguendum.

7. Sponsones omnes super vita, morte, vel electione Pontificis, & Cardinalium, hodie jure positivo Bullæ Gregor. XIV. quæ incipit, *Cogit nos*, prohibentur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, reservata Summo Pontifici: immò irritæ redduntur, ac proinde lucrum eis sponsonibus acquisitum restituendum est in foro conscientia. Ita Hurtadus de contr. disput. 8. diffic. 9. 1. 9. res.

Sponsones super electione Pontificis, & Cardinalium illicitæ.

ibid. ref. 67. Seclusis tamen dictis prohibitionibus, quæri non potest, an istæ sponſiones essent illicitæ ex eo, quod alter decertantium sit certus de electione Cardinalis ex testimonio alicujus qui plurimum valet apud Pontificem, cujus est Cardinales creare? Et respondeo non ob hoc esse illicitas, quia semper manet res dubia, & incerta, pendens ex voluntate libera, & mutabili Pontificis. Ita Faustus in *spec. confess. disputat. 32. quest. 52. ibid. §. Verum.* Idem dicit, etiam si Titius ex ipso Pontifice audierit Cajum creandum esse Cardinalem, poterit enim sponſione facta decertare Cajum futurum Cardinalem, & licitè lucrari, quamvis Azorius contrarium asserat, *tom. 3. lib. 11. cap. 20. dub. 5. ibid. §. Sed quid?*

Qui certò
sit, & postea
dubitas potest
spondere, &
lucrarè.

8. Si quis certò rem sciret, & postea inciperet dubitare, posset adhuc spondere, quia saltem in sua affirmatione exponit se periculo amittendi, etiam si alius ob suam nimiam pertinaciam verè amittat. Idem dicit de eo, qui reputans id, pro quo spondet, esse omninò certum, spondet, & lucratur, quia res ita contingit, revera tamen postea comperit, non fuisse ita certum, sed se se exposuisse periculo amittendi: talis enim etiam si peccaverit spondendo ob conscientiam erroneam, tamen potest retinere id, quod lucratus est, quia revera res erat incerta, & se ipse exposuit periculo amittendi. † Ita Molina *de just. tom. 2. tractat. 2. disput. 508. in fine, p. 7. t. 9. resol. 68.*

Sponſiones
cum condi-
tione illicitæ.

9. Multæ sponſiones possunt habere conditiones illicitas, ver. gr. si duo certent de edendo, vel bibendo sponſione facta, quod alter alterum edendo, vel potando vincet: vel sponſionem faciat, quod Titium interficiet, vel quod hoc anno occidetur Princeps. Hujusmodi autem sponſiones sunt omninò damnatæ legibus civilibus. Licitæ tamen esset sponſio, quæ ita fieret, si Turca hoc anno occideret, dato tibi centum; quia nullum est peccatum expectare mortem inimici fidei. Sic docet Faustus in *spec. confess. disput. 32. quest. 46.*

Et quæ lici-
tæ.

Item licita est sponſio super eventu futuro, ex quo damnum subsequetur, daturque occasio illud optandi: ut si duo spondeant, an Petrus intra tot dies morietur. Idem dicendum, quando duo spondent, quod Petrus faciet, vel non faciet tale peccatum, non enim peccant, nisi spondens optet, ut alter contrahat tale peccatum, vel ipsi opem ad contrahendum præstet. Sed non ideo tenentur ad restitutionem lucri: quando vero sponſio fieret circa peccatum committendum ab ipso spondente, certum videtur, quod si ego dicam, te commissurum, tu verò neges, sponſio erit licita, quia lucrum speratum magis te impedit à peccato committendo. E contra verò, quando tu affirmas te peccaturum, & ego nego, periculosa est, & fugienda talis sponſio, quæ te magis confirmat in proposito peccandi. Et quamvis Alcozer dicat, me non peccare acceptando sponſionem, ad quam tu me provocas circa peccatum tuum futurum, melius tamen Sanch. in *opuscul. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 32. numer. 4.* contra illum sentit ipsam acceptationem fore illicitam. Qui tamen *numer. 9.* benè monet non esse obligationem restituendi lucrum, etiam si peccatum, quod est materia sponſionis, sit contra justitiam, quia ego non do pro peccato committendo; sed committo futuro eventui fortuito.

Et hæc omnia Sanch. citatus *p. 7. t. 7. r. 69.*

10. Ad sponſionis contractum reducitur census vitalitius. Vide *V. contractus census numer. 15.* Item modus ille efficiendi dorem filia, quo Pater, nata filia, dat alicui mercatori centum aureos, cum pacto, quod si filia vivat anno decimo tertio, reddat trecentos aureos pro ejus dote, & si ante prædictum annum mortua fuerit, totum lucratur: qui quidem contractus non est usurarius, ut quidam existimant, sed licitus, quia potest admitti, & sustineri tanquam ludus de futuro eventu, in quo ut videmus sæpè, quis deponit parvam summam contra magnam brevi etiam perdendam, aut lucrandam. Sic docet Philarchus *de officio sacerdot. tom. 2. 200. part. 2.*

Sponſio dan-
tis 100. pro
reddendis
300. an lici-
ta?

par. 2. p. 7. r. 7. resol. 71. Item si quis accipiata Cajo 100. eo pacto, ut teneatur reddere 200. si post annos duos redeat in Patriam, vel uxorem ducat, vel Presbyter fiat, &c. Sponsio erit licita. Azor. tom. 3. lib. 11. c. 2. dub. 1. *ibid. resolut. 72.* Item si dem Cajo 100. eo pacto, ut si post annum vixero reddat 200. si moriar, nihil reddat; vel si vixerit reddat 100. si moriatur, reddat heredibus 85. Idem Azor. *citatus dub. 2. ibid. resol. 73.*

S P U R I U S.

Qui natura-
les, & qui
Spurii.

Filii nati ex fornicario concubitu sponsi, vel sponsæ de futuro sunt naturales, & non Spurii: ita Sanchez, & Conineh, quidquid in contrarium dicat Texeda: quia sponsalia de futuro impediunt, ne licite contrahatur matrimonium, at celebratum non annullant, ac profunde dictus filius procedit ex habitibus ad valide contrahendum matrimonium: Adde, ex conjugatis potest filius illegitimus nasci: ut si Parentes impediti essent petere, nec obligati reddere, v. g. cum alter illorum professus est in Religione ex alterius consensu. Sic Azorius, & alii. *P. 9. tr. 7. resol. 70.*

STATUTVM LAICALE.

STATU-
TUM laica,
le ledit im-
munitatem
Ecclesia.

Primò, si tan-
git Ecclesia.

Vel causas
Ecclesiasticas

1. Principes violare solent libertatem Ecclesiasticam, non solum actuali iudicio, ut dictum est *V. Princeps, & V. iudex laicus*, sed etiam statuto. Ideo videndum quodnam statutum sit contrarium Ecclesiasticæ libertati.

2. Primò igitur est contra libertatem Ecclesiasticam statutum Principis, quoties tangit Ecclesiam (ut si prohibeat Ecclesias absque licentia Principis edificari, ut dictum est *V. Ecclesia num. 1.*) † aut causas merè Ecclesiasticas †. aut prohibet, vel impedit personas Ecclesiasticas, uti rebus, aut facultatibus sibi à jure communi concessis, cap. *Ecclesia Sancta*

*Maria 4. de priv. c. fin. de immun. Eccl. in 6. Tusch tom. 5. concl. 342. num. 13. 19. & 137. & Rota Rom. in una corrigien. 16. Febr. 1589 in una Massafren. 21. Jun. 1591. & in una Crypsferiata 16. Jan. 1604. par. 1. r. 2. resol. 59. §. Sed his, post medium. p. 4. tr. 1. resol. 55. p. 5. r. 1. resol. 8. §. Sed his pauld ante medium, & novissimè p. 6. tr. 8. resolut. 1. §. Sed his, & resol. 4. à §. confirmantur. Secundo, quando tolluntur, aut minuantur privilegia Ecclesiæ & Clericis concessa à Deo, summis Pontificibus, aut Principibus sæcularibus. Alex. lib. 1. conf. 209. num. 3. & alii communiter. p. 1. tr. 2. resol. 62. in fine. p. 4. tract. 1. resol. 55. §. Secundo. & novissimè p. 9. tract. 3. res. 2. Tertio, quando Clerici & Ecclesiastici efficiuntur timidiores Tusch. num. 39. resol. 55. cit. §. Tertio. Quarto, quando Clerici efficerentur deterioris conditionis; quam laici, cap. quanto. de priv. & cap. fin. de immun. Pechius de ammortiz. cap. 6. & alii *ibid. §. Quarto. resolut. 52. §. Deinde. Quinto, omne statutum aptum Ecclesiæ & Ecclesiasticis ferre semper incommodum, quamvis indirectè, & quamvis non disponat super illis, super quæ Ecclesia haberet speciale privilegium, cap. quanto citat. de privil. Felin. in cap. Ecclesia n. 104. & alii res. 55. cit. §. Quinto, & resol. 52. cit. §. Verum. Et denique omne statutum directum ad Clericos, & Ecclesiasticos, vel ad omnes in generali, etiam sub prætextu boni publici; quia hi de jure communi ab ipsorum potestate liberi sunt. Unde in statutis laicorum nunquam comprehenduntur, p. 4. r. 1. resol. 88. p. 6. r. 3. res. 6. r. 8. res. 4. §. Verum & p. 7. r. 2. res. 11. Immo etiam si statutum esset Clericis favorabile, per hoc tamen quòd ipsos nominaret, foret invalidum. Surdus vol. 2. consil. 301. num. 13. & alii p. 4. r. 1. res. 14. & p. 6. tractat. 3. res. 3. in fine. res. 7. Immo etiam si statutum non dirigatur ad Clericos, sed ad laicos contrahentes cum illis; quia Ecclesia habet liberam de jure facultatem, ut laici cum ipsa liberè & absque ullo onere contrahant, & commercium habeant. Aponte in resp. super cens. Veneta, & alii communiter, Unde statutum generale**

nerale nunquam comprehendit laicos contrahentes cum Ecclesia & Ecclesiasticis, aliàs laederetur Ecclesiastica libertas, non verbis; sed mente, faciendo fraudem de persona ad personam. Abbas in c. Ecclesia S. Maria, de const. n. 27. & 31. p. 4. r. 1. ref. 52. p. 5. t. 1. ref. 8. §. Dicendum; & p. 6. t. 8. ref. 4. §. Unde.

Ut casus
beneficiorum.

3. In primis ergò invalida, & contra immunitatem Ecclesiasticam forent omnia statuta disponentia de causis beneficiorum juramentorum, decimarum, matrimoniorum & similibus, quæ cum sint spirituales, pertinent ad Ecclesiasticos privativè. Unde rectè, ait Tamburinus tom. 1. disputatione 5. questione 19. numero 21. invalidum fore statutum Principis, quòd beneficia sui status solis civibus conferantur. Et licet id in Gallia & aliquibus Hispaniarum Regnis praticetur, id tamen procedit ex consensu & privilegii Summorum Pontificum, Barbosa collect. tom. 1. libro 1. titul. 5. cap. 4. numero 7. Quibus nihilominus ipse prohibito derogare potest. Vide V. Papa, numero 4. part. 3. t. 1. resolut. 26. Idem dic de privilegio nostri Regis, ne quis possessionem apprehendat alicujus Ecclesiæ seu beneficii sine ipsius, vel ministrorum suorum licentia. Cessante enim privilegio, iniqua lex foret; cum Ecclesia habeat jus à D^{no} immittendi Clericos in possessionem beneficiorum. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. quest. 11. num. 59. p. 1. t. 2. ref. 63.

Juramentorum.

4. Rectè quoque ait Molin de ritu nupt. lib. 1. comp. 19. num. 60. invalidum fore statutum Principis irritans juramenta, & oppositum est falsum, ut ait Marta de juris d. p. 4. cent. 1. cas. 72. num. 18. contra Molinam de just. tom. 1. tr. 2. disp. 147. n. 13. p. 1. t. 2. ref. 74. & 114. & p. 5. t. 1. ref. 8. §. Sed restat. Quòd si tale statutum existit in Cathalunia, Molin. justificari dicit tanquam editum in Comitibus generalibus, ad quæ concurrunt etiam Ecclesiastici, ref. 114. cit. Nam de reliquo Princeps, non solum non irritare, sed neque juramenti præstiti obligationem relaxare proprie potest, cum sit spiritualis, ut notat Ledesma tom. 2. t. 11. c. 4. lib. 3. licet

Summa Diana,

possit eam condonare & remittere, sicuti pars, secundum Sanch. in sum. tom. 1. li. 3. c. 22. n. 15. p. 1. t. 2. ref. 115. Quòd si juramentum metu, aut injuria extortum sit, in materia merè laici, tunc poterit Princeps, & judex sæcularis cogere laicum ad condonandam obligationem; cumulativè cum Ecclesiastico, qui, si dubium esset de turpitudine juramentum recipientis, solus esset competens Molina to. 2. t. 2. disp. 149. ibid. ref. 116. An verò Princeps non irritare juramenta, sed prohibere possit ne in contractibus apponantur? Ne hoc quidem posse, ajunt DD. quia sic impediretur indirectè jurisdicatio Ecclesiastica. Vide infra num. 11.

Decimarum.

5. Torres quoque in 2. 2. q. 87. ar. 1. disp. 9. num. 17. contra Turrianum in sum. p. 1. c. 131. dub. 4. concl. 3. invalidum esse, ait, statutum Caroli V. & Philippi II Regis Hispaniarum, quòd laici non solvant decimas, quæ solvi non consueverint, nisi ex privilegio Summi Pontificis laicum sit: quia licet consuetudo legitima servanda sit instar legis, præcipere tamè ne Clerici contra eam faciant, Ecclesiasticorum est, non sæcularium Principum, part. 5. tr. 14. ref. 42. §. Sed hic. Vide plura V. Iudex Ecclesiasticus n. 4.

Et matrimonii.

6. Circa matrimonii substantiam statuta sæcularia nulla forent, sive sit Ecclesiastica de jure Canonico; reservante eam sibi Summo Pontifice, ut ait Sanch. t. 2. lib. 7. disp. 3. num. 2. sive de jure divino, reddente eam sacram Christo per institutionem Sacramenti, ut ait († & melius †) Pontius lib. 7. cap. 2. n. 3. p. 1. t. 2. ref. 128. & p. 7. t. 1. ref. 23. Et præcipuè inane esse statutum laicale, libertatem in contrahendo diminuens; quia matrimonia ab omni coactione libera esse debent, ex l. Titia. ff. de verb. oblig. & decreto Trid. Sess. 24. c. 9. Tale autem esset statutum ne filia nubat sine consensu parentum. Sanch. de matr. tom. 1. lib. 4. disp. 25. num. 2. contra Molinam tom. 1. t. 2. disp. 176. & num. 24. (p. 1. t. 2. ref. 75. & 105.) aut ne femina nubat extraneo. Abbas in c. 1. de spons. contra Alex. lib. 2. conf. 25. n. 2. p. 1. t. 2. resolut. 57. aut affini, etiam post dispensationem Pontificis, part. 5. t. 1. resolut. 17. &

Q9999

omne

omne statutum statuens impedimenta matrimonii. Pōtius *lib. 2. c. 1. & 2.* contra Celestinum *t. 2. cap. 31. num. 1. part. 5. a. 1. ref. 16.* Immo Pontius numero 4 nec circa matrimonii accessoria disponere posse laicos existimat, si eo accessorio impediatur principale. Secus de accidentalibus & accessoriis non impediētibz principali, ut sunt dōs, dotis fructus, donatio inter conjuges, & similia. Sed circa hanc materiam vide etiam Riccium *part. 3. decis. 178.* & Bellertum *part. 1. de ex-empt. cler. à stat. laic. §. 4. num. 43. p. 1. t. 2. ref. 128. §. Ex his.*

SECUNDO si interdicitur Ecclesia, qua sibi competit de jure aut privilegio. Ut si precipiat ei, bona recens quæ infra certum tempus ponere extra manum.

Aut prohibet in eam transferri.

7. Quatenus verò interdicitur Ecclesiæ & Ecclesiasticis, quæ sibi de jure, vel privilegio competunt, invalidum & contra immunitatem esset statutum Principis: primò, si præciperet Ecclesiæ infra incertum tempus bona stabilia sibi relicta vendere, quale olim edidit in Sicilia & Neapoli Rex Fridericus, & hodie extat Venetiis, nam omni jure licitum est Ecclesiis, bona immobilia possidere, & per hoc statutum fiunt deterioris conditionis, quam laici, & ideo statutum Friderici revocavit Carolus II. apud Afflictum *l. 3. const. 26. num. 12.* qui proinde in *Commentariis const. Regni Neap.* non eam illustravit Commentario, sed tanquam invalidam præterit. Utinam ipsi summi-tatus esset Currellius, nec suscitasset opinionem Pauli Servitæ à Paulo V. damnatam, & communi DD. calculo reprobata, *p. 1. t. 2. ref. 64. p. 5. t. 1. ref. 3. & p. 6. tr. 3. ref. 10. §. Ad exempla, ref. 11.* Adde quod lex prædicta pugnat ex diametro cū Bula Pauli III. de rebus Ecclesiæ immobilibus non alienandis absque licentia Papæ, & multo magis, invalidum foret statutum, quod bona immobilia in Ecclesiam & Ecclesiasticos transferri non possint, & si prohiberet alienationem in extraneos, non comprehenderet Clericos, quamvis violaret libertatem eorum mentaliter, ut supra dictum est, & judices Ecclesiastici cogere possent sic statuentes declarare, quod in illis legibus Clerici non comprehenduntur, ut ait Palud. in 4. dist. 18. *quæst. 3. art. 3. cas. 14. Gemin. n. 4.* & alii multi, *p. 1. t. 2. ref. 58*

p. 4. tr. 1. ref. 13 & 70. p. 5. t. 1. ref. 3. & p. 6. tr. 3. ref. 3. Et præter rationes prædictas (præsertim quod Ecclesiastici fierent deterioris conditionis, quam quilibet ex sæculi sæcæ; unde exclamavit D. Hieronymus contra similem legem in *epist. 2. ad Nepotianum: Sacerdotes idolorum, auriga & scorta hereditates capiunt: soli Clericis & Monachis hoc lego prohibetur.* part. 7. t. 3. in fine) probatur ulterius conclusio, tum quia in cap. *fin. de immun. Ecclesiæ* in 6. dicitur, esse contra Ecclesiasticam libertatem statutum prohibens vendi, donari, vel relinqui Ecclesiis; quia præsumitur conditum in derogationem illius; quæ præsumptio, cum sit juris & de jure, non admittit probationem in contrarium, cap. *his, qui fidem. Felin. in c. quanto n. 3. de præsumpt. & alii, part. 6. t. 3. ref. 4.* Tum etiam quia summi Pontifices statuta hujusmodi sæpè revocarunt, Innocent. III. cum Henrico Imp. Constantin. Gregor. IX. cum Rege Castellæ, Clemens IV. cum Rege Lusitanæ, & alii nonnulli cum aliis; quibus adde Concilia Lateranen. sub Innoc. III. Constantin. sub Leone X. & Trident. *sess. 25. c. 20. Ibid. ref. 5.* Et ideo hanc sententiam docuit Bartol. in *l. filiusfamilias §. Divinum 12. Bald. in l. fin. n. 17. C. de sacros. Ecclesiæ. Josan in l. filiusfamilias §. Divi in prima lect. 1. n. 7. vers. tu adverte,* notatque esse communem, propter textum in cap. *fin. de immun.* ut etiam ait Marian. Socin. *conf. 76. n. 30. lib. 3.* & ex Theologis Comitulus, Duardus, Billucius, Reginaldus & alii communiter, contra Molinam *t. 1. tr. 2. disp. 14. n. 18* (quem Surdus *conf. 307. n. 56.* ut gratus fieret Principibus, aliquantum hallucinatum fuisse inquit, quamvis alioqui doctissimus fuerit) & alios paucos. *Ibidem resolutio. 6. & 10. §. Ad sextum.*

Sed contra objicit Additionator anonymus impressionis Venetæ: primò, quia privati ex pacto & testamento convenire possunt pro ipsorum interesse, ne bona in Ecclesias alienentur, *l. fin. C. de pact. inter empt. & vend.* unde & id statueri poterit Princeps ob interesse Reipublicæ, quia à pacto ad statutum valet.

Quidquid obicitur Politici.

valet argumentum, *l. fin. C. de fidejuss.* Secundò, quia valet statutum, quod monasterium ingrediens non succedat, teste Barthol. in *l. fin. C. de pact.* Tertio, quia hoc statutum non cadit super bona Clericis acquisita, sed solum super acquirenda. Quartò, quia eò nimia bonorum in Ecclesias translatione timeri potest, ne brevi tuendo imperio non sufficiat. Et denique, quia multa talia statuta subsistunt: ut in Portugallia, Venetiis, Barbantia & Germania *part. 6 t. 3 ref. 1.* & Cutellius addit, id etiam interdictum fuisse Levitis, Sacerdotibus legis veteris, *parte 5 tract. 1 resolut. 3. §. Ad id.*

Quibus facit
de responde-
sur.

Sed facillè respondemus. Ad primum argumentum, à pactis ad statutum valere, quando militat eadem ratio. Surdus *conf. 2 num. 8 vol. 1.* & alii at non esse eandem rationem in casu nostro; nam in re propria quilibet est moderator & arbiter, *l. in mandata, C. mandati,* nec prohibetur aliquis disponere, quod ejus bona in Ecclesiam non transeant. At Ecclesiæ concessum est privilegium, ut quilibet possit ei donare, *l. illud C. de sacros. Eccles. & relinquere, l. 1 C. eod. & vendere, sicut & Clericis, l. fin. eod.* quibus privilegii contrarium statui prohibetur *l. fin. de imm. Eccles. in 6.* Adde, quod pactum est voluntarium & procedit solum de rebus paciscentis: at statutum est generale, & impedit efficacius donationem, saltem indirectè; & ideo argumentum à pacta ad statutum non valere, ait Ripa in *l. filius familias n. 82 vers. nam pactum, ff. de leg. 1 p. 6 t. 3. resolut. 8.*

Ad secundum, respondemus contra Bartolum, statutum excludens à successione Religiosum, non valere, ut ait Pontius *lib. 3 cap. 8. num. 25.* & determinavit Rota in una *Affisen. bonorum, die 31 Maii 1606.* Unde statutum excludens à successione ab intestato feminas stantibus masculis, sic generaliter latum valet, & ligat feminas; etiam si fiant monachæ: nam tunc non sequitur deterioratio conditionis. Socin. iun. in *consil. 25 pro vera num. 11 vol. 3.* at statutum latum specificè, excludens mulieres religiosas,

non valet ob contrariam rationem sive de ingressa loquatur, sive de ingressura. Abbas in *c. quod clericus nu. 40 de foro comp. part. 1 t. 2. resolut. 125* & *p. 6. tra. 3. ref. 8. à §. Ad tertium.* Et conditiones illæ in legatis, *si religionem non ingrediatur,* &c. non sunt admittendæ, nec habent effectum ut dictum est *V. legatum nu. 2.* Immo quamvis Vasquez *de rest. c. 6 §. 1 dub. 2 n. 35* non censet adversari immunitati legem *11 tit. 10 lib. 5 recopil.* irritantem donationem bonorum omnium factam filio Clerico, eo quod in tributorum fraudem præsumitur fieri. Alii nihilominus dicunt, jus civile talem præsumptionem introducere non potuisse, & ego puto stante sententia Vasquez præter donationem aliud quoque iudicium ad talem præsumptionem requirit. Et nihilominus tunc admittere probationem in contrarium, quia, ut ait Flores de Mena *lib. 2 q. 21. §. 2 n. 73* non esse juris, & de jure, sed solum juris; & sic si in tributorum fraudem non fieret, *valere, p. 3 t. 2 ref. 3.*

Ad tertium, privilegia quocunque titulo Ecclesiæ concessa, competere ei non solum pro bonis acquisitis, sed etiam pro acquirendis, & canones in hac materia indistinctè loqui, ut videre est in *c. bene quidem 98 dist. c. Ecclesia S. Maria de const. & c. fin. de rebus Eccles. non alien. & quod talis distinctio non subsistat, expresse definiti in *c. 1 de imm. Eccles. in 6* & notavisse Card. Alban. *de imm. n. 12* ponderantem *tex. in c. ea enim 10 q. 2. ex l. jubemus §. 1 vers. ea enim, C. de sacros. Eccles. p. 6 t. 3 ref. 9.**

Ad quartum argumentum illud à Joanne Has primùm, deinde à Paulo Servita eructatum, ingenium sapere nimis politicum, & de divina providentia, & retributione nimium diffidens: *Quis enim abnuat,* ait Gretlerus *lib. 3 consil. 3. Deum nequaquã pati, ut liberalitas laicorum in Ecclesias immensam suã beneficentiam superet, dum cultus ejus propagatur, & amplificatur: Neque enim frustra colit Deus.* Majori sane pietati in suos Sacerdotes floruerunt Hebræi, & Gentiles. Nam Sacerdotes illorum, & Levitas aliis

tribus multo ditiores fuisse, observat Becanus *annal. vet. Eccl. cap. 7. quass. 6. numer. 3.* nam à singulis recipiebant decimas omnium bonorum, unde novem illis remanentibus, undecim ad ipsos perveniebant: & Sacerdotes deinde accipiebant decimas decimarum à Levitis, & his accedebant primitiæ oblationes, primogenita: quæ omnia simul posita in magnum thesaurum excrecere necesse erat, *part. 5. tract. 1. resol. 3. §. Ad id vero.* Et quoad Gentiles, Aristoteles in sua republica sic bona Civitatis distribuit, ut quarta pars cultui sacro destinetur, & præterea Sacerdotibus tanquam privatis sua pars relinquatur. *lib. 7. pp. tit. cap. 19. part. 6. r. 3. ref. 10. §. Sed non de sumam.* Bona verò Ecclesiastica Christianorum non solum facta comparatione ad prædictos, sed etiam absolute considerata, & cum solo respectu ad eos, qui ex illis sustentari debent, sunt adeo exigua, ut observat Comitulus *apol. pro monit. Pauli V. c. 3. n. 6.* quod si in unum congregata singulis Ecclesiasticis, qui ex illis sustentari debent, æqualiter dividantur, oppidè quamplurimis victus, & vestitus defuturi essent, præterquam quod in tali calculo nulla justitiæ distributiæ forma servaretur, Ex quo factum est, quod in tot Congregationes Regularium proprietates sensim irreperitis, dum de bonis communitatis non possunt singuli congruentem sustentationem habere, & nihilominus, cum res ita se habeant exclamant nostri politici, Ecclesiam, & Ecclesiasticos nimium habere. Contra quos Concilium Parisiense sub Ludouico, Lothario Imperatore celebratum: *Mira res, inquit, ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet.* Desinant porò timere ne omnia bona communitatis in Ecclesiæ potestatem aliquando deveniant. Nam (ut bene Theologi Relig. Servorum *cap. 7.*) nunquam in Ecclesiam transferentur feuda, fideicommissa, aut bona necessaria sustentationi principum: quia hæc semper manebunt in familiis. Nec item transferentur omnia alia bona non vincularia, quia ex his multa

possident avari, multa homines lubrici, & perditæ vitæ, qui omnia consumunt vivendo luxuriose, nec unquam Ecclesiæ recordantur. Experientia præterea docet Ecclesiarum bona nonnunquam ad laicos devolvi, sic ferente temporum vicissitudine & varietate. Ex quibus omnibus factum est, ut quamvis per septemdecim sæcula Ecclesia bona legentur, & quidem quo antiquius, eo copiosius adhuc non omnia, immò nec adeò multa in eam transferuntur. *part. 5. tract. 1. resol. 3. §. Sed deveniendo.* Quod si non in tanta securitate, Principes adhuc timent, recurrant pro remedio ad summum Pontificem, cui inest tales leges condendi potestas, ut observat Hostien. in *cap. cum laicis n. 10. de rebus Eccles. non alien. p. 6. r. 3. ref. 10. §. r. primò.*

Ad ultimum, quidquid sit de illis exemplis non quid factum est, sed quid fieri debeat spectandum esse leg. *sed licet ff. de offic. pref. nec exempla nisi bona, sequi debere, Gell. not. Actic. cap. 19.* Cujusmodi est exemplum Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, qui ad talem legem. in suis Regnis condendam ab eorum Procuratoribus sæpius in comitiis sollicitati, nunquam eam condiderunt, aut se illam condere posse judicaverunt. Bonus *resp. ad cons. Pauli Serviti p. 3. ad 10. arg.* ubi etiam responderet ad Germaniæ & simul Odoardi Regis Angliæ. Sanè Reges Portugallia ob talem legem fùere excommunicati, & Regnum interdictò suppositum, donec illam Dionysius revocaverit, præstito per suos Oratores juramento de parendo mandatis Ecclesiæ, ut videre est ex literis Nicolai IV. datis 10. Kal. April. 1290. Sunt tamen aliqui Doctores, qui asserunt, exinde in eo Regno adesse privilegium Papæ in favorem talis legis, quod alii negant adesse; & privilegium allegantibus incumbit illud in authentica forma demonstrare, *cap. 1. de fide instrum. &c. porò de privileg. Rota in Osonsensi Canonie. die 1. Decemb. 1595. & Peasantius de immun. disp. 3. num. 2.* Observat quoque Germovius in *assess. l. Eccl. c. 7. in*

o Regno stabilia Oratoriis, & Monasteriis titulo perpetuandi obligationes Missarum passim relinquunt p. 6. t. 1. re. 11. Quod autem, ait Curellius de Levitis & Sacerdotibus veteris legis, falsum est: nam ex Levit. cap. 25. habetur, eos habuisse aedes urbanas quovis tempore redimibiles, & Jeremias in Anathoth Urbe sacerdotali agrum emit, ut observat Sancius in Ezech. c. 44. vers. 28. nu. 59. immo notat Becanus, in analog. vet. Eccles. c. 7. q. 6. n. 3 civitates tredecim datas esse Sacerdotibus, reliquas Levitis. Quod si in aliquibus scripturis dicitur Levitas nihil possidere, id ideo dicitur, quia omnia habebant titulo eleemosynae: non per sortem, ut alii. Nicolaus le Maistre de sacro Patr. lib. 1. c. 10. p. 5. t. 1. ref. 5. Ad id verò.

Item si praecipiat, ab Ecclesia & Ecclesiasticis aliquid solvi pro immobilibus amortizandis.

Et omnia praedicta militat tertio contra leges amortizationis, quibus praecipitur, ut in transferendis rebus immobilibus in Ecclesiam & Ecclesiasticos, impetrari debeat licentia Principis, & solvi certa pecunia. Contra quas invenitur ex Gallis Petrus Jacobus in practica. titulus de success. Regni Franc. & ex Hispanis Beltran. de Guevara in propugnator. lib. Ecclesiast. assert. 1. §. 5. nu. 22. ubi ait, Philippum II similem legem Joannis II. abrogare, in nova recollectione loco illius apponi fecisse aliam legem de non condendis Regibus contra libertatem Ecclesiasticam, & in Francia extant Constitutiones Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & Henrici IV. vetantes ne Clerus bona recens qua sita extra manum suam ponat, aut pro illis amortizandis quicquam solvere compellantur. Vide Annatum Robert. lib. 2. rer. iudica. c. 21 p. 1. t. 2. ref. 102. p. 3. tr. 1. ref. 4. p. 4. tr. 1. ref. 57. & p. 6. tr. 3. ref. 10. §. Ad exemplum.

Item si prohiberet Laicis, ne Clericis molant, coquant, vendant, vel servitia exhibeant.

8. Quarto, ex hoc etiam capite invalidum foret statutum prohibens laicis, ne Clericis vendant, molant, aut coquant panem, &c. & aliqua servitia eis exhibeant, quae ipsis debentur ut civibus, & novo etiam titulo ut Clericis: nam dum Clerici sunt, non amittunt jura civium, sed ratione status majoris reverentiae, & honoris digni sunt. Guevara ubi supra num. 11. & 12. & alii com-

muniter contra Perciram, p. 2. c. 67. n. 15. p. 1. t. 7. ref. 5. t. 4. p. 4. t. 3. ref. 15.

9. Quinto, etiam invalidum esset statutum circa funera, disponens de his, quae spectant ad utilitatem Ecclesiae, & Religiosorum Clericorum, ut de eleemosyna Missarum, eleemosina Clericorum, numero candelarum, & Religiosorum comitantiu cadaver: indirecte enim prohiberet liberam facultatem dandi eleemosynam Ecclesiae & Clericis, Alterius de cons. 1. disp. 16. l. 5. c. 6. Idem die de culcitris, quae apponuntur super corpus defuncti; nam haec remanent apud Ecclesiam pro ornamento parietum. Secus verò, si disponant de vestibus lugubribus, apparatu cubiculorum & similibus, ad Ecclesiam non pertinentibus, ut ait Alter. ibid. Et idem docet Duardus in can. 15. q. 19. n. 7. de extractione sepulturae. At Grassus in hoc contrarium censet, de eff. cler. eff. 2. nu. 483. q. 1. t. 2. ref. 65. Adde, quod statutum circa Missas, candelas, & sepulturam esset invalidum alio titulo, quia nimirum disponderet de rebus sacris, pertinentibus ad cultum divinum. Sicut etiam pragmatica Sicula, quam citat & sequitur Burgius de modo proc. ex abrupto cons. 1. q. 65. nu. 29: quod Clerici minores non gaudeant foro, nisi singulis Dominicis & festis diebus in Ecclesia horis congruis cum superpelliceo assistant: quia dirigitur ad Clericos, qui a potestate laicali exempti sunt. Guazzinus de cons. 20. c. 9. n. 35. p. 4. t. 1. ref. 88.

Si disporre de numero Religiosorum. Missarum. Candelarum. Vel de culcitris in funere.

Vel aliquod onus imponeret Clericis, ut gauderent deane.

10. Sexto, idem die de statuto Principis, ne suis privilegiis potiantur ii, qui subditi non sunt, ut ait Durand. n. 41. contra Azorium. nam Clerici de jure communi frui possunt privilegiis communitatis, c. alicui constitutus, de rest. in integr. p. 1. t. 2. ref. 60. Unde ex vi statuti laicalis possunt convenire laicos pro jure congrui, non tamen ab eis conveniri. Surdus li. cons. 2. n. 14. contra aliquos apud Giurbam decis. 25. n. 10. utrumque affirmantes, & alios apud Riccium p. 3. decis. 130. n. 3. utrumque negantes. Idem ex vi statuti laicalis possunt laicos cogere ad compromittendum, non tamen ipsi ad compromittendum compelli. Grassus ubi supra n. 414. contra Riccium in

Qgggg 3; collect.

decis. p. 1. decis. 177. p. 3. tract. 1. resol. 43. Idem dic de declaratione, ut Clericus aliquis vel aliqui, inter quos esset Clericus, non gaudeant privilegio universitati concessio, v. g. de franchigia quinquennali in civilibus, *p. 1. t. 2. resol. 59.*

Aui
prorogare
iurisdictionem
Ecclesiasticam.

11. Septimò, idem dic de statuto, ne laicus alienam iurisdictionem prorogare possit: nam id laicis in favorem iudicis Ecclesiastici concessum est, non solum de iure canonico, *c. significasti. de foro cõp. sed etiam civil. l. si quis ex consensu. c. l. Episcopale C. de Episcop. audient Cochier par. 2. c. 66. n. 5. c. 10. p. 4. t. 1. r. 24. in fine, p. 5. t. 1. r. 8. c. p. 6. t. 2. ref. 7. in fine.* Unde statutum prohibens adhiberi contractibus iuramenta, irritum est, quia nimirum impedit prorogationem iurisdictionis Ecclesiasticæ, qua ratione iuramenti exerceri potest in contractibus civilibus, etiam ex re prophana, inter personas mere laicas. Villante *in c. decernimus de iud. nu. 127.* ubi damnat similes leges existentes in Regnis Castellæ, & Portugallia, quâ is hæc permittant iuramenta in conductu, ne redditus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, ut notat cum aliis Hevia *in cur. Phil. p. p. 1. §. 5. n. 33.* Adde quod materia iuramenti est sacra, & ex hoc capite extra limites iurisdictionis laicalis, ut dictum est *n. 4. p. 1. t. 2. ref. 114 c. p. 5. t. 2. ref. 8. §. Adde.*

AVT denique,
si ferretur etiam pro
Ecclesiasticis.

12. Denique contra immunitatem esset omne statutum Principis cõmuniter latum pro laicis, & Ecclesiasticis, etiam si spectet ad bonum commune; quia necessitas & bonum publicum non dat iurisdictionem. Et quamvis Clerici teneantur servare leges civiles latas pro bono communi, id quidem verum est, quando non pugnant cum immunitate Ecclesiastica, *p. 4. t. 1. r. 52. §. Suppono, c. p. 6. t. 3. r. 7 in fine.* Et tunc non tenentur coactivè, quasi teneantur ex vi legis laicalis, & iudex laicus eos ad illarum observantiam possit astringere, sed solum directivè, nimirum ex vi rationis naturalis, quæ dicitur partem suam comparti cõformari debere, *r. 52. cit. & p. 6. t. 3. r. 4. §. Dicendum.* Adde, quod Caspensi *rom. 1. t. 13 de leg. disp. 4. §. 2.* putat, in tali casu Clericos non teneri ad tales leges sub mortali secluso scandalo,

Qui non tenentur
coactivè ad leges
laicorum etiam
latas pro bono communi.

& citat Bonacinam & Salaz. Verum alii contra sentiunt: quia si astringuntur illas servare, non est unde eorum obligatio minuat. Vide Palaum *to. 1. r. 3. disp. 1. punct. 24. §. 6. n. 2. p. 6. t. 8. ref. 4. in fine.*

13. Ex his igitur primò invalidum, & Ecclesiasticæ immunitati contrarium foret statutum, quod capiatur arma cuiusque inventa horis prohibitis. Nisi Clericis capi præciperet ad vitandum malum, red denda postea cessato periculo, juxta dicta *V. Iudex laicus, n. 17. Palaus to. 1. §. 3. disp. 1. punct. 14. §. 6. n. 9. contra Pereira p. 2. c. 43. n. 2. p. 4. t. 1. ref. 19.*

Tale esset statutum,
quod auferantur
arma inventa
horis prohibitis etiam
à Clericis.

14. Secundò, idem dic de statuto prohibente indistinctè laicis, & Clericis impressionem librorum absque licentia Principis, qui nullam habet in Clericis potestatem, sicut habet Episcopus in hoc circa laicos in finem spiritualem ex Conciliis Lateran. *sess. 10. Trident. sess. 4.* Adde quod quandoque libri exempti sunt de iurisdictione laicorum, ratione materiæ sacræ, quales sunt expositiones Bullarum, Commentaria in sacram Scripturam, in D. Thomam, &c. Bariola *conf. 34. p. 4. t. 1. ref. 60.*

Quod non imprimantur
libri etiam Clericorum
sine licentia Principis.

15. Tertio, idem dic de statuto laicali, prohibente extractionem frumenti, vini, leguminum, &c. extra territorium, ut servetur abundantia in civitate, hoc enim statutum si directum sit etiam ad Clericos extrahentes prædicta de suis prædiis recollecta, lædit immunitatem. Si verò non nominat, non comprehendit. Azorius *p. 3. l. 5. c. 19. nu. 13.* & alii contra Menoch, *8. conf. 890.* & Bobadillam *to. 1. l. 2. c. 18. n. 117.* autè legendos, *p. 1. t. 2. ref. 69. c. p. 6. t. 8. ref. 4.* Nec approbanda est consuetudo Sicula, quod Clerici extrahentes prædicta de suis prædiis extra Regnum, solvant gabellam, vulgò *li tratti*, & sic illam nominatim reprobat Ciarlinius *contro. foren. c. 13. n. 15. c. 16. p. 5. t. 1. ref. 27. §. Sed adversus.* Et eadem est ratio de consuetudine hujus Urbis Panormi, si amplius observatur, ut in eam non possint introire vina extra territorium recollecta, etiam à Clericis, quæ quidem consuetudo, & lex nec respicit bonum publicum, sed peculiare, personarum habentium

Quod non extrahantur
vitalia & territorio,
etiam à Clericis.

Vel quod in territorium non introducantur etiam ab ipsis.

bentium vineas, & prædia in territorio, Beller. p. 1. r. 6. §. 3. n. 3. p. 1. r. 2. r. 70. & p. 6. r. 8. ref. 4. Quod si contingat necessitas magna, ut carectia, quæ sublevari non possit, nisi concurrant Ecclesiastici, tunc quidem Ecclesiastici tenentur directivè dictis legibus prohibentibus extractionem annuam, aut præcipientibus denunciationem & venditionem; non tamen ita, quod per laicos ad id cogi possint, sed per Ecclesiasticos, juxta dicta V. Index laicus, n. 22. Et consulo Episcopis, ut in tali necessitate suis edictis Principum statuta corroborent, ut notat Surdus conf. 3. 1. n. 39. ut fecit S. Carolus Borromæus, & pluries ordinavit sacra Congregatio, & signanter Nuntio Neapol. die 3. Septemb. 1591. & Episcopo Parmen. ann. 1599. ref. 4. cit. §. Sed instabis. Quod autem de introductione victualium dictum est, procedit contra Lagunam in alleg. artic. 2. numer. 45. etiam si Clericus prædicta de suis prædiis recollecta in Civitatem

Nam ipsi his legibus non ligantur Vnde in necessitate cogi debent à iudice Ecclesiastico.

Ex vi autem statuti laici, in iussu auferuntur à Clericis vi-ctualia in-venta contra pragmatiam. Vendita supra taxam. Cum falsis ponderibus, mensuris, &c.

Aut vexantur eorum ministri hæc peragentes.

introduceret, ut ibi carius venderet: nam hæc non est negotiatio Clericis interdita. Vide V. Negotiari, num. 3. ibid §. Et tandem. Ex quibus apparet primò, quam malè auferatur à iudice laico annona Clericorum, quæ contra ipsorum leges extrahitur vel introducitur: hæc enim est verè pœna, licet pecuniaria, & nascitur ex delicto ut patet ex leg. 1. ff. si quadrupes, ibi, noxa autem est ipsum delictum, & §. 1. Inst. de noxal. l. Quintus, & seq. ff. ad leg. Aquil. Clerici autem exempti sunt à jurisdictione laicorum in persona & bonis, ut dictum est V. Communitas Ecclesiastica (unde exempti sunt à l. si re bonis, & l. fin. 15. c. 1. igitur, C. de iur. delib. quibus indicitur onus solvendi creditoribus hæreditariis etiam supra vires hæreditatis, hæredi hæreditatem adveni-entibus absque confessione inventarii. Duar. in cam. 15. q. 15. n. 8. p. 1. r. 2. resol. 71.) Quod etiam procedit, si Clericus prædicta vendat supra taxam, corrupta, falsis ponderibus & mensuris &c. p. 1. r. 2. ref. 7. & p. 6. r. 8. ref. 4. §. Secundo. Apparet secundo, quam malè vexantur in tali casu Clericorum famuli coloni, vel alii ministri, qui de eorum mandato in civitatem in-

roducunt, vel de ea extrahunt frumentum &c. ut docet Ciarlinius lib. 1. c. 31. & Sperellus decis. 12. n. 61. & decis. 24. n. 7 qui testatur, ita passim respondere sacram congregationem immunitatis. Et ratio est, quia operarii, quando obediunt mandato conductoris in re, quæ de sui natura non sapit delictum, ad nihil tenentur. Gloss. in l. in rem. §. Signum pœnis, si in ff. de rei vendic. quâ teste Decio in l. velle omnes sequuntur. Et ministri in tali casu nullum habent jus in re; unde delictum non substantiatur in eis, sed in Clericis, quorum negotium geritur ref. 4. citat. §. Ex prædictis. Apparet tertio, quam malè cogantur venditores vini Clericorum præstare fideiussione de solvendis pœnis latis contra vendentes falsis mensuris, supra taxam, &c. nam ex hoc Clerici non inveniunt venditores, nisi servent eos indemnes de omnibus pœnis, quæ ex tali venditione solvenda forent, cum tamen ipsi ad tales pœnas minimè teneantur. Laderchius conf. 193. num. 5. & 9. Mandell. conf. 8. n. 16. 17. & 18. & alii. Et custodes animalium Clericorum non tenentur banno, quod pro damno animalium tenentur, quia famuli & coloni religiosorum non alligantur statutis laicorum, si ve specialiter si ve generaliter de illis disponant. Duar. q. 26. n. 6. & alii. Apparet quarto, lædi immunitatem, si cogantur venditores vini vendere in quarta domo ab Ecclesia distante, per hoc enim Clerici & Religiosi coguntur conducere tabernam extra suas domos cum dispendio, & damno: sunt que laicis deteriores, quia hi vendere possunt in propriis domibus: cum tamen jura proclamant, magis Clericis favendum esse, quam laicis, l. sunt persone. ff. de relig. & sumpt. jun. p. 4. tr. 1. ref. 52. Apparet quinto, quod si in aliqua Civitate adesset statutum, ut aliqui tantum vendant vinum &c. hoc statutum non impediret, quomòdus Clerici aperire possent tabernas, &c. etiam si pecuniam ex dicto monopolio Civitas insumeret in manutentione alicujus hospitalis, aut monasterii, vel in sublevatione necessitatis publicæ; nisi ut observat Azor p. 3. lib. 5. cap. 19.

Vel coguntur præstare fideiussione de solvendis pœnis, si in venditione fraudem commiserint.

Vel animalia Clericorum ab ipsis custodia pauperum fecerint.

Aut vendere vinum ultra quartam domum ab Ecclesia.

CLERICI
nō cōprehenduntur in monopolis Principum.

q. 13. publica utilitas respiciat a quæ primò Clericos & laicos, sicut esset reparatio aggerum, ne flumen inundet vicinos agros laicorum & Clericorum, nam ad hanc Clerici contribuere tenerentur cum requisitis, de quibus V. *Gabellas nu. 3. p. 5. tract. 1. ref. 20.* Adde, non deesse Doctores, qui dicant ejusmodi monopolium seu zagatum etiam quoad laicos illicitum esse, & interdictum in quinto canone Bullæ Cœnæ, ut dictum est V. *Bulla Cœna, num. 4.*

Non in lege (sancimus) de insinuandis donationibus.

16. Quartò idem dic de l. illud, C. de sacro. Eccle. & l. Sancimus, C. de donat. ubi præcipitur, ut donationes supra quingentos aureos, etiam factæ Ecclesiis, in rebus curiæ insinuantur; unde hodie donationes Ecclesiæ insinuantur, ut ait *Aponte in resp. super conf. Ven. ex Joan. Andrea & DD. communiter, p. 4. tract. 1. ref. 63.*

Vel statuto, quod concubina non teneatur de furto ex bonis concubinariorum.

17. Denique idem dic de lege seu statuto, quod concubina non teneatur pro furtis factis ab ipsis de bonis concubinariorum, si extendatur ad concubinas Clericorum, quia denegaretur ipsis actio furti, quæ eis competit de jure communi. *Valenzuela in def. monit. Pauli V. p. 1. tr. 1. nu. 24. & alii contra Pereiram p. 2. c. 75. n. 1. p. 4. t. 1. ref. 11.*

Principes cauti sint in salva manu tenenda Ecclesiastica libertate. Si tranquille, & prospere regnare cupiunt.

18. Postremò, monendi hoc loco veniunt Reges, & Principes, eorumque Consilarii, ut si Regna stabilire, & ab eis calamitates arcerè desiderant, nihil statuant, quod Ecclesiastica libertati non sit consentaneum; sed si quod simile statutum in suis ditionibus extat, omninò abrogent & expungant: in dubiis verò eam semper amplectantur opinionem, quæ favet Ecclesiæ, aut saltem consulant sanctam Sedem, ut docet Bernardus Justus in *defens. libert. fol. 27.* & Carolus Imperator apud Granadum in *e. memoriâ diss. 19.* Sciantque violantibus jurisdictionem Ecclesiæ Regnorum everisionem & amissionem imminere, ut falsus est Basilius Imperator. Unde notat Baron. *ad annum Christi 701. & alias,* olim Deum Regnum Hispaniæ tradidisse Mauris & Mahometanis, quia à sancta Sede Apostolica in jurisdictione defecerat, (p. 1. t.

2. ref. 66. & p. 5. t. 1. ref. 23. à §. Et tandè) & ad annum 549. Justinianum, dum Ecclesiasticis dogmatibus perferendis, pliusquam Imperatorem decet, studiosè vacaret, universum pessundèdise Imperium. Hunc tamen ait Tannerus in 2. 2. *disp. 1. q. 3. dub. 1. num. 30.* multa justè & legitime de reb. Ecclesiasticis sanxisse, quæ tamen non sunt leges Ecclesiæ, sed meræ executiones Canonum, p. 1. tract. 2. ref. 116.

19. Monendi quoque veniunt Episcopi, & judices Ecclesiastici, si quando statutum editur contra libertatem Ecclesiasticam, præcipere magistratibus & legislatoribus, ut illud tollant, & ipsis recusantibus ipsis tollere, & invalidum declarare, & in dubiis cogere ad declarandum expressè, tali statuto Ecclesiæ & Ecclesiasticos minimè comprehendi. Vide Sayrum de *conf. lib. 3. c. 34. n. 17. p. 3. t. 1. ref. 68.*

Et si aliquando eam laici dant, Episcopi se opponant.

STATUTUM Papale.

1. Diximus V. *Lek. num. 23.* legem Papalem, secundum Uvigers non obligare in provinciis, antequam in eis publicetur: ex cujus sententiæ probabilitate multa insert Præpositus in p. 2. q. 95. *disp. 1. dub. 7.* præsertim quod regulæ Cancellariæ, saltem extra Italiam non obligant, & quod cultus disparitas apud Chineses & Japonios in his conversionis initiis non sit impedimentum ditimens. Verum ipse contrariam sententiam tenet, quam nos loco citato docuimus, & nunc confirmamus primò, quia dicta promulgatio in diocesis nec naturali, nec positivo jure requiritur, & *novell. 66.* Justiniani posita est pro legibus imperialibus non pro papalibus. Secundò, quia corpus Ecclesiæ benè dirigitur, si deliberationes promulgentur Romæ, quæ est caput illius: & quando Pontifices nolunt suas leges obligare, nisi in singulis diocesis publicentur, id solètur exprimere: unde quando non exprimitur, censetur

STATUTA
Papalia ut obligent omnes, sufficit promulgatio Romana

cenferur velle obligare per folam promulgationem Rom. Porro in materia imunitatis S. D. N. Urb. VIII. in Bulla *Romanus Pont. die 5. Jun. 1641.* damnat præjudicia, quæ illi fiunt sub prætextu, quodd Bullæ Pontificiæ non fuerint publicatæ, vel uſu receptæ p. 6. t. 6. ref. 39.

Vnde Episcopi poſt noſtiam publicatiõnis Romana cogere poſſunt ſubditos ad obſervantiã.

2. Episcopi ergo eo ipſo, quodd lex aliqua publicata eſt Romæ, cogere poſſunt ſubditos ad obſervantiã. Sylvius autẽ, qui in p. 2. q. 96. art. 4. qu. 11. concl. 3. contrariam ſententiã probabilẽ admittit, conſequenter aſſerit, Episcopos, ſi id illis Pontifex non præcipit, probabilẽ eſſe, quodd non teneantur leges publicare, & obſervari curare: niſi fructum aliquem notabilem ex alicujus Bullæ obſervatione ſperarent. Si autem Pontifex ſignificet, ſe velle, ut lex abſque alia promulgatione ubique ſervetur, tunc teneri procurare obſervantiã, non tamen eam promulgare, niſi lex dirigatur ad ipſos. p. 6. t. 6. r. 38. Vide etiam V. Lex, n. 24.

Quid de legibus Tridentini ubi receptum non eſt?

3. † Petes: quid dicendum de legibus Tridentini, ubi publicatum & receptum non eſt? Reſpondeo, ibi leges ejus pœnales non ligat incolas, vel alienigenas commorantes. An nec extraneos tranſeuntes vel apoſtatẽ euntes animo ſe exemptandi à dictis legibus, Vide V. *Impedimenta*, n. 23, & 24. Favorabiles verò, ſecundum aliquos, favere etiam in iſis locis †; nam Zypæus in *conſul. can. lib. 4. conſ. 1. de congr. ſpir.* exiſtimat, Episcopos dictorum locorum uti poſſe facultate ipſis tradita in *ſeſſ. 24. c. 6.* circa abſolutiones & diſpenſationes in caſibus papalibus occultis: & Duvalius de *ſum. Pont. p. 3. q. 7.* reſtat de praxi Episcoporum Galliæ. Verum Sanchez & alii, quos citat & ſequitur Barboſa de *pot. Epif. p. 2. alleg. 39. n. 3.* contrarium docent, & Garzias de *benef. p. 7. c. 11. n. 2. 3.* adducit pro hac ſententiã declarationem ſacri Congregationis Interpretũ, p. 6. t. 8. r. 27.

S T U P R U M.

Stuprum.

1. † Stuprum eſt puellæ virginis repugnantis defloratio per fractionem clauſtri virginis. Nec prima fornicatio maſculi eſt ſtuprum, nec deflo-

Summa Divina.

ratio puellæ conſentientis. Vide V. *Circumſtantia*, n. 8. 9. & 24. †

2. Ad ſtuprum conſequitur in ſtupratore obligatio defloratam in uxorem accipiendi, vel eam pro ſuo ſtatu decente dotandi, non ſolum ſi vi aut dolo deflorata ſit; dicunt DD. communiter cum Navarro c. 16. n. 16, ſed etiam ſi importunis precibus & vehementibus blanditiis. Sed probabilẽ eſt, teneri ſolum de vi & dolo; quia preces & blanditiæ non minuant, ſed augent potius voluntarium, niſi procedant à perſona, cui puella reverentiã debeat. Nec obſtat, quodd abſque præcibus non conſenſiſſet: nam multa ſpontẽ fiunt per preces, quæ ſine illis minime fierent. Turrian. in 2. diff. 30. dub. 2. num. 15. p. 2. tract. 16. ref. 48.

Inducit obligationem nuptiarum, vel d' tis ſi acceſſit datus. Vis. Vehementes preces, &c.

3. Si autem intevenerit promiſſio matrimonii, tunc omninò teneri ducere, etiam ſi promiſſio fuerit ficta: ſi tamen virgo fictionem ex ambiguitate, inſiſta ad casum conſtantia, nimia exaggeratione, & c. nō potuit comprehendere, niſi ipſe ſit longè nobilior, vel opulentior, & puella id ſciverit, & ſecundum aliquos etiam ſi ignoraverit. Sanchez de *matr. t. 1. lib. 1. diſp. 10. & alii communiter p. 3. t. 6. r. 81.* Solus præpoſitus fictum promiſſorem excuſat à nuptiis, in 3. part. q. 9. dub. 4. n. 46. quia promiſſio ficta non parit obligationem, & damnum illarum reparari poſteſt per pecuniã. Sed non eſt recedendum à communi ſententiã. p. 5. tr. 14. re. 32.

Et ſi interveñiſſet promiſſio nuptiarum etiam ficta ad casum ſtuprator tenetur. Niſi eſſet lon- gè ditior. Vel nobilior.

4. Verum tamen eſt, quodd quibus cauſis diſſolvuntur ſponſalia, diſſolvitur etiam obligatio talis promiſſionis, manente ſolum obligatione compenſationis pecunialis, quæ etiam ceſſaret, ſi vir deprehendiſſet non virginem Sanchez *ibid. ref. 81. cit.* Et generaliter, ex quocunque capite contracta ſit, ceſſat quoque, ſi puella poſtea nuptiis æquẽ com- modis potiatur, ita ut nihil detrimenti ſuſtineat. (*Leſ. lib. 2. c. 10. dub. 2. n. 11.* contra Rebell.) aut remiſſionem faciat. Valerius V. *Reſtitutio*, diſp. 11. n. 2. & ſi ſponte conſenſit, nulla ipſi aut parentibus eſt reſtitutio faciendã pro gravata dote, aut aliis damnis inde ſecutis. Sotus L. 4. q. 7. a. 1. ad 2. p. 2. t. 16. ref. 84. § *Limitanda.* Pro-

Vel accideret aliqua cauſa ex iis, quibus ſolvuntur ſponſalia. In quo caſu maneret obligatio dotandi. Quæ etiam ceſſare poſteſt multis de cauſis.

R r r r r   babilẽ

babile etiam est, non teneri ducere, sed solū Vide Sanc. & Less. *loc. cit.* p. 3. l. 6 r. 81 Quid agendum ab eo, qui voto Religionis astrictus virginem violaret sub vera promissione coniugii. Vide V. *Ingressi Religionem*, n. 2.

S V B D I T V S.

SUBDITUS
tenetur obedi-
re

Etiā in
dubio de po-
testate Præ-
lati,

In dubio de
honestate rei.
Præcepta

2 S Vbditus tenetur obedire, etiam in dubio de potestate Prælati, secū-
tum Sanch. *in sum.* t. 2. lib. 6 c. 3 n. 29 quia Prælati est in possessione jurisdictionis qua spoliari non debet per solum dubium. Contrarium tenet Vasquez, & probabiliter *in* 2. q. 19. n. 6 disp. 62. c. 6. *in fine.*
Siverò adsint opiniones pro utraq; parte Vide V. *Opinio probabilis* n. 10 p. 4 r. 3 r. 8

2 Sanè non tenetur obedire in dubio, an impleta sit conditio, sub qua superior aliquid præcepit; quia præsumenda est non impleta Sanch. n. 16 Nec si de honestate rei præcepta, vel de excessu jurisdictionis dubitat etiam ipse Prælati, Palaus *in* 1. disp. 3 punct. 13 n. 13. contra Enriquez lib. 12 c. 6 n. 5 *in gloss. l. 1.* Debet verò obedire, si ipse de honestate rei præcepta dubitaret, non dubitante Prælato ut ait Sanchez n. 3. contra Vasquez n. 51 Nisi tamen grave aliquod dānum in corpore, fama, aut rebus ubi, vel terriæ personæ imminet: quia in dubiis favendum est reo, & subditus in tali casu esset in possessione, si non libertatis, saltē securitatis, seu iuris conservandi se, vel alterum à periculo. Nec in hoc, aut alio quocunque casu, quo obedire non tenetur, excommunicari potest: quia excommunicatio prærequirit culpam Sanchez n. 27. p. 4 r. 3. ref. 9.

3 Probabile est, subditum unius Principis, requirere, & obrinere posse protectionem alterius proprio inconsulto. Sed probabilius non posse, nisi in certis casibus p. 3 r. 7. per totum.

An subditus unius diocesis possit ligari censura à proprio Episcopo, dum absens est: Vide V. *Censura*, n. 7. an ab Episcopo alieno, Vide V. *Reus* n. 1.

S V R D V S.

1 S Vrdus omnino, computatur inter S Vrdus
personas miserabiles, & potest tanquam mi-
declinare forum Novarius *de lect.* 2 q. 8. *serabilis decli-*
n. 6. p. 5 r. 6 ref. 30 & liber est à mune-
ribus publicis, l. 1 C. *quis morbo se excu-*
sant. Secus si sit surdaster, aut tarde au-
diat, l. 2 § *minus audiens, de vac. mun.* Idem
n. 25. *Ib. ref.* 33 Itaque surdus non potest
esse executor testamenti, Angelus V. *Ex-*
ecutor n. 2 *Ib. r.* 28. Nec eligi in Prælatum
cap. constitutionem, de ver. sign. in 6. nec de

Et muneris

publica Non

potest esse ex-

ecutor testa-

menti. Aut

Prælati.

Potest ta-

men esse testis

Et fidelis

for.

cap. *constitutionem, de ver. sign.* in 6. nec de iure civili gerere publicum officium, ut testatur Campanili rubr. 11 c. 17 nu. 37. *Ib. ref.* 20 Non privari tamen iure eligendi alios, ait Bononia p. 2 c. 4. dub. 89. num. 13 quamvis tutius acturum, si huic iuri renunciaret, cum facile decipi possit. *Ib. r.* 13 Potest nihilominus esse testis in his, quæ cadunt in sensum non impeditum Farinac. q. 60 *Ib. ref.* 32 & si sponte veniat, nec à Notario, vel alio fraudulenter inducatur, possit de iure putat Richel. *de contr. disp.* 8 thes. 1 *Ib. r.* 29.

2 Surdus non potest aliquid donare, quod illi bene prohiberi à iure civili in *l. qui id quod, § Mutus, v. donare ff. de don. tenet gloss. & Sanch. de matr. l. 1 n. 1 lib. 1 disp. 8 num. 12 quia facilè decipi potest & zozorius verò *in* 3 lib. 11 c. 3. *quest. ult.* hoc procedere existimat, si surdus sit etiam mutus, & Megalium *in* 2, 2 lib. 2 c. 39. 4 nu. 135 ait eos solum contractus surdo prohiberi qui confici non possunt, nisi utroque loquente, & contractus verbā intelligentes; minimè verò eos, qui sine verbo celebrantur, ut emere, vendere locare conducere: immò posse etiam donare; eo pacto, quo testari potest & donare causa mortis, iuxta *l. discretus C. qui testantur fac. poss.* Item posse hereditatem adire, *Ib. ref.* 12 Regulariter tamen non succedit in feudo, nisi servitium feudi tale sit, ait Spino *in spec. rest. glo. rubr. n. 4.* ut à quolibet sanæ mentis præstari possit, ut in majoricatu: si tamè per signa exteriora perfecte intelligit, ut ait Molina *in**

Item do-

mare. Et alio-

quos contra-

ctus efficere.

da

de primogen. Hisp. c. 13 n. 40. Vide Rosen-
tal de feud. c. 3. conclus. 8 & Intrigliolum
de feud. cent. 2. art. 1. à n. 554. Ibid. 21. Ad-
vertit etiam Megala, Surdum celebrare
posse quemlibet contractum per alios,
& si non est omnino surdus, per seipsum
Ibid. ref. 21

3. Omnino surdus est irregularis, &
non potest ordinari: immò ordinatus e-
jici debet. Majolus lib. 1. c. 23 n. 1 p. 5. t. 6.
ref. 22. Canonicus verò, surdus evadens,
lucrat distribuciones, nec Choro in-
teresse tenetur. Moneta p. 296 n. 16. con-
tra Sanchez in opusc. tom. 1. l. 2. c. 2. dub. 90
n. 7. Ibid. ref. 14. Tenetur tamen officium
leorim recitare, quia quod legit, & si
non audit, intelligit. Si autem legitime
impeditus, non potest recitare solus,
excusatur à recitando cum socio. Si ve-
rò sit simul cæcus, tenebitur solum ad id
quod memoriter tenet, si illud major
pars. Bonartius de hor. can. lib. 2. c. 38 n. 21.
Ibid. ref. 15 & p. 10. t. 16 ref. 45 in fine.

4. Surdus tenetur præcepto Missæ,
annuæ Confessionis, & communionis,
& in articulo mortis ungi debet etiam
in aure, ut dictum V. *Extrema unctio*.
Sed circa Confessionem advertat Con-
fessarius. quæ illum monuimus V. *Con-
fessarius* n. 10. An Sacerdos surdus pos-
sit Confessiones audire. Vide V. *Confes-
sarius* n. 8. De surdo qui simul est mu-
tus. Vide V. *Mutus*: An possit testari ad
pias causas. Vide V. *Testamentum Prævol.*
n. 7. § Decimo.

Et præcepta
Ecclesie.

trandum, cogendum esse abiurare; non se rebaptizari
obstante, quòd dicat, se ob commodum ad lucranda
temporale, non ob malam opinionem magnam elec-
Sacramenti, id fecisse, Quemadmodum moysinum:
abiurare coguntur polygami, & Confes-
sarii sollicitantes, licet negent opinionem
Et ratio est, quia intentio, cum sit occul-
ta, præsumitur ex facto p. 6 t. 8 ref. 9.

3. Secundum, Auctorem casuum Bo-
non. decis. 3 docere, quòd si impius dicat
Putana di Dio, licet postea subjungat
Bacco. vel dicat, *al dispetto di Di*, omit-
tens litteram O, erit nihilominus blas-
phemus hæreticalis, quia in primo tri-
buit Deo per cõtumeliam aliquid ei re-
pugnans: in secundo aufert ab eo, quod
habet. Et quamvis in primo addiderit
paulò post particulam *Bacco*, & in secun-
do omiserit litteram O: adhuc tamen
verba hæreticalem blasphemiam conti-
nentia sufficienter prolata censentur.
Nisi primus particulam *Bacco* ad fugien-
dam blasphemiam addere consuevisset.
Sed revera; cum verba non sint com-
pleta, non apparet, intentionem pro-
ferentis esse blasphemare; quia inten-
tio non nisi ex verbis colligi debet, *L. in-
civile. ff. deleg. Ita Ricciullus de pers. que
in statu rep. ver. l. 1. c. 4. n. 18.* Cui non as-
sentior in eo, quòd docet deinde *inc. 6 n.* *Nec iurans*
11 iurante per membra honesta Christi *per membra*
esse blasphemum, & *inc. 11 n. 7* proferen-
tem contra eundem Sanctum uno & eo-
dem imperu plures blasphemias, plura
peccata committere. Et sic in utroque
dissentit ab eo Fagundes in *Decal. 10. 1*
lib. 203. n. 24 & 14 p. 6. tr. 8. ref. 38.

Dicens por-
ta (putana di
Dio bacco) aut
(Al dispetto
di Di) omit-
tens litteram
O, non esse
blasphemus
hæreticalis.

S U S P E C T I V S

De fide.

Suspectus
de fide esse

1. Suspecti de fide sunt illi omnes,
quos enumeravimus V. *Inquisito-
rum Jurisdictione in qua delicta*. Et alij qui-
dem suspecti sunt graviter, alij levi-
ter; & primi abiurant de vehementi,
secundi de levi. Vide V. *Abiurare*.

Qui fingens
se infidelem
permittit

2. Hic nota duo 1. Primum, contra
Pasqualigum decis. 478 Christianum
qui infidelem se fingens, Baptismũ re-
trato susciperet ad eleemosynam impe-

S U S P E N S I O

1. Suspensio est censura Ecclesia-
stica privans usu Ecclesiastici quidam
officii, aut beneficii, aut utriusque. Sus-
pensio ab officio alia privat usu ipsius
in totum, alia in partem. Et omnis sus-
pensio vel est pœnalis, vel medicinalis:
perpetua, vel ad tempus; à iure, vel ab
homine, &c.

2. Suspensus ab officio non censetur
privari

Rrrr 2

Suspendus ab officio non est Suspendus à beneficio.

Secd potest fructus percipere.

Et novum beneficium obtinere.

Nec suspendus à beneficio censetur suspendus ab officio.

Suspendus ab officio privatur usu Ordinis, & iurisdictionis. Suspendus à beneficio privatur fructibus & temporali administratione.

Non autem iuribus beneficii. Confirmandi Eligendi. Et probabile est, non privari pensione.

privari fructibus beneficii; nam potest illos percipere, temporalem beneficii administrationem gerendo, promptus quantum ei conceditur, officio satisfaciendo Horas canonicas recitando, & ad alia Ecclesiastica munera vicarium substituendo: contra Gloss. in latores de Cler. ex communi ministr. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 5. n. 12. qui contra Navarrum c. 27. n. 6. hanc sententiam procedere putat, etiam si suspensio ab officio sit perpetua, quamvis, si crimen grave sit, privatio quoque beneficii accedere debeat, c. uariu ad purg. can. p. 5. t. 10. r. 1. Adde, quod suspensio ab officio conferri potest novum beneficium, non solum valide, contra Avilam p. 3. disp. 2. dub. 10. sed etiam licite, contra Coninch disp. 15. du. 2. n. 7. ex c. vel non est compos. 14. de temp. ord. nec autem ult. de Cler. excom. non debet transferri ad Clericum suspensum; quia sumus in odiosis. Acugna in decr. p. 1. disp. 6. c. 3. p. 5. t. 10. ref. 2. Et è converso, suspensio à beneficio, non censetur suspensio ab officio, sed potest, immò debet suo officio satisfaciendo, & iurisdictionem, vel administrationem competentem exercere. Abbas in incum dilectus, n. 20. de elect. & DD. communiter, ibid. ref. 3.

3. Officium duo dicit, Ordinem, & iurisdictionem, unde suspensio simpliciter ab officio, ab utroque suspendi censetur. Gloss. in cap. cum dilectus. de consuet. (contra Suarez disp. 44. sec. 2. n. 6. unde non potest administrare Sacramenta, nisi in necessitate, & in eo casu, quo id facere posse excommunicatum, diximus V. Excommunicationis, à n. 16. p. 5. t. 3. ref. 81.) Beneficij verò nomine in suspensione veniunt etiã duo, fructus, & temporalis administratio: nam jus conferendi, eligendi, confirmandi, &c. pertinent ad officium cui ipsum beneficium adnexum est. Et cum auctor Canonis suspendere vult etiã à iure eligendi, solet id exprimere, ut in c. cum in cunctis. §. ult. de elect. Fab in 4. d. 5. q. 1. disp. 6. c. 1. n. 29. & alij contra Toletum l. 1. c. 43. p. 5. t. 10. ref. 8. Probabile etiam est, nomine fructuum non venire pensionem collatam titulo clericali, ut tenet Alterius to. 2. disp. 5. c. 1. ad finem,

& venire: & docet Suarez disp. 27. sect. 1. n. 15. p. 5. t. 10. ref. 17. Existimo autem cum Coninch n. 14. contra Villalobos c. 1. tr. 18. disp. 4. n. 6. collationem novi beneficii factam suspensio à beneficio, ex Clement. 2. de vita, & hon. Cler. & aliis iuribus non esse ipso facto irritam, sed irritandam, p. 5. t. 9. ref. 100. & t. 10. ref. 7. Nec improbabiler docuisset Avilam p. 2. c. 1. disp. 6. dub. 1. concl. 1. suspensum à beneficio, si præter officium, lucrari omnes fructus, & distributiones, part. 5. tr. 10. c. 3. prope finem.

4. Suspendio ab Ordine est suspendio partialis ab officio, & non includit jus solum ab Ordine non privandi iurisdictionem, & stat sine Ordine, ut in monialibus, cap. in indemnitate legendi. Et ibi, de elect. in 6. contra Sylvest. v. suspensio ab Ordine superio, n. 5. p. 5. t. 10. ref. 21. Si non est suspensio ab omni Ordine, sed ab aliquo, tunc non censetur suspensio à majori, non censetur suspensio à minori; quia qui prohibet majus, non intendit prohibere minus. Sed suspensio à minori, censetur indirectè suspensio etiam à majori exercendo, vel suspiciendo, propter decentiam. Suarez verò disp. 26. sect. 4. n. 8. probabile censet, non omnes actus superioris Ordinis impediri per suspensionem inferioris, sed illos solum, qui exercitum includunt inferioris suspensio, & sic suspensum à Diaconatu non posse celebrare, quia debet legere Evangelium, quod est actus Diaconi: posse tamen Confessiones audire, baptizare &c. præter contrariam rationem, p. 5. t. 10. ref. 5.

5. Suspendus ab Ordine Episcopali, eos tantum Ordinis actus exercere prohibetur, qui Episcopo proprii sunt, & Sacerdoti de iure ordinario competere non possunt. Et si suspendatur ab usu Pontificalium, directe prohibetur solum uti baculo & pallio: per accidens verò & consecutivè illorum actuum exercitio, qui sine baculo & pallio exerceri non debent, ut ordinatio, confirmatio Ecclesie, Altaris, aut Virginis. Minime verò celebrare sine Pontificalibus, Confessiones audire, aut fo-

req.

cur ab usu Pontificali? man lib. 1. c. 5. p. 3. c. 1. n. 6. p. 5. t. 10. ref. 4.
A collatione minorum Ordinum? 6. Ceterum, suspensus à collatione tantum minorum Ordinum, non censetur suspensus à collatione majorum, & secundum Layman, suspensus ab officio confirmandi, non censetur suspensus à consecrando vel ordinando; quia quamvis hæc illo majora sint, non sunt tamen connexa. Suspensus item ab audendis Confessionibus, vel ab administratione Sacramentorum, non censetur prohibitus celebrare; quia celebratio Missæ non solet comprehendi sub ministerio Sacramentorum. Præpositus in 3. p. 9. 3. dub. 2. n. 18. p. 5. t. 10. ref. 6.

An valeat suspensio dispensatio (ab officio, vel beneficio.)

7. Causæ suspensionis eadem sunt, ac aliarum censurarum, & de his diximus V. Censuræ. Hic solum proponemus tria dubia, duo circa causam formalem, unum circa materiam. Primum dubium circa formam: An suspensio disiunctiva, ab officio, vel beneficio teneat. Henricus l. 13. c. 22. n. 4. in gloss. h. E. & DD. communiter apud Hurradam de sus. p. diff. 4. n. 11. respondent negativè: quia non est maior ratio, quod reus ab uno potius, quam ab alio, suspensus maneat. Ipse verò Hurradus respondet affirmativè: nam Confessarius potest imponere in poenitentiam hoc vel illud; & iudex damnare aliquem ut ferat aliquot verbera, vel solvat certam pecuniam. Et nulla est ratio negandi in iudice potestatem obligandi reum, ut accipiat utramlibet ex his censuris p. 5. t. 10. ref. 13.

Et lata sub hac forma (suspensus.)

8. Secundum dubium: An suspensio lata sub hac forma, sit suspensus, sit valida & à quo suspendatur? Bizozerus de sus. p. c. 1. n. 13. refert opinionem aliquorum, quod sit invalida: quia imperitia iudicis non debet obesse reo: & aliorum, quod sit valida, & suspendatur ab eo, in quo reus deliquit. Ipse verò tenet, & validam esse, & privare tum officio, tum beneficio quemadmodum dicitur, sit excommunicatus. intelligitur de excommunicatione majori. Vide Mercetum in 3. p. q. 2. 3. dub. 1. & Gordonum to. 2. lib. 7. q. 14. c. 2. nu. 7. p. 5. t. 10. ref. 14.

9. Tertium dubium circa materiam:

An suspensio contrahi possit pro culpa aliena? Negat Cajetanus V. Suspensio: hi possit pro quia nemo puniri debet ob culpam alienam? rius, c. 2. de const. & c. 2. de his. qua sunt à mar. part. c. C. de pen. Affirmavit vero D. Thomas in 4. dist. 18. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. quem sequitur Cornejo in 3. p. tract. 5. disput. 3. dub. 2. q. 1. & ad argumentum Cajetani respondet, locum habere in suspensione unius particularis: non autem quando suspenditur simul collegium: nam tunc sufficit culpa plurium, vel superioris, juxta c. sistentia. de sent. ex. com. in 6. quia suspensio non privat bonis pertinentibus ad propriam animam p. 5. t. 10. ref. 27.

SUSPENSIONIS Aliquot in particulari.

1. Monachi Benedictini præscripto habitu non utentes, incurrun suspensionem Clement. 1. §. si quis autem, de statu Monach. Excusantur autem, tum ex inadvertentia, vel ignorantia huius Bullæ; quia fertur in eos, qui habitum prohibitum portare præsumserint quæ verba important dolum, & temeritatem, tum ex parvitate materiæ, si deferant ad breve tempus. Immo Suarez dist. 31. sect. 6. n. 10. non incurrere eos inquit, nisi habitum prohibitum pro ordinario deferant, p. 5. t. 20. ref. 42.
2. Clericus utens vestibus prohibitis, incurrit suspensionem c. de vita, & hon. cler. & Clem. 2. eod. Cornejo dist. 4. cas. 13. Excusatur tamen ab Avila p. 7. dist. 5. dub. 8. si utatur occultè, ut domi in studio, vel sub alius vestibus absconditis, vel si occurrat iusta causa, ut doctoratus nuptiæ, vel simile factum. Et Enriquez l. 13. c. 39. nu. 3. testatur, esse quorundam Recentiorum opinionem, quod hæc suspensio usu abrogata sit, pars. 5. tom. 10. ref. 51.
3. Clericus publicè concubinarius est ipso iure suspensus, secundum Navarr. c. 29. n. 67. per c. ult. de cohab. cler. & mulier. c. si qui sunt, d. 81. q. 8. & c. Sacerdos, dist. 50.

De suspensio- ne Benedicti- norum utenti- um habitu- prohibito.

Clericorum si- militer probi- bitas vestes forentium.

Concubina- riorum

Rrrrr 3 Sed

Sed Suarez *sect. 4. à n. 10.* ait cum Soro, hanc etiam suspensionem derogatam esse per non usum, additque, nec satis ex citatis testibus colligi, suspensionem hanc esse latae sententiae, *p. 5. t. 10. ref. 49.*

suspensio unum... durante matrimonio.

4. Quomodo suspensio contrahatur per malam Ordinis susceptionem dictum V. Ordinis subiectum, & *ibid. n. 48.* Hic nota, quod si quis durante matrimonio sacros Ordines suscipere praesumeret, incurreret suspensionem Extrayag *Antiqua. l. an XXII.* à qua absolvi non posset, pro ministerio post mortem uxoris, vel pro ascensu ad alios altiores, aut pro capacitate officii, vel beneficii Ecclesiastici, nisi per Papam, aut in approbata Religione professu, per dioecesanum, intellige de illis Religionibus, quae non communicant in privilegiis Mendicantium. Sed quia Bulla lata est contra praesumentes, non ligaret suscipientem ignoranter, aut bona fide Praepositus *3 p. q. 3. dub. 5. n. 40 p. 5. t. 10. r. 59.*

Et Episcopi ordinantis non subditum vel in aliena diocesi sine licentia.

5. Incurreret etiam suspensionem Episcopus ordinans Clericum non subditum sine dimissoria, vel in aliena diocesi sine licentia Vide V Ordinis, n. 42 Clericus sodomita non incurrit suspensionem. Vide V Clericus sodomita.

SUSPENSIONES Effectus.

Suspensus I. ab Ordine, si exerceat Ordinem suspensum fit irregularis.

PRaeipuus suspensionis effectus est, quod exercens actum, à quo est suspensus, si materia est gravis, peccat mortaliter, & si est actus Ordinis, incurrit irregularitatem Papalem *1 cum medicinalis, de sent. excom in 6. c. 1. de sent. & re iud. in 6. c. si quis Episcopus in consilio, & c. si quis Episcopus damnatus 1. q. 3.* quam non bene Maiolus extendit ad usum beneficii, vel iurisdictionis, ut ait Suar. *disp. 26. sect. 2. n. 6.* Qui n. 3. bene adderit suspensum, quoties excusatur à culpa, excusari etiam ab incurrenda irreg. *p. 10. 10. ref. 9.*

Secus, si ad superiorem ascendat vel superiorem exerceat.

2. Suspensus ad Ordine, si ad superiorem Ordinem ascendit, non fit irregu-

laris: quia hoc non exercitium Ordinis, Vide V Ordinis n. 10. Idem dico cum Cornejo *tr. 5. disp. 2. q. 5.* si suspensus ab inferiori, exerceat actum superioris, quia non exerceat Ordinem, à quo directè Vel Episcopus sed à quolibet indirectè, & per consecutionem suspensus est, *p. 5. t. 10. ref. 5. §. Ve-* à Pontificalibus, celebres cum illis

3. Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrando in Pontificalibus, non fit irregularis: quia non est suspensus à substantia celebrationis, sed solum quoad solemnitatem accidentalem. Avila *p. 7. disp. 9. sect. 2. d. b. 2. p. 4. r. 2. ref. 92. §. Notandum, & p. 5. t. 10. ref. 4. §. Sed difficultas.* Nec sunt irregulares

4. Non incurrit irregularitatem si concionetur, etiam solemniter suspensus ab officio concionandi, quia concionari non est per se actus Ordinis. Tanne- *Vel à susce-* *ptione sacra-* *mentorum,* *10. Eadem est ratio de susceptione sacra-* *mentorum ab eo, qui ab eorum sus-* *ceptione suspensus erat Bonacina de Clericis sus-* *cept. disp. 3. pun. 4. n. 6. p. 5. t. 10. ref. 26.* Et suspensus ab officio divinis, si illis assistebat tanquam laicus *assistat ut* *Filliucius 10. 1. ar. 17. c. 2. num. 32. contra laicos.* Sylvest. V Suspensio, q. 5. p. 5. t. 10. ref. 12.

5. Peres: An acta suspensi sint valida? Respondeo, actus iurisdictionis esse in- *Actus iuris* *validos, nisi sit occultus, in quo casu dictionis pro-* *supplet defectum Ecclesiae, sed si non* *codentes à* *est denunciatus, invitatus ab aliis, vali-* *suspensio de-* *dè & licitè iurisdictionem exerceat, ut de nunciato,* *excommunicato tolerato dictum est suo sunt irriti.* *loco Suarez disp. 26. sect. 2. n. 2. Actus au-* *Abus vero* *tem Ordinis sunt validi, etiam in denun-* *Ordinis, va-* *ciato, praeter absolutionem sacramen-* *lidi,* *talem, quae est etiam actus iurisdictionis:* *quam si non est toleratus, invalidè* *exerceat: unde, si est toleratus, valide etià* *absolvit Victoria de clav. n. 227. contra* *Soti in 4. d. 22. q. 1. as. conc. 2. p. 5. t. 10. r. 52.*

6. Alter effectus suspensionis communiter assignatur, quod post denunciationem nemo possit cum suspenso *Suspensum* *non tenemur* *communicare in his, à quibus suspensus est* *vitare in ac-* *tibus à qui-* *Quod cum Navarro c. 27. n. 163. eatenus* *tibus à qui-* *verum puro, quatenus quis cooperare-* *bis suspensus* *tur illi in delicto, ob quod fuit suspensus est* *est*

*Vnde se-
cluso scanda-
lo, & coopera-
tione possu-
mus assistere
sacro celebra-
to à suspensio*

vel illum absque necessitate ad secum in divinis communicandum induceret, ut generaliter de maloministro diximus V. Scandalum. Si autem suspensus ab ingressu Ecclesie in Ecclesiam intret, non tenebor exire; immo si suspensus ab Ordine celebret, possum assistere, non tamen cooperando. Nam ex vi præcepti Ecclesiastici tenemur quidem vitare excommunicatum denunciatum non tamen suspensum: cujus ea potest esse ratio, quia suspensio non respicit perse communionem cum fidelibus, sicut excommunicatio. Corneio disp. 2 dub. 1. Vide etiam Suarez disp. 14 sect. 3 n. 4 & Sayrnm l. 4 c. 11 n. 6 p. 5 to. 10 ref. 20.

Quibus actibus priver suspensio, dictum est V. Suspensio nam hoc ad naturam ipsius potius, quam ad effectum pertinet

in contrarium. Sed Megalius in 3 p. lib. 5. cap. 2 q. 1 num. 2 & 3. putat cessare: tum ex c. ex litteris, de const. & can. Presbyter 1. quest. 5. tum quia non tolli absque absolutione per resipiscentiam; statuitur solum de excommunicatione, a. cum desidero, de sent. excom. Tum denique, quia in absolutione excommunicationis & interdicti, e qua fronte, statuitur præstandam esse cautionem juratoriam, nec ibi fit aliqua mentio suspensionis absolvendæ, quod signum est, eam per se evanescere, p. 5. tr. 19 ref. 25

9 Tollitur etiam suspensio, seu major suspenditur per appellationem juxta dicta V. Appellatio. 18

10 Quando autem exigit absolutionem, tunc absolvi potest ab eo, qui eam tulit, vel ejus superiore. Si vero est à iure, & est reservata Papæ, ab eo tantum absolvi potest nisi delictum sit occultum, quo casu militat decretum Tridentini sess. 24. cap. 6. concedentis facultatem Episcopo absolvendi dispensandi in omnibus occultis. Qui absolvere similiter potest publicam, si nemini reservata est, juxta textum cap. nuper, de sent. excom. propter paritatem rationis cum excommunicatione. Eam tamen non potest tollere Parochus, vel simplex Confessarius, quia requirit jurisdictionem in foro exteriori, & disparitas de excommunicatione est, quia hæc impedit absolutionem peccatorum. Hurcadus de susp. diff. 12. numero 31. Quamquam Præpositus quest. 3 dub. 4. numero 31. etiam simplicem Confessarium posse eam absolvere doceat, si retinet rationem censuræ, part. 5. tom. 10. resolut. 23.

Omnis tamen cessat per appellationem

Et absolutionem Quamvis non est reservata.

Præbere potest Episcopus.

Et secundum aliquos etiam simplex Confessarius.

SUSPENSIONIS Cessatio.

Suspensio 7. **S**uspensio lata est ad certum tempus, elapso tempore, cessat absque alia absolutione. Et contra Suarez disp. 29. sect. 2. n. 14 si lata est sub conditione, cessat, transquousque satisfeceris, posita satisfactione, cessat similiter ex se, quod non contingit in excommunicatione; quia hæc non cessat sine certa forma, et si servetur 7 q. 3. ibi quousque Episcopo visum fuerit humaniorè circa eos ferre sententiam, & à nobis, ibi, absolutionis etiam formam. Suspensio verò (& secundum Anguianum disp. 12. contr. 3. n. 48 etiam interdictum) cessat posita voluntate, etiam tacita superioris, quæ resultat ex illis verbis suspendo quousque satisfeceris. Adde, quod consuetudo, ita recepta est quoad suspensionem, non quoad excommunicationem: quamvis aliqui idem doceant de ea, p. 5. n. 10. ref. 24

Vel posita conditione.

Et lata ob contumaciam

8. Suspensio lata absolute ob contumaciam, non cessat secundum Layman lib. 1. c. 6 p. 3 cap. 4. num. 2. per hoc, quod aliqui dicunt cessare cessante contumacia, & offert satisfactionem: quia non fuit lata sub tali conditione, nec ultus rextus est

11. Cum Clericis suspensis ratione Ordinis male suscepti, dispensare potest Episcopus, ut videre est. V. Ordinis num. 12. & Confessarius per Cruciatam, Vide V. Bullæ Cruciatæ, num. 42.

S V S P I C I O.

SUSPICIO 1. **S**uspicio est assensus circa unam quid? contradictionis partem, cum in-
In quo assen- certitudine, & magna cum formidine
rat ab opinio- alterius partis. Differt ab opinione,
ne? quia fertur in partem deteriorem, cum
opinio in utramque partem indiscrimi-
natim feratur.

Et an suspi- 2. Quando quis ex levibus indicibus
cari malum temere, & voluntarie malum de prox-
de proximo imo suspicatur, secundum Sylvium in 2.
sit mortale? 2. *quest. 60. art. 2.* & alios peccat mortali-
ter, si malum sit grave, & persona ho-
nesta. Sed contrarium teneo cum Fabro
in 4. d. 15. q. 3. *disp. 54. c. 1. n. 10.* quia nul-
lum iudicium circa certitudinem est
mortale, per D. Thomam in 2. *cit. p. 3.*
2. 5. ref. 31.

3. Ex quibus delictis oriatur suspicio
hæresis. Vide V. *Inquisitorum jurisdictio*
in qua delicta, & V. *Suspectus de fide.*

T A C T V S.

TACTVS 1. **T**actus inhonesti inter non con-
impudici in- iuges, sicut & oscula, sunt pec-
ter solutos cata mortalia, nec in rebus veneris da-
sunt mortifi- tur parva materia, ut dictum est V. *Lux-*
feri. uria, num. 3. Si tamen fiant in Ecclesia,
non erunt sacrilegi, ut dictum est V.
Circumstantia, num. 43. At tactus ma-
nuum in choreis secundum consuetu-
dinem non sunt illiciti: nec mulier ne-
gare eos tenetur, si ab aliquo mala inten-
tione se tangi sciat, dum abest pericu-
lum sui consensus. Filiucius *tomo 2. tr.*
30. c. 10. numero 198. p. 3. tract. 5. ref. 22.
in fine. Sunt etiam liciti in aliquem bo-
num finem, etiam cum periculo pollu-
tionis involuntariae, ut dictum est V.
Pollutio, num. 3.

Sed inter 2. Liciti porro sunt tactus inter con-
conjuges, iuges, quoties non est periculum pollu-
secluso peri- tionis, & non est illis mortiferum, tan-
culo pollutio- gere, & osculari in vicem pudenda, quã-

vis sit actus nimis mollis, & libidini nis, sunt liciti,
dediti. Fagundez *tomo 2. tract. 30. c. 10. n. 11.* etiam in
195. Contra Panormitanum in 4. *dist. 31. pudendis.*
q. 3. *art. 1. concl. 6. p. 3. t. 4. ref. 225.* Effet ta-
men mortiferum si vir membrum virile
in os uxoris immitteret, contra Sanchez
de matr. t. 3. lib. 2. disp. 17. n. 5. quem citavi
p. 2. t. 17. ref. 37. §. Ad secundum; quia hoc
non esset simpliciter osculum pudendo-
rum, sed quaedam irrumatio diversæ spe-
ciei, cum periculo consummandi præ-
postere. Fagundez in *dec. tom. 2. lib. 6. c. 3.*
n. 19. p. 6. t. 7. ref. 7. §. Quarendum.

3. Ponit etiam Sanchez *disp. 45. n. 35.* **Et quando-**
alium casum in quo non sit illicitum **cumque ad-**
conjugibus se tangere libidinosè, cum **est periculum**
periculo pollutionis vel cum ipsa pollu- **pollutionis.**
tione non sit mortale: ut si id facerent
ad excitandum, & conservandum a-
morem, & tunc præter intentionem se-
queretur pollutio, aut si dum oscula &
tactus fiunt is, quia illa non petiit,
præter intentionem polluetur, vel
polluetur ille, qui petiit, ut ad copulam
se excitaret: nam uterque dat operam
rei licitæ, quam non tenetur deserere
ob periculum pollutionis, *p. 3. t. 4. ref. 217.*
226. Sed in contrarium stat Præposi-
tus in 3. *p. 9. 6. dub. 25. n. 186.* Nam, vel
periculum in his casibus præverti potest
per copulam legitimam, vel non potest:
si potest, ille qui motum sensit tenetur
illam petere sub mortali; quia nec
nimis gravis est; nec statui matrimo-
niali extraordinaria. Si non potest,
tenentur ab illis actibus abstinere e-
tiam sub mortali, quia repugnat fini
matrimonii. In ille. Et revera in his ma-
teriis cautè procedendum est, *p. 6. t. 7.*
ref. 65.

4. Si vir foemina calidior, semine **Nec foemina**
intra vas immisso, membrum extrahat, **non seminans**
foemina, quæ nondum complevit, **in copula, po-**
non potest se ad semen emitendum pro- **test postea se**
vocare manibus sine mortali: quia in **manibus pro-**
seminatione viri, quæ sola est necessa- **vocare.**
ria, jam completus manet actus maritalis
Rodriquez in *summa p. 3. c. 88. numero 4.*
Sanchez verò *disp. 16. n. 12.* & alii, existi-
mant posse, quia, quamvis semen mulie-
ris ad generationem non sit necessari-
um,